

การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญ
ในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2556

การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญ
ในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญ
ในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

พฤษภาคม 2556

นพวรรณ กรุดเพชร. (2556). การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่ง
โลงมอญ ของชุมชนชาวมอญ ในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร. ปริญญา
นิพนธ์ ศศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง.

ประเพณีการทำโลงมอญ เป็นประเพณีหนึ่งที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติมอญ
ไว้ได้และยังเป็นการแสดงออกถึงศิลปหัตถกรรมอันประณีต วิจิตรและงดงาม ซึ่งชาวมอญได้ให้
ความสำคัญกับประเพณีการทำโลงมอญเป็นอย่างมาก การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา
การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการใช้ลวดลายประดับตกแต่งโลงมอญ และเพื่อศึกษาลวดลายที่ใช้
ประดับตกแต่งโลงมอญของวัด2แห่งได้แก่วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอบาง
พลอง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสังเกต นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ชาวมอญให้ความสำคัญและพิถีพิถันในการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อใน
ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย ถึงแม้ว่าชาวมอญจะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็น
เวลานานแล้ว ชาวมอญก็ยังคงอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของตนมาจนปัจจุบัน
ประเพณีที่ชาวมอญให้ความสำคัญอย่างมาก คือประเพณีการทำโลงมอญ ภูมิปัญญาการทำโลง
มอญนั้นได้ยึดถือและสืบทอดมาจากตอนที่พระเจ้ามัลลกะกษัตริย์ ได้สร้างโลงเพื่อใช้ถวายพระเพลิง
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวมอญมีความเชื่อว่า ผู้ใดได้ทำโลงศพมอญหรือเป็นเจ้าของภาพทำโลงศพ
มอญให้สวยงามตระการตา ผู้นั้นก็จะได้รับอานิสงส์ 1,000 ชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการทำโลงศพมอญ
ช่างก็ต้องนำมาทำพิธีไหว้ครูทุก ๆ ปี และก่อนทำโลงศพทุกครั้งก็ต้องทำพิธีไหว้ครูหรือครอบครู
เสียก่อน เพราะจะทำโลงศพมอญโดยไม่มีการครอบครูแล้ว ผู้ทำหรือช่างอาจเสียชีวิตได้ หลังทำเสร็จ
งานทำโลงศพ ก็จะทำพิธีประพรมน้ำมนต์ที่ตัวโลงและผู้ประกอบโลงด้วยเพื่อปัดเป่าสิ่งไม่ดีและเพื่อ
เป็นสิริมงคลแก่ตัวเองภูมิปัญญาการทำโลงมอญเป็นงานศิลปะที่ทำจากไม้และกระดาษเป็นสำคัญ
ช่างที่ทำโลงมอญในปัจจุบันเหลืออยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตตำบลทรงคนอง
และตำบลตลาด ของจังหวัดสมุทรปราการ ช่างทำโลงมอญของตำบลบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
นั้น เป็นช่างฝีมือชาวบ้านที่ทำกันในครัวเรือน การทำโลงมอญใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือน ช่างต้องม
ีความอดทน มีใจรักและที่สำคัญต้องมีความชำนาญ ในอนาคตถ้าไม่มีการอนุรักษ์ สืบสานและ
พัฒนา ภูมิปัญญาการทำโลงมอญคงจะสูญหายไปอย่างแน่นอน

THE STUDY OF THE PASS ON KNOWLEDGE COFFIN ORNAMENT DESIGN OF
MON ETHNIC COMMUNITY IN SAMUTPRAKARN PROVINCE AND
SAMUTSAKORN PROVINCE

Presented in partial fulfillment of the requirements For the
Master of education degree in Art Education
At Srinakharinwirot University
May 2013

Noppawan Krutphet. (2013). *The study of pass on knowledge coffin ornament design of Monethnic community in Samutprakarn province and Samutsakorn province.*

Master's Thesis.M.Ed.(Art Education).Bangkok: Graduate School,Srinakharinwirot University. Advisory Committee: Assistant Professor Dr. SathitThimwatbunthonge

Mon's coffin making tradition was one of the traditions that still prevailed as a Mon's identity and illuminated the neatness, refinement, and beauty of Mon's handicraft which the Mon people had emphasized the important value to it greatly. This study aimed to study knowledge transfer in the decorative designs with Mon and to study Mon patterns that decorate the coffin both of Temple include Wasting Thelma goshawk or a mahawihang Tambon Talad, Phrapradaeng district, Samutprakarn province and Wat Jatrule tambon Bang haw, Bang haw district, Samutsakorn province. It was a qualitative study; written documents and fieldwork data were gathered. The research tools included an interview form, an observation form, and group discussion form. Then the research results were presented in a descriptive analysis form.

The results of the research revealed that the Mon people put the important efforts and every minor detail in their execution of the beliefs in the funeral rites. Although the Mon people had migrated to Thailand for very long time, they still preserved and transmitted their own traditions until the present time. The important tradition that the Mon people emphasized was the tradition of Mon coffin making. The knowledge of Mon style coffin making was held and derived from the coffin making, for the Buddha cremation, by King Mallaka. The Mon people believed that whoever made or sponsor a beautiful and elegant Mon style coffin would receive the merit for 1,000birth-lives. Tools for Mon coffin making had to be placed for the annual paying homage ceremony for teachers and every time before starting the Mon coffin making. The reason was that if the paying homage ceremony for the teachers was not held, the coffin makers might be in mental broke down. When the coffin making was finished, the mantra water sprinkling ceremony for the coffin and the coffin makers had to be held. This ceremony was done to chase away bad things and to secure the auspices for them. The knowledge of Mon coffin making were mainly the arts of wood and paper making. These were monks in tambon Khanong and tambon Talat Samutprakarn province. Mon coffin making took 1-2 months to be finished. The Mon coffin makers had to be patient, love, and, for the important character, they had to be skillful. In the future, if there were no conservation, no transmission, and no development, the knowledge of Mon coffin making would be certainly disappeared.

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จสมบูรณ์ ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านคณาจารย์ทุกท่านมาโดยตลอด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาทิต ทิมวัฒน์บรรเทิง (ที่ปรึกษาหลัก) รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ (ประธานคณะกรรมการสอบ) ดร. อธิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์ (คณะกรรมการ) คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านขั้นตอนการจัดทำเอกสารงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วง ขอกราบขอบพระคุณพระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ วัดแค ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในด้านความรู้การทำโลงมอญ การถ่ายทอดเรื่องของลวดลายการทำโลงมอญ และขั้นตอนในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ พร้อมทั้งข้อมูลภาพถ่ายที่ท่านได้อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นวิทยาทานต่อไป ท่านพระเชียว วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ได้อนุเคราะห์ความรู้ในเรื่องของลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ช่างย้อย ชะวาใต้ และนางสาวนริศ ชะวาใต้ (ลูกสาว) วัดธรรมเจดีย์ศรีพิพัฒน์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ได้ให้ความอนุเคราะห์ในด้านความรู้การทำโลงมอญ การถ่ายทอดเรื่องของลวดลายการทำโลงมอญ ขั้นตอนในการถ่ายทอดความรู้ และข้อมูลเอกสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย และจำสิบเอกอาทร มีถาวร ได้แนะนำข้อมูล เอกสาร มอบหนังสือเกี่ยวกับประวัติของชุมชนชาวมอญไว้เป็นวิทยาทาน ขอได้รับความขอบคุณเป็นอย่างสูงจากผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ของผู้วิจัยเอง ท่านคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และอบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติดี รวมทั้งท่านผู้ว่าชน ตลอดจนสิ่งศักดิ์ ดวงวิญญาณทุกดวงที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษา หรือไปเก็บข้อมูลของท่านเหล่านั้นขอให้ดวงวิญญาณของท่านทั้งหลายไปสู่สุคติภพด้วยเทอญ

นพวรรณ กรุดเพชร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ความเป็นมาของชนชาติมอญ	6
วัฒนธรรมของชนชาติมอญ	8
ชนชาติมอญในประเทศไทย	11
องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำโลงศพมอญ	15
การทำโลงมอญ	19
ความเป็นมาของวัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร	45
ความเป็นมาของวัดเจ็ดยี่สิบ	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	50
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	50
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	53
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการใช้ลวดลายประดับตกแต่งโลงมอญ	54
การศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญในจังหวัด สมุทรปราการ	64
การศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญในจังหวัด สมุทรสาคร	72

สารบัญ

บทที่	หน้า
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ 90
สรุปผลการศึกษา	91
อภิปรายผล	98
ข้อเสนอแนะ	100
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	105
ประวัติย่อผู้วิจัย	111

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ไม้ระกำ	20
2 ตัวโลงด้านหน้า ลักษณะแบบและขนาดของโลงมอญด้านหน้า-หลัง	21
3 ด้านหน้า-ด้านหลัง ของตั้งโลงมอญ	22
4 ลักษณะแบบขนาดของโลงมอญด้านข้าง	22
5 ลักษณะของแนวในการวางระยะของแนวการตอกลูกตั้ง	23
6 ด้านในตัวโลง (ก้นโลง) ใช้ไม้ระแนง ทำเป็นตะแกรง สำหรับรองรับศพ	23
7 การประกอบบัวปากโลง	24
8 ลายผ้าถุง	26
9 ลายก้างปลา	26
10 ลายสอดสร้อย	27
11 ลายกระจั่งหรือลายผีเสื้อ	27
12 ลายเข็มขัด	28
13 ลายหน้าบัน	28
14 ลายดอกพุดตาน	29
15 ลายดอกพิกุล	29
16 ภาพลายมงกุฎ	30
17 ลายหลังคา	30
18 ลายเทพพนม	31
19 ลายยอดฉัตร	31
20 ลายหน้ากระดาน	32
21 ลายดอกเบญจมาศ	32
22 ลายข้าวหลามตัด	33
23 ลายกงจักร	33
24 ลายบัวปากโลง	34
25 ลายเม็ดขนุน	34
26 ลายนกยูง	35
27 ลายกลีบบัว	35
28 ขนาดฝาโลงมอญชั้นที่ 1	38
29 ขนาดฝาโลงมอญชั้นที่ 2	38
30 ขนาดฝาโลงมอญชั้นที่ 3	39

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
31 ฝาโลงมอญ	39
32 โครงสร้างฝาโลง ด้านหน้า	40
33 โครงสร้างฝาโลง ด้านข้าง	41
34 การเตรียมพื้น ฝาโลงใช้หนังสือพิมพ์ปูพื้นให้ทั่วทั้งฝาโลง	41
35 ใช้กระดาษสีปูทับบนหนังสือพิมพ์ก่อนตกแต่งลวดลายต่อไป	41
36 ตัวอย่างครุ รูปทรงขนมเปียกปูน สกุลช่างพระประแดง	42
37 สกุลช่างมอญพระประแดง (วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร)	54
38 โลงมอญ สกุลช่างสมุทรสาคร	55
39 เมรุปราสาทมอญ ๕ ยอด วัดทรงธรรมสร้างและออกแบบโดยเจ้าคุณพระสิทธิ พัฒนาทร (หลวงพ่อบุญ) วัดทรงธรรม	56
40 โลงมอญทำจากไม้สักทองแกะสลักลงรักปิดทอง (วัดทรงธรรม)	56
41 โลงมอญวัดทรงธรรม	57
42 ช่างผู้ใหญ่กึ่ง วัดกลาง พระประแดง	57
43 พระอาจารย์เขียว วัดทรงธรรม	57
44 โลงมอญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า สกุลช่างมอญสมุทรสาคร	58
45 ลายสอดสร้อย	64
46 ลายหน้ากระดาน	65
47 ลายบัวปากโลง	66
48 ลายเม็ดขนุน	66
49 ลายก้างปลา	67
50 ลายกงจักร	68
51 ลายหลังคา	68
52 ลายกลีบบัว	69
53 ลายเข็มขัด	69
54 ลายดอกพุดตาน	70
55 ลายมงกุฎ	70
56 ลายกระจังหรือลายผีเสื้อ	71
57 ลายลูกขนานนอก	72
58 ลายหน้าด่าน	72
59 ลายบัวปากโลง	73

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
60 ลายเม็ดขนุน	74
61 ลายเส้นลวด	74
62 ลายกงจักรเล็ก	75
63 ลายหลังคา	76
64 ลายจักรใหญ่	76
65 ลายขนานนอก	77
66 ลายขนานใน	77
67 ลายหน้าด่าน	78
68 ลายทก (จุดเจดีย์)	79
69 พระมหาเหรียญชัย กอบุญ ได้สาริตการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการตอกลวดลาย	82
70 การเตรียมโครงสร้างส่วนประกอบตัวโลงมอญฝาโลง	82
71 การเตรียมโครงสร้างของฝาโลงสำเร็จเรียบร้อย	83
72 พระมหาเหรียญชัย กอบุญ สอนนักเรียนในการบุผนังของฝาโลง ปูพื้นด้วยหนังสือพิมพ์เพื่อเตรียมพื้นสำหรับที่จะตกแต่งลวดลายต่อไป	83
73 การปูพื้นฝาโลงด้วยกระดาษสี ต้องใช้ความชำนาญมากช่างมักจะทำด้วยตัวเองหรือลูกมือที่มีความชำนาญ เนื่องจากถ้าปูพื้นไม่เรียบผลงานจะออกมาไม่สวยงาม	84
74 การหมุนลายโดยใช้ไฟมติดเป็นฐาน แล้วติดเดินเส้นลายทับ	84
75 การเข้าไม้ ตัวโลงต้องใช้ความชำนาญทางเชิงช่างมาก เนื่องจากส่วนประกอบทุกส่วนต้องประกอบกันได้แนบสนิทพอดี และรูปทรงของตัวโลงต้องสวยงามตามรูปแบบ	84
76 การเข้าไม้ บัวปากโลง ช่างจะต้องตัดท่อนไม้ให้ได้รูปพอดี เพื่อที่จะตอกไม้ตัวบัวปากโลงให้เสมอดีกับตัวขอบโลงให้สวยงาม	85
77 ช่างทำการเจียส่วนมุม และขอบต่างๆของตัวโลง ให้เรียบร้อยสวยงาม	85
78 ด้านในของพื้นกันโลง เป็นระแนงไม้ สำหรับวางศพ ทำเป็นพื้นตารางห่างๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก	86
79 การตกแต่งตัวโลง	86
80 การสัมภาษณ์พระมหาเหรียญชัย	87
81 การติดแวบนลวดลาย หนุนลวดลายให้สวยงามดูมีมิติ	88

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
82 การตั้งศพพิธีมอญมอญ โดยช่างย้อย ชะวาใต้ ผู้ทำโลงมอญ จังหวัดสมุทรสาคร...	88
83 การสัมภาษณ์ช่างย้อย และนางสาวนริศา ชะวาใต้	88

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มอญเป็นชนชาติหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่เป็นกลุ่มกระจัดกระจายอยู่ในประเทศพม่า และประเทศไทย ชนชาติมอญเรียกตัวเองว่า มอญ(Mon) พม่าเรียกชนชาติมอญว่า ตะเลง (Talaing) ส่วนไทยเรียกชนชาติมอญว่า มอญ หรือตะเลงมอญเป็นชนชาติหนึ่งที่วางรากฐานทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ภาษา สถาปัตยกรรม กฎหมาย นาฏศิลป์ และดนตรี ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมายังประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ไทย ลาว กัมพูชา

ร่องรอยอารยธรรมเก่าแก่ของมอญ ปรากฏชัดเจนบนแผ่นดินไทยในช่วงสมัยทวาราวดี ถึงแม้ว่านักประวัติศาสตร์ปัจจุบันยังมีทรรศนะคติเกี่ยวกับอาณาจักรทวาราวดีต่างกันอยู่ ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าทวาราวดีเป็นอาณาจักรของชนชาติมอญ ในขณะที่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีอีกกลุ่มหนึ่งกลับมองว่า การพบอักษรบริเวณศูนย์กลางของอาณาจักรทวาราวดีไม่ได้เป็นเครื่องชี้ว่า ประชากรของทวาราวดีต้องเป็นชนชาติมอญด้วย อย่างไรก็ตามไม่ว่านักประวัติศาสตร์จะมีทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไรแต่สิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้คือ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบอักษรมอญ ได้แสดงถึงอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองของชาวมอญโบราณที่ได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนไทย หลังจากเข้ามาในดินแดนไทย (สุรินทร์ ทับรอด. 2541: 1)หลังจากเข้ามาในดินแดนไทยแล้วรัฐบาลก็ไม่นิ่งดูตาย ดังที่ เกศสิรินทร์ แพทอง (2546: 3)ได้กล่าวไว้ว่า ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจะได้รับการต้อนรับจากรัฐบาลไทยโดยพาไปตั้งหลักแหล่งที่เหมาะสมบริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของชาวมอญส่วนมากจะอยู่ริมน้ำโดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือกรุงเทพมหานครขึ้นไป และตามลำน้ำแม่กลอง กล่าวคือ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งกรุงศรีอยุธยา ส่วนใหญ่จะได้รับพระราชทานที่ดินให้ทำมาหากินอยู่ในกรุงศรีอยุธยาแถบชานพระนคร หรือบริเวณใกล้เคียงที่ไม่ห่างไกลจากกรุงศรีอยุธยา เช่น แถบปลายเขตแดนต่อกับจังหวัดนนทบุรี ครั้งสมัยกรุงธนบุรีทรงโปรดเกล้าฯให้มอญที่อพยพเข้ามาในครั้งนั้นไปอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงนนทบุรี และที่สามโคก แขวงเมืองปทุมธานี ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงโปรดให้สร้างเมืองขึ้นที่ปากลัดโดยเอาท้องที่แขวงกรุงเทพมหานครกับแขวงเมืองสมุทรปราการรวมกันตั้งเป็นเมืองใหม่ ทรงพระราชทานชื่อว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และให้ย้ายมอญเมืองปทุมธานี พวกพระยาแจ้งที่อพยพเข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีจำนวนชายฉกรรจ์ 300 คน ไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ส่วนชาวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งหลังสุดใน พ.ศ.2358 นั้นทรงโปรดให้ไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง ปทุมธานีบ้าง

ชาวมอญพระประแดงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านความทุกข์ยากมาแต่บรรพกาล ทำให้เกิดความสามัคคียึดมั่นในกลุ่มอย่างเหนียวแน่น และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีการสืบ

ทอดต่อกันมาหลายอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ แต่เนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทำให้ความนิยมในการถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างของชาวมอญมีน้อยลงไปตามลำดับ รวมทั้งสภาพการศึกษาของคนสมัยใหม่ที่เห็นว่า การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นการล้าสมัย และปราศจากคุณประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น การนับถือผีในหลายแห่งได้เลิกกระทำกันเพราะเห็นว่าผีไม่ได้ให้คุณแต่อย่างใด มีแต่ให้โทษเพียงอย่างเดียว ประกอบกับชาวมอญในเมืองไทยกำลังผสมกลมกลืนไปกับคนไทย ทำให้ลักษณะพิเศษของชนชาติมอญกำลังสูญหายไปวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างจึงได้ลดบทบาทและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทำให้ความนิยมในการนับถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างของชาวมอญ มีน้อยลงไปตามลำดับ(สุรินทร์ ทับรรอด. 2541: 138)ปัจจุบันถึงจะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับชนกลุ่มอื่นก็ตาม แต่ชาวมอญก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ได้ ก็คือความเชื่อ คือมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ประเพณีต่างๆ ของชาวมอญก็มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อในพระพุทธศาสนา อย่างเหนียวแน่น ประเพณีต่างๆ ของชาวมอญก็มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะผ่านกาลเวลายาวนานและอยู่ท่ามกลางสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญอำเภอพระประแดงมีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมประเพณีมอญในท้องถิ่นอื่นๆ ซึ่งชาวมอญอำเภอพระประแดงยังมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีที่ได้สืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย โดยผ่านการกล่อมเกลามาจากครอบครัว หมู่บ้านหรือชุมชนมอญ ทำให้อำเภอพระประแดงยังเป็นถิ่นที่ได้ชื่อว่าเป็นถิ่นของชาวมอญและยังได้อนุรักษ์ สืบสานเอกลักษณ์บางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการบวช และที่สำคัญคือประเพณีการทำโลงศพ

ประเพณีการทำโลงศพ เป็นประเพณีหนึ่งที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติมอญไว้ได้และยังเป็นการแสดงออกถึงศิลปหัตถกรรมอันประณีต วิจิตรและงดงาม ซึ่งชาวมอญให้ความสำคัญกับพิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีการทำโลงศพนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวมอญให้ความสำคัญกับพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายอย่างเหนียวแน่น ดังที่ สุรินทร์ ทับรรอด (2541: 88) ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรมต่างๆ อันเนื่องมาจากโลงศพ คือสะพานที่เชื่อมระหว่างชาตินี้กับชาติหน้า ระหว่างผู้ที่มีชีวิตอยู่กับผู้ที่จากไป การทำบุญต่างๆ ตามพิธีกรรมทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้ตายก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ตายได้ผลบุญมากอันจะช่วยให้หลุดพ้นจากบาปกรรมที่จะก่อให้เกิดทุกข์ทรมานต่อผู้ตาย เพราะมีความเชื่อเรื่องวิญญาณและภพชาติตลอดจนความเชื่อเรื่องบาปบุญที่มีอิทธิพลจากพุทธศาสนาและยังสะท้อนให้เห็นความสำคัญของความกตัญญูกตเวทิตะเพราะ การอุทิศส่วนบุญกุศลถือว่าเป็นสาระสำคัญของพิธีกรรม จึงพิถีพิถันในทุกขั้นตอนของการทำศพแต่ละประเภท การทำโลงศพและการแยกสถานภาพระหว่างศพคนธรรมดา กับศพพระ โดยถือว่า ศพพระมีสถานะสูงกว่าศพคนธรรมดา และถือว่าการได้เผาศพพระเป็นบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ สุพิทวง ธรรมพันธ์ และกฤษ เจริญน้ำทองคำ (2543:116) ได้กล่าวว่า การทำโลงศพและปราสาทมอญนอกจากจะมี

ความสัมพันธ์กับความเชื่อพระพุทธศาสนาแล้ว ยังแสดงพลังสามัคคีและการร่วมแรงร่วมใจของผู้ที่อยู่ต่อคนตายจนแสดงความเชื่อและค่านิยมกตัญญูกตเวที การยกย่องเกียรติภูมิคุณงามความดีของผู้ตาย การทำโลงมอญและปราสาทมอญเป็นการแสดงพลังวัฒนธรรมมอญ ที่ลูกหลานได้สืบทอดกันมาไม่ขาดหาย การทำโลงมอญอย่างประณีตงดงามและการสร้างปราสาทมอญเป็นการเทียบได้กับการส่งวิญญาณให้ไปสถิตอยู่แดนเทพสวรรค์ ประเพณีศพมอญนับเป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์ทางความเชื่อและวิธีการเฉพาะของชุมชนมอญ

ในปัจจุบัน สภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ชาวมอญต้องเร่ร่อนทำมาหากิน เวลาที่จะมาร่วมพบปะสังสรรค์ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพิธีงานศพและพิธีอื่นๆ เริ่มมีน้อยลงและอีกอย่างช่างที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการทำโลงมอญนั้น เริ่มที่จะหมดไปทุกที่แล้ว เพราะไม่ได้มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง เนื่องจากไม่มีผู้ที่มีความสำคัญในการทำโลงมอญเลย ความรู้ในการทำโลงมอญนั้นจะผูกติดอยู่กับตัวบุคคล คือ ช่างทำโลงมอญ และช่างทำโลงมอญนั้นส่วนมากจะเป็นพระ ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก เมื่อถึงเวลาที่ญาติเสียชีวิตมาติดต่อให้ทำโลงมอญให้ท่านเหล่านั้นก็ลงมือทำ ชาวมอญที่มีความสนใจจะมาช่วย ส่วนมากก็จะเป็นลูกมือช่วยในการติดลายแนวโน้มในขนาดคตนั้นช่างทำโลงมอญคงต้องเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาและผู้ทีสืบทอดสานต่อก็ไม่มี ซึ่งจะทำให้ภูมิปัญญาการทำโลงมอญสูญหาย เมื่อไม่มีช่างโลงมอญก็ไม่มี เป็นที่น่าเสียดายอย่างมาก เพราะโลงมอญ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวมอญและยังมีคุณค่าทางวัฒนธรรมมอญอีกด้วย

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา 2 แห่ง คือ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาดอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจติวิรั ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำโลงมอญ ลวดลายที่ใช้ในการประดับตกแต่งโลงมอญซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการอนุรักษ์ การสืบสาน และการพัฒนาให้คงอยู่ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย
2. เพื่อศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจติวิรั ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบลักษณะเฉพาะด้านผลงานโลงมอญของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจติวิรั ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาครในประเด็นกระบวนการสร้างสรรค์โลงมอญ ของชุมชนชาว

มอญ ลักษณะของลวดลายที่ใช้ประดับโลงมอญ ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ก่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของความรู้ที่ได้จากท้องถิ่น

2. ผลการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการทำโลงมอญสืบต่อไป

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญในเขตภาคกลาง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของวัด 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาดอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 โลง และวัดเจ็ตรี้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 4 โลง รวมจำนวนโลงมอญที่ศึกษาลวดลายทั้งสิ้น 8 โลง โดยการศึกษาแบบเจาะจง

นิยามศัพท์เฉพาะ

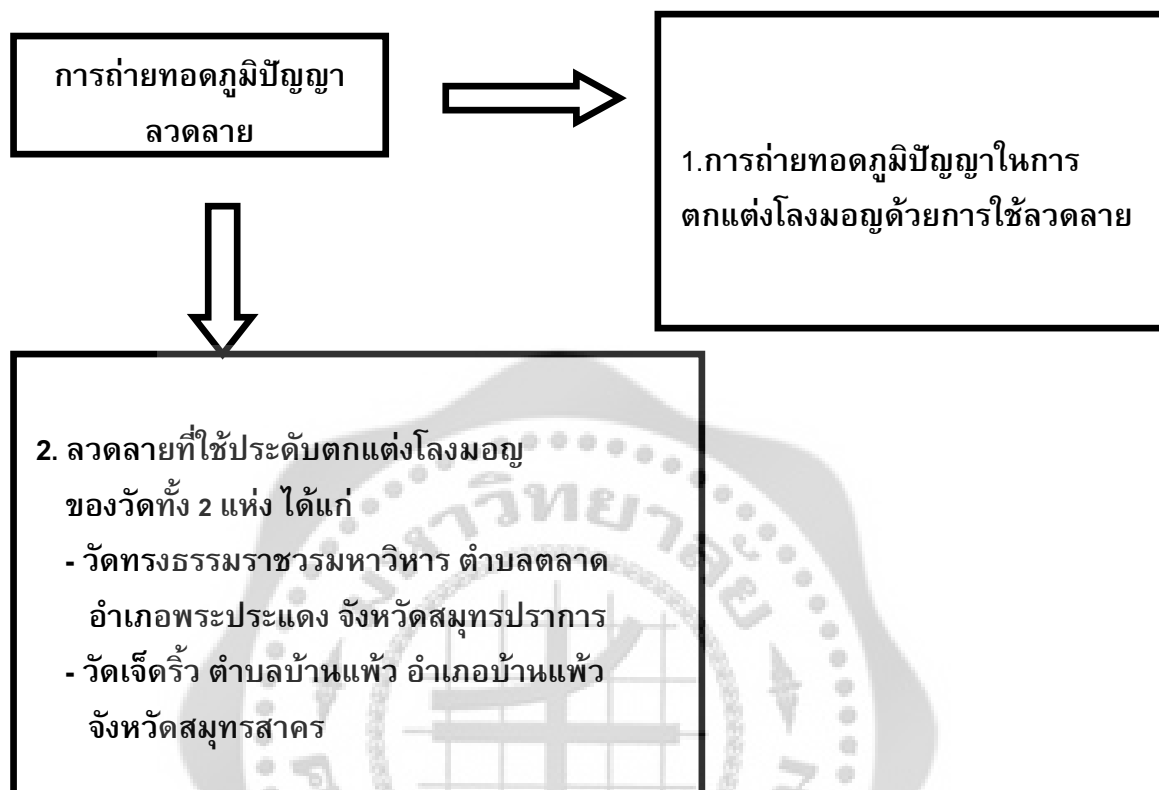
1. การถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง การนำความรู้ที่ได้รับสืบทอดต่อกันมานำมาให้ความรู้แก่บุตรหลาน หรือบุคคลที่สนใจ โดยเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมให้คงสืบต่อไป ได้แก่ การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำโลงมอญซึ่งได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และถ่ายทอดความรู้ในด้านการทำมาสู่ลูก

2. โลงมอญ หมายถึง ที่สำหรับบรรจุศพของชาวมอญ

3. ลวดลายประดับโลงมอญ หมายถึง งานศิลปหัตถกรรมกระดาด ซึ่งทำมาจากกระดาดอังกฤษ ใช้การตอกกระดาดเป็นลวดลายมีลักษณะคล้ายลายไทย ใช้ติดเพื่อตกแต่งโลงศพ เป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมมอญ

4. ชุมชนชาวมอญในเขตภาคกลาง หมายถึง ชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ในที่นี้ยกตัวอย่างของแหล่งข้อมูลที่ศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ตรี้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญในเขตภาคกลาง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ตรี้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของชนชาติมอญ
 - 1.1 พระมหากษัตริย์และราชวงศ์
2. วัฒนธรรม
 - 2.1 ภาษาและอักษรมอญ
 - 2.2 ศิลปะ
 - 2.3 ศาสนา
 - 2.4 ประเพณี
3. ชนชาติมอญในประเทศไทย
 - 3.1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - 3.2 มอญอพยพ
 - 3.3 ชุมชนมอญ
4. องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำโลงศพ
 - 4.1 ประวัติการทำโลงศพ
 - 4.2 ศิลปะการทำโลงศพ
 - 4.3 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงศพ
5. การทำโลงมอญ
6. ความเป็นมาของวัดทรงธรรมราชวรวิหารตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
7. ความเป็นมาของวัดเจ็ตรี้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.ความเป็นมาของชนชาติมอญ

มอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ มีอารยธรรมรุ่งเรืองมากชนชาติหนึ่ง จากพงศาวดารพม่ากล่าว ว่า "มอญเป็นชนชาติแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่า มาเป็นเวลาหลายศตวรรษก่อนคริสตกาล" คาดว่า น่าจะอพยพมาจากตอนกลางของทวีปเอเชีย เข้ามาตั้งอาณาจักรของตนทางตอนใต้ บริเวณลุ่ม

แม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำสะโตง ซึ่งบริเวณนี้ในเอกสารของจีน และอินเดียเรียกว่า "ดินแดนสุวรรณภูมิ"

ในพุทธศตวรรษที่ 2 ศูนย์กลาง ของ"อาณาจักรมอญ" คืออาณาจักรสุพรรณวดีหรือสะเทิม (Thaton) จากพงศาวดารมอญ กล่าวไว้ว่าอาณาจักรสะเทิมว่า อาณาจักรสะเทิมสร้างโดยพระราชโอรส 2 พระองค์ของพระเจ้าติสสะ แห่งแคว้นหนึ่งของอินเดีย ก่อนปี พ.ศ. 241 พระองค์นำ พลพรรคลงเรือสำเภา มาจอดที่อ่าวเมาะตะมะ และตั้งรากฐาน ซึ่งต่อมาเป็นที่ตั้งของเมือง อาณาจักรสะเทิม รุ่งเรืองมาก มีการค้าขายติดต่อกันอย่างใกล้ชิดกับประเทศอินเดีย และลังกา และได้รับเอาอารยธรรมของอินเดียมาใช้ ทั้งทางด้านอักษรศาสตร์ และศาสนา โดยเฉพาะรับเอาพุทธศาสนานิกายหินยานมา มอญมีบทบาทในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดีย ไปยังชนชาติอื่นอย่าง ชาวพม่า ไทย และลาว เจริญสูง มีความรู้ดี ทางด้านการเกษตร และมีความชำนาญ ในการชลประทาน โดยเป็นผู้ริเริ่มระบบชลประทานขึ้น ในลุ่มน้ำอิระวดี ทางตอนกลางของประเทศพม่า

พวกน่านเจ้าเข้ามาทองตอนเหนือของพม่า และทำสงครามกับพวกพยู อาณาจักรมอญ ที่สะเทิมขยายอำนาจขึ้นไปทางภาคกลางของลุ่มแม่น้ำอิระวดีระยะหนึ่ง แต่เมื่อ ชนชาติพม่า มีอำนาจเหนืออาณาจักรพยู และได้ขยายอำนาจลงมาทางใต้ เข้ารุกรานมอญ มอญจึงถอยลงมาตั้งเดิม และได้สร้างเมืองหลวงขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 1368 ที่ หงสาวดี (Pegu)

พระเจ้าอโนธรา กษัตริย์พม่าแห่งพุกาม ยกทัพมาตีอาณาจักรสุพรรณวดี และกวาดต้อนผู้คน ทริพย์สมบัติ พระสงฆ์ พระไตรปิฎก กลับไปพุกามจำนวนมาก ต่อมาระหว่างปี 1600-1830 กรุงหงสาวดี ตกอยู่ใต้อำนาจพุกาม แต่กระนั้นพม่าก็รับวัฒนธรรมมอญมาด้วย ไม่ว่าจะเป็น "ภาษามอญ" ได้แทนที่ภาษาบาลี และสันสกฤตในจารึกหลวง และศาสนาพุทธเถรวาท ได้เป็นศาสนาที่นับถือสูงสุดในพุกาม มอญยังมีความใกล้ชิดกับลังกา ซึ่งขณะนั้นเป็นศูนย์กลาง ของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และนิกายเถรวาทก็แพร่กระจายไปทั่วเอเชียอาคเนย์

พระเจ้ากัณสีทระทรงดำเนินนโยบายผูกมิตรกับราชตระกูลของพระเจ้ามหนูหะ "กษัตริย์มอญ"แห่งสะเทิม โดยยกพระราชธิดาให้กับเจ้าชายมอญ พระนัดดาที่ประสูติจากทั้งสองพระองค์นี้ ก็ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระองค์ พระนามว่า อลองคะสิทฐ ในยุคที่พระองค์ปกครอง "อาณาจักรพุกาม"ได้รวมตัวกันเป็นปีกแผ่นที่สุด นอกจากนี้ในสมัยของพระเจ้ากัณสีทระ ในศิลาจารึกยกย่องไว้ว่า "วัฒนธรรมมอญ"เหนือกว่าวัฒนธรรมพม่าด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. 1830 "มองโกล" ยกทัพมาตีพม่า ทำให้มอญได้รับเอกราชอีกครั้ง มะกะโท หรือพระเจ้าฟ้ารั่ว หรือวาเรอ ราชบุตรเขยของ "พ่อขุนรามคำแหง" ได้กอบกู้เอกราช และสถาปนาราชวงศ์ชาน-ตะเลง สถาปนา"อาณาจักรมอญอิสระ" มีศูนย์กลางที่เมืองเมาะตะมะ ซึ่งเป็นเมืองของมอญจนถึงปี พ.ศ. 1912 จากนั้นย้ายกลับไปหงสาวดีตามเดิม และในรัชสมัยพระเจ้าราชาธิราช หงสาวดีรุ่งเรืองจนเป็น ศูนย์กลางทางการค้าที่ใหญ่โต ทางแถบอ่าวเบงกอล มีเมืองท่าหลายเมืองในละแวกใกล้ๆ และอาณาจักรมอญมารุ่งเรือง เจริญสูงสุดในช่วงปี พ.ศ. 2015-2035 สมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ ต่อมาหงสาวดีก็เสียแก่ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์พม่า ในปี พ.ศ. 2094

จนปี พ.ศ. 2283 สมิงทอพุทธิเกศ ก็กู้เอกราชคืน มาจากพม่าได้สำเร็จ และได้ยกทัพไปตีเมืองอังวะ อีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2290 พระยาทะเล ได้ครองอำนาจแทนสมิงทอพุทธิเกศ ขยายอาณาเขตอย่าง กว้างขวาง ทำให้อาณาจักรพม่าสลายตัวลง จนในปี พ.ศ. 2300 พระเจ้าอลองพญา ก็กู้อิสรภาพของ พม่ากลับคืนมาได้ ทั้งยังได้โจมตีมอญ มอญตกอยู่ภายใต้อำนาจพม่า จนกระทั่งทุกวันนี้ ในปัจจุบัน ชาวมอญรุ่นหลังหันมาใช้ภาษาพม่ากันมาก และมีจำนวนมากที่เลิกใช้ ภาษามอญ จน คิดว่าตนเป็นพม่า อีกทั้งไม่ทราบว่า ตนมีเชื้อสายมอญ จากการสำรวจประชากรมอญในปี ค.ศ. 1931 พบว่ามีจำนวนแค่ 3 แสน 5 หมื่นคน ต่อมาในปี ค.ศ. 1939 ได้มีการก่อตั้งสมาคมชาวมอญ และมีการสำรวจประชากรมอญอีกครั้ง พบว่ามีราว 6 แสนกว่าคน พอต้นสมัยสังคมนิยมสำรวจได้ ว่ามีชาวมอญราว 1 ล้านกว่า ชาวมอญที่ยังพูดภาษามอญในชีวิตประจำวันอยู่ มีในหมู่บ้านในเมือง ไจ้กซ์มี และเมืองสะเทิม แต่ในเขตเมืองก็จะพบแต่ชาวมอญที่พูดภาษาพม่าเป็นส่วนมาก

1.1 พระมหากษัตริย์และราชวงศ์

วงศ์ของอาณาจักรชนชาติมอญนั้น อาจแบ่งได้เป็น 3 ยุค ยุคแรกคือยุคราชวงศ์สะเทิม-สุ ธรรมวดี มีกษัตริย์ปกครอง 57 พระองค์ เริ่มจากสมัยพระเจ้าสีหราช มาจนถึงสมัยพระเจ้ามัญหา เชื่อว่ายุคนี้ครอบครองพื้นที่ได้ ทั้งอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรสะเทิม ยุคแรกสิ้นสุดลงเมื่อพระ เจ้าอินธราแห่งพุกาม ยกทัพมาตีเมืองสะเทิมในสมัยพระเจ้ามัญหา ซึ่งนักประวัติศาสตร์ไทยบาง ท่านเชื่อว่าพระเจ้าอินธราน่าจะยกมาตีถึงนครปฐม

ยุคที่สอง เป็นยุคราชวงศ์พะโค-หงสาวดี มีกษัตริย์ปกครอง 17 พระองค์ องค์แรก ๆ คือ พระเจ้าสมละและพระเจ้าวิมล และสิ้นสุดในสมัยพระเจ้าติสสะ ส่วนยุคที่ 3 คือยุคราชวงศ์เมาะตะ มะ-พะโค เริ่มจากสมัยพระเจ้าวารัฐ หรือพระเจ้าฟ้ารั่ว พระองค์มีมเหสีเป็นราชธิดาของพ่อขุน รามคำแหง กษัตริย์ของไทย ต่อมาในสมัยพญา ุได้ย้ายราชธานีมาอยู่ ณ เมืองพะโคหรือหงสาวดี ราชบุตรของพระองค์คือพญาน้อย ซึ่งต่อมาก็คือพระเจ้าราชาธิราช ผู้ทำสงครามยาวนานกับกษัตริย์ พม่าในสมัยพระเจ้าชวาสูอแก กับ พระเจ้ามิ่งคอง ขุนพลสำคัญของพระเจ้าราชาธิราช ก็คือ สมิง พระรามละกุนเอง และแอมูน-ทยา กษัตริย์องค์สุดท้ายของมอญคือ พระเจ้าพะยะมองธิราช ซึ่งพระ เจ้าอลองพญาปราบมอญ จนพ่ายในปี ค.ศ. 1757

2. วัฒนธรรม

2.1 ภาษาและอักษรมอญ

ภาษามอญ มีการใช้มานานประมาณ 3,000-4,000 ปี เป็นภาษาในสายโมนิค มีผู้ใช้ภาษา นี้อยู่ประมาณ 5,000,000 คน ส่วนอักษรมอญ มีความเก่าแก่ พบหลักฐานในประเทศไทยที่ จารึก วัดโพธิ์ร้างพ.ศ. 1143 เป็นอักษรมอญโบราณที่เก่าแก่ที่สุด ในบรรดาจารึกภาษามอญที่ได้ค้นพบ ใน แถบเอเชียอาคเนย์ เป็นจารึกที่เขียนด้วยตัวอักษรปัลลวะ ที่ยังไม่ได้ดัดแปลงให้เป็น อักษรมอญ

พบว่ามี การประดิษฐ์อักษรมอญขึ้น เพื่อให้พอกับเสียงในภาษามอญ ในจารึกเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลสูง เมืองลพบุรี และยังพบจารึก จารึกในพุทธศตวรรษที่ 14 ราว พ.ศ. 1314 เป็น ตัวอักษรหลังปัลลวะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

หลักฐานจารึกในสมัยกลางประมาณ พ.ศ. 1600 เป็นต้นมา บันทึกทั้งภาษามอญและอักษรมอญ ซึ่งพม่าก็รับอักษรมอญมาใช้เขียนภาษาพม่าเป็นครั้งแรก ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-17 ตัวอักษรได้คลี่คลายจากตัวอักษรปัลลวะ มาเป็นตัวอักษรสี่เหลี่ยม ก็คืออักษรมอญโบราณ และเปลี่ยนแปลงขนาดเล็กลงในระยะต่อมา จนในพุทธศตวรรษที่ 21 ก็ได้กลายเป็นอักษรมอญปัจจุบัน ที่มีลักษณะกลม สันนิษฐานว่าเกิดจากการจารหนังสือโดยใช้เหล็กจารลงบนใบลาน มอญปัจจุบันมีอายุ ประมาณ 400 ปีเศษ

ภาษามอญจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Languages) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในแถบอินโดจีนและทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย และเมื่อพิจารณาลักษณะทางไวยากรณ์ ภาษามอญ จัดอยู่ในประเภทภาษาคำติดต่อ (Agglutinative) อยู่ในกลุ่มภาษาตะวันออกเฉียงใต้ (South Eastern Flank Group) นักภาษาศาสตร์ที่ชื่อ วิลเฮลมชมิท (Willhelm Schmidt) ได้จัดให้อยู่ในตระกูลภาษาสายใต้ (Austriac Southern family)

พระยาอนุমানราชชนได้กล่าวถึงภาษามอญไว้ว่า "ภาษามอญ นั้นมีลักษณะเป็นภาษาคำโดด ซึ่งมีรูปภาษาคำติดต่อกัน ลักษณะคำมอญ จะมีลักษณะเป็นคำพยางค์เดียว หรือสองพยางค์ ส่วนคำหลายพยางค์ เป็นคำที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลีและสันสกฤต และคำที่เกิดจากการเติมหน่วยคำผาน กล่าวคือ การออกเสียงของคำซึ่งไม่เน้นการออกเสียงในพยางค์แรก จะสร้างคำโดยการใชการผานคำ (affixation) กับคำพยางค์แรก เพื่อให้มีหน้าที่ยทางไวยากรณ์ อีกทั้งการใช้หน่วยผานกลางศัพท์ และการใช้สระต่าง ๆ กับพยางค์แรก ในคำสองพยางค์ ก็จะเป็นการช่วยเน้นให้พยางค์แรกเด่นชัดขึ้นด้วย แต่พยางค์หลังเป็นส่วนที่มีความหมายเดิม"

สรุปคือ ภาษามอญ เป็นภาษาที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน ไม่มีการผันคำนามคำกริยา ตามกฎบังคับทางไวยากรณ์ ประโยคประกอบด้วย คำที่ทำหน้าประธาน กริยา และกรรม ส่วนขยายอยู่หลังคำที่ถูกขยาย ในประเทศไทยเอง ก็มีการใช้ภาษามอญในการสื่อสารในชุมชนมอญแต่ละชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ และในแต่ละชุมชนนั่นเองก็มีสำเนียงเฉพาะที่แตกต่างไปในชุมชนที่อาศัยซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากชุมชนอื่นที่ไม่ใช่ชาวมอญซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน โดยในบางชุมชนยังคงมีการสอนลูกหลานให้พูดภาษามอญกัน แต่บางชุมชนภาษามอญก็มีการใช้สื่อสารน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามในจังหวัดสมุทรสาครก็มีชาวมอญจากประเทศพม่าที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในจังหวัด ซึ่งได้นำภาษาพูดและภาษาเขียนกลับเข้ามาในชุมชนมอญแถบมหาชัยอีกครั้งหนึ่ง ทำให้มีการใช้ภาษามอญ รวมไปถึงป้ายข้อความภาษามอญให้พบเห็นโดยทั่วไป

2.2 ศิลปะ

"ศิลปวัฒนธรรมมอญ" นั้น กลายเป็นศิลปวัฒนธรรมของพม่าไปหมด ศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่ นั้น พม่าได้รับไปจาก"มอญ" คือ "ศิลปวัฒนธรรมมอญ"มีเหนือพม่า เช่น สถาปัตยกรรมแบบปรางค์ ขอม-เขมร มีต่อสถาปัตยกรรมไทย ศิลปสถาปัตยกรรมประเภทเรือนยอด (กุฎาคาร) คือหลังคาที่มียอดแหลมต่อขึ้นไป โดยเฉพาะเรือนยอดทรงมณฑปนี้ เรือนยอด (Spire) ทรงมณฑปนี้เป็น"สถาปัตยกรรมมอญ" และไทยนำมาดัดแปลงต่อมา

ศิลปดนตรี นั้น ไทยได้รับอิทธิพลจาก"มอญ"มามาก เช่น ไทยเรารับ"ปี่พาทย์มอญ" และรับได้ดีทั้งรักษาไว้จนปัจจุบัน และให้เกิดเรียกว่า ปี่พาทย์มอญ นิยมบรรเลงในงานศพ ดนตรีไทยที่มีชื่อเพลงว่า มอญ นั้น นับได้ 17 เพลง เช่น มอญดูดาว มอญชมจันทร์ มอญรำดาบ มอญอ้อยอิง นอกจากนี้ก็ยังมี มอญร้องไห้ มอญนักษัตร ฯลฯ และยังมี"แขกมอญ" คือ ทำนองทั้งแขกทั้งมอญ เช่น แขกมอญบางขุนพรหม แขกมอญบางช้าง เป็นต้น เพลงทำนองของมอญ มีความสง่าภาคภูมิเป็นผู้ดีมีวัฒนธรรม และค่อนข้างจะเย็นเศร้า ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมสูง ย่อมสงวนที่ทำบ้างเป็นธรรมดา แต่ที่สนุกสนานก็มีบ้าง เช่น กราวรำมอญ มอญแปลง ฯ ส่วนเครื่องดนตรีประเภทให้จังหวะ คือ กลอง ที่เรียกว่าเปิงมาง นั้น คาดว่าเป็น"มอญ" ไทยเรานำมาผสมวง ทำคอกล้อมเป็นวงกลมหลายวง เรียกว่า เปิงมางคอก ตีแล้วฟังสนุกสนาน

2.3 ศาสนา

คนมอญจะนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันก็จะนับถือผีด้วยเช่นกัน เราจะสามารถพบเห็นการทำบุญทางพุทธศาสนาควบคู่ไปกับพิธีกรรมในการนับถือผีตามความเชื่อแบบดั้งเดิมได้ทั่วไปตามชุมชนมอญทุกแห่ง วัดที่สร้างขึ้นโดยชาวมอญหรือที่เรียกว่าวัดมอญนั้น จะมีสัญลักษณ์เฉพาะที่แสดงถึงความเป็นมอญไว้ อย่างน้อย 2 อย่าง คือ เจดีย์แบบรามัญ และเสาหงษ์ ซึ่งเราจะพบเห็นได้ทุกวัดที่เป็นมอญ

ส่วนในเรื่องของการนับถือผีนั้น คนมอญจะมีความเชื่อหรือจะให้ความสำคัญต่อการนับถือผีอย่างมาก เพราะผีที่คนมอญให้ความนับถือนั้นก็คือ ผีซึ่งมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับตนเอง กล่าวคือ ผีซึ่งเกิดจากปฐาตายายของตนเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว หรือที่เรียกกันว่าผีบรรพบุรุษนั่นเอง นอกจากนั้นแล้วยังมีผีจากความเชื่อโดยส่วนตัวอีกหลากหลายอย่าง เช่น ผีสิงของ หรือผีสัตว์ก็มี ในการนับถือผีที่เราจะเห็นเป็นรูปธรรมคือ การที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวมอญจะมีผ้าห่อผิอยู่ด้วย ซึ่งเป็นผืนผ้าที่ห่อข้าวของเครื่องใช้ของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งชาวมอญให้ความเคารพตั้งเช่นเมื่อยังมีชีวิตอยู่ เพราะเปรียบเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลและปกป้องรักษาผู้คนที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้น และห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดหรือดูหมิ่น ซึ่งคนมอญถือว่าเป็นการทำผิดผี ซึ่งถ้าเกิดขึ้นแล้วก็ต้องมีการทำพิธีขอมาขอโทษต่อผีนั้น นอกจากนี้ยังถือว่าผีเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งที่จะสามารถให้คุณให้โทษได้ โดยอาจจะมีการบนบานเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ หากสำเร็จตามความตั้งใจก็จะจัดพิธีรำผีให้เพื่อเป็นการบูชาด้วยเช่นกัน

2.4 ประเพณี

ชาวมอญมีประเพณีที่ยึดถือสืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้มีธรรมเนียมปฏิบัติอยู่บนหลักความเชื่อทางพุทธศาสนาและการนับถือผี โดยจัดแบ่งช่วงเวลาประกอบพิธีกรรมให้สัมพันธ์กับการทำสิกรรมในรอบปี และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ดังนี้

เดือนอ้าย	ทำข้าวเม่าถวายผีเรือน
เดือนยี่	ลงแขกเกี่ยวข้าว
เดือนสาม	บุญโอะห์ต่าน หรือบุญข้าวหลาม
เดือนสี่	สิ้นฤดูทำนาสะสางงานบ้าน ผู้ชายจักสาน ผู้หญิงทอผ้า
เดือนห้า	บุญสงกรานต์
เดือนหก	แรกนาขวัญ
เดือนเจ็ด	บุญถวายผ้าอาบน้ำฝน
เดือนแปด	เข้าพรรษา ถวายเทียนพรรษา
เดือนเก้า	ทำบุญแด่ผู้ล่วงลับ หว่านข้าวทำนาคำ
เดือนสิบ	ดำข้าวเหนียว ตักบาตรน้ำผึ้ง
เดือนสิบเอ็ด	บุญออกพรรษา กวนกระยาสารท
เดือนสิบสอง	ตั้งศาลไหว้แม่โพสพ

นอกจากประเพณีในรอบ 12 เดือนนี้แล้ว ยังมีประเพณีอื่น ๆ ที่ชาวมอญยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาอีก เช่น การลอยกระทง การเทศน์มหาชาติ การไหว้ผีเรือน เป็นต้น รวมถึงประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตของคนมอญตั้งแต่การเกิดไปจนกระทั่งการตาย ดังเช่น การบวช และการจัดงานศพ ก็เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ชาวมอญยึดถือและปฏิบัติกันมา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีให้เห็นเพียงเฉพาะชุมชนมอญบางแห่งเท่านั้นก็ตาม ในปัจจุบันประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีนี้จะแตกต่างกันไปตามแหล่งพื้นที่ที่ชาวมอญตั้งถิ่นฐานอยู่ ทั้งนี้เพราะจากสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน ทำให้รูปแบบหรือการดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป อีกทั้งสภาพแวดล้อมในปัจจุบันก็แตกต่างกันไปจากการรับเอารูปแบบวัฒนธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติของชนชาติอื่นเข้ามาร่วมด้วย ทำให้ชาวมอญเองต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามไปด้วย โดยเฉพาะลูกหลานชาวมอญรุ่นใหม่ที่มีรูปแบบหรือวิถีชีวิตที่ต่างไปจากชาวมอญในอดีตทำให้นับวันประเพณีเก่าแก่แต่ดั้งเดิมของชาวมอญนี้เหลือน้อยลงไปทุกที

3.ชนชาติมอญในประเทศไทย

3.1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในสมัยพุทธศตวรรษที่ 11-13 คือเหรียญเงินเส้นผ่าศูนย์กลาง 19 ม.ม. พบที่นครปฐม และอุทงนั้น พบว่ามีอักษรจารึกไว้ว่า “ศรีทวารวดีศวร” และ มี

รูปหม่อน้ำกลศอยู่อีกด้านหนึ่ง ทำให้เชื่อได้ว่า ชนชาติมอญโบราณ ได้ตั้งอาณาจักรทวารวดี (บางแห่งเรียกทวารวดี) ขึ้นในภาคกลางของดินแดนสุวรรณภูมิ

มีศูนย์กลางที่เมืองนครปฐมโบราณ (ลุ่มแม่น้ำท่าจีนหรือนครชัยศรี) กับเมืองอู่ทองและเมืองละโว้ (ลพบุรี) ต่อมาได้ขยายอำนาจขึ้นไป ถึงเมืองหริภุญชัยหรือลำพูน มีหลักฐานเล่าไว้ว่าราว พ.ศ. 1100 พระนางจามเทวี ราชธิดาของเจ้าเมืองลวปุระหรือละโว้ลพบุรี ได้อพยพผู้คนขึ้นไปตั้งเมืองหริภุญชัยที่ลำพูน ส่วนที่เมืองนครปฐมนั้นมีการพบ พระปฐมเจดีย์ และมีการพบจารึกภาษาปัลลวะ บาลี สันสกฤต และ ภาษามอญ ที่บริเวณพระปฐมเจดีย์และบริเวณใกล้เคียง พบจารึกภาษามอญ อักษรปัลลวะ บันทึกเรื่องการสร้างพระพุทธรูป เสาหงส์ วิหาร และแนวต้นมะพร้าวเป็นอาณาเขตพระอารามที่วัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม อยุธยา พ.ศ. 1200 (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานพระปฐมเจดีย์) และพบ จารึกมอญ ที่ลำพูนอยุธยา พ.ศ. 1628 (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน)

ต่อมาอาณาจักรขอมหลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สวรรคตใน พ.ศ. 1732 อำนาจก็เริ่มเสื่อมลง รวมถึงให้พ่อขุนบางกลางหาว ที่สถาปนาเป็น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ และประกาศตั้งอาณาจักรสุโขทัย เป็นอิสระจากการปกครองของขอม พ่อขุนรามคำแหง พระราชโอรสของขุนศรีอินทราทิตย์ ได้ครองราชย์และทรงดัดแปลงอักษรขอมและ มอญ มาประดิษฐ์เป็นลายสือไทย ด้านจารึกภาษามอญ บนใบลานนั้น พบมากมายตาม หมู่บ้านมอญ ในประเทศไทย ส่วนที่ประเทศพม่าพบมากตาม หมู่บ้านมอญในเมืองสะเทิมและเมืองใจก์ขมิ ซึ่งมีการคัดลอกและรวบรวมนำมาเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติเมืองย่างกุ้ง และที่ห้องสมุดมอญเมืองเมะละโย นอกจากนี้กองโบราณคดีและกองวัฒนธรรม ยังได้จัดพิมพ์วรรณกรรม ชาดก ตำรามอญ และเคยมีการริเริ่มจัดพิมพ์พจนานุกรมมอญ-พม่าอีกด้วย

3.2 มอญอพยพ

ทุกวันนี้ ชนชาติมอญ ไม่มีอาณาเขตประเทศปกครองตนเอง เนื่องจากตกอยู่ในภาวะสงคราม และการแย่งชิงราชสมบัติกันเอง และการรุกรานของพม่า ชาวมอญอยู่อย่างแสนสาหัส ถูกกดขี่รีดไถ การเกณฑ์แรงงานก่อสร้าง ทำไร่หาเสบียงเพื่อการสงคราม และเกณฑ์เข้ากองทัพ โดยเฉพาะสงครามในปี พ.ศ. 2300 เป็นสงครามครั้งสุดท้าย ที่คนมอญพ่ายแพ้แก่พม่าอย่างราบคาบ ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงอพยพโยกย้ายเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเมืองไทยหลายต่อหลายครั้ง เท่าที่มีการจดบันทึกเอาไว้รวมทั้งสิ้น 9 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เมื่อ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ตีหงสาวดีแตกใน พ.ศ. 2082 ชาวมอญจำนวนมากหนีเข้ามากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินโปรดฯให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตัวเมืองกรุงศรีอยุธยาชั้นนอก พระยาเกียรติพระยารามและครวัเรือน ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตัวเมืองชั้นใน ใกล้พระอารามวัดขุนแสน และเมื่อถึง พ.ศ. 2084 ราชวงศ์ตองอูตีเมืองเมะละโยแตก มีการฆ่าฟันชาวมอญลงขนาดใหญ่ ก็เข้าใจว่ามีมอญหนีเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยาอีก ถือเป็นระลอกแรกของมอญอพยพ

ครั้งที่ 2 เมื่อพระนเรศวรเสด็จไปพม่าเมื่อคราวพระเจ้าบุเรงนองสิ้นพระชนม์ แล้วประกาศเอกราช ทรงชักชวนมอญที่เข้าสวามิภักดิ์ ให้อพยพเข้ามาพร้อมกัน ราว พ.ศ. 2127 ในการอพยพครั้งนี้ไม่ปรากฏว่าพระเจ้าแผ่นดินโปรตย ให้ตั้งบ้านเรือนที่ใด แต่คาดว่าจะเป็นย่านเดียวกับการอพยพคราวแรก

ครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อหงสาวดีถูกยะไข่ทำลายใน พ.ศ. 2138 ครั้งนี้ก็มี การอพยพใหญ่ของมอญ มาทางตะวันออกเข้าสู่ดินแดนของกรุงศรีอยุธยาอีก

ครั้งที่ 4 หลังจากที่ราชวงศ์ต้องอยู่ย่ำราชธานีไปอยู่ที่อังวะ หลังจากหงสาวดีถูกทำลายแล้ว พวกมอญ ตั้งอำนาจขึ้นใหม่ในดินแดนของตน ต่อมา ถึงรัชกาลพระเจ้านออกเปกหลุน พม่าจึงยกทัพมาปราบพวกมอญอีกใน พ.ศ. 2156 ทำให้เกิดการอพยพของมอญเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาอีก หลักฐานบางแห่งกล่าวว่า มอญ กลุ่มนี้ได้รับอนุญาตให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามแนวชายแดนไทย

ครั้งที่ 5 ใน พ.ศ. 2204 หรือ 2205 พวกมอญในเมืองเมาะตะมะก่อการกบฏขึ้นอีก แต่ถูกพม่าปราบลงได้ จึงต้องอพยพหนีเข้ากรุงศรีอยุธยาอีกกระลอกหนึ่ง ผ่านทางด่านเจดีย์สามองค์ เข้าใจว่ากลุ่มนี้สัมพันธ์กับกลุ่มมอญที่ตั้งอยู่ชายแดน

ครั้งที่ 6 หลังจากที่มอญสามารถตั้งอาณาจักรของตนขึ้นได้ใหม่ในปลายราชวงศ์ต้องอยู่แล้วยกกำลังไปตีกรุงอังวะแตก อลองพญารวบรวมกำลังพม่าแล้วลุกขึ้นต่อสู้จนในที่สุดก็ตั้งราชวงศ์อลองพญาได้ และใน พ.ศ. 2300 ก็สามารถตีหงสาวดีได้อีก นโยบายของราชวงศ์นี้คือ กลืนมอญ ให้เป็นพม่าโดยวิธีรุนแรง จึงมีชาวมอญอพยพหนีมาสู่เมืองไทยอีกหลาย ระลอก รวมทั้งกลุ่มที่หนีขึ้นเหนือไปสู่ล้านนา และเรียกกันว่าพวก “เม็ง” ในปัจจุบันนี้

ครั้งที่ 7 ใน พ.ศ. 2316 ตรงกับแผ่นดินกรุงธนบุรี มอญก่อกบฏในอย่างกุ่ม พม่าปราบปรามอย่างทารุณแล้วเผาย่างกุ่มจนราบเรียบ ทำให้มอญอพยพเข้าไทยอีก พระเจ้าตากสินทรงโปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มมอญเก่า (พระยารามัญวงศ์) และมอญใหม่ (พระยาแจ้ง) คนที่นับตัวเองเป็น มอญ ในปัจจุบันล้วนอพยพเข้ามาจากระลอกนี้ หรือหลังจากนี้ทั้งนั้น ส่วนมอญ ที่อพยพก่อนหน้านี้กลืนหายเป็นไทยไปหมด แม้แต่กลุ่มที่อยู่ตามชายแดนแถบเมืองกาญจนบุรี

ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2336 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ยึดเมืองทวายได้ แต่รักษาไว้ไม่ได้ ต้องถอยกลับเข้าไทย ก็นำเอาพวกมอญโดยเฉพาะที่เป็นพวกหัวหน้าเข้ามาอีก

ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2357 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่อมอญ ไม่พอใจที่ถูกพม่าเกณฑ์แรงงานก่อสร้างพระเจดีย์ ก่อกบฏที่เมืองเมาะตะมะ ถูกพม่าปราบต้องหนีเข้าไทยเป็นระลอกใหญ่มาก ราว 40,000 คนเศษ เจ้าฟ้ามงกุฎ (ต่อมาคือรัชกาลที่ 4) เสด็จเป็นแม่กองพร้อมด้วยกรมหลวงพิทักษ์มนตรี ออกไปรับถึงชายแดน พวกนี้มาตั้งรกรากที่สามโคก (ปทุมธานี) ปากเกร็ด และพระประแดง มอญที่อพยพเข้ามาครั้งนี้เรียกกันว่ามอญใหม่

3.3 ชุมชนมอญ

การกระจายตัวของคนมอญในประเทศไทย ทำให้มีชุมชนมอญอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป อย่างเช่น ชุมชนมอญพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชุมชนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี เหล่านี้เป็นต้น หรือที่เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากนัก ดังเช่น ชุมชนมอญเจ็ดริ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งในแต่ละชุมชนต่างก็ยังคงดำรงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของตนไว้ แต่ก็อาจจะมีที่แตกต่างกันไปบ้างตามสภาพแวดล้อมของถิ่นที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันไป จากการศึกษาทางด้านเอกสารพอที่จะยกตัวอย่างชุมชนมอญที่อยู่ในประเทศไทยมาไว้พอสังเขปดังต่อไปนี้

ชุมชนมอญบางปลา จังหวัดสมุทรสาคร

ชุมชนมอญบางปลา ซึ่งจากคำบอกเล่ามาแต่อดีตเชื่อว่า เป็นชาวมอญที่อพยพมาจากเมืองมะละแหม่งโดยตรง และได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านบางปลา จังหวัดสมุทรสาคร รวมถึงกระจัดกระจายอยู่บริเวณใกล้เคียง เช่น บ้านท่าทราย บ้านคลองครุ และมีส่วนหนึ่งที่แยกมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งนี้เพราะความต้องการพื้นที่ในการทำมาหากินเพิ่มขึ้น ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ในปัจจุบันนอกจากชาวมอญที่บางปลานี้แล้ว ยังมีกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีเชื้อสายมอญเดินทางเข้ามาขายแรงงานอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาครอีกเป็นจำนวนมาก โดยเป็นที่รู้จักกันในชุมชนมอญมหาชัย

ชุมชนมอญปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

แต่เดิมชุมชนมอญปากเกร็ดนั้นมีความสำคัญในฐานะที่เป็นชุมชนหน้าด่าน ที่คอยสกัดทัพพม่าที่จะยกทัพเข้ามาตีกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ทางทิศเหนือ เชื่อกันว่าชาวมอญส่วนใหญ่ที่อยู่ปากเกร็ดนั้นมาจากบ้านอาหม่าน เมืองมะละแหม่ง ด้วยเหตุว่าชาวมอญกลุ่มดังกล่าวยังคงยึดอาชีพการปั้นเครื่องปั้นดินเผาเลี้ยงชีพอยู่ ซึ่งที่บ้านอาหม่านในเมืองมะละแหม่งนั้นเป็นช่างปั้นและมีฝีมือในการปั้นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือการปั้นแต่งลายอย่างวิจิตรสวยงาม ในปัจจุบันนี้ชาวมอญที่ปากเกร็ดมีเหลือเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปคือ ชุมชนมอญที่เกาะเกร็ด ซึ่งเป็นเกาะที่เกิดขึ้นจากการขุดเส้นทางลัดในการสัญจรทางแม่น้ำเจ้าพระยา และในปัจจุบันเกาะเกร็ดนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งที่ได้รับความนิยมจากคนทั่วไปได้ไปเที่ยวและศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญที่นั่น

ชุมชนมอญบ้านม่วง (บ้านโป่ง – โปธาราม) จังหวัดราชบุรี

สิ่งที่เป็นหลักฐานยืนยันได้เป็นอย่างดีสำหรับความเป็นมอญ ที่ชุมชนมอญบ้านม่วงแห่งนี้ คือ การจัดตั้งศูนย์มอญศึกษา พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วง ซึ่งเป็นการร่วมกันก่อตั้งจากความร่วมมือของชาวมอญในพื้นที่ และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนจนเป็นรูปร่างขึ้นมา และได้เปิดดำเนินการเมื่อ วันศุกร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2536 เป็นต้นมา โดยภายในศูนย์และพิพิธภัณฑสถานได้ทำ

การเก็บรวบรวมสิ่งของ เครื่องใช้ของชาวมอญแต่โบราณมาแสดงไว้ และมีการจัดแสดงถึงประวัติความเป็นมา รวมถึงรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับชาวมอญให้คนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ โดยศูนย์มอญศึกษาพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วงนี้ ตั้งอยู่ในบริเวณวัดม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ชุมชนมอญปากลัด (มอญพระประแดง) จังหวัดสมุทรปราการ

อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนมอญปากลัดหรือที่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า มอญพระประแดง เป็นชุมชนมอญที่มีคนรู้จักมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ทั้งนี้ด้วยความที่เป็นชุมชนมอญขนาดใหญ่ และมีการจัดงานประเพณีวันสงกรานต์อันขึ้นชื่อระดับประเทศ จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มักได้รับการกล่าวถึงทุกครั้งเมื่อพูดถึงชุมชนมอญที่มีอยู่ในประเทศไทย ชาวมอญที่ปากลัดนี้เป็นชาวมอญที่ผสมผสานจากชาวมอญที่อพยพมาจากเมืองมอญโดยตรง และชาวมอญที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากสามโคก และปากเกร็ด ในปัจจุบันรูปแบบและวิถีชีวิตของชาวมอญที่นี่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป แต่ยังคงมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันยิ่งใหญ่ไว้ผ่านการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจะมีผู้คนให้ความสนใจและเข้าร่วมในงานอย่างมากทุกปี

ชุมชนมอญสังขละบุรี จังหวัดสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

เป็นชุมชนมอญที่มีขนาดใหญ่ เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นแนวชายแดนติดต่อกับแผ่นดินพม่าบริเวณด่านเจดีย์สามองค์ ซึ่งเป็นเส้นทางหลักที่ชาวมอญใช้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยมานานนับหลายสิบปี จนในปัจจุบันได้มีชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อย่างเป็นทางการถาวร โดยชาวมอญในที่นี่ยังคงรักษาวัฒนธรรมมอญดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ด้วยเพราะสภาพวิถีชีวิตที่อยู่กับสังคมธรรมชาติมากกว่าสังคมเมืองเหมือนเช่นชาวมอญที่อื่น ๆ นอกจากนี้แล้วที่ชุมชนมอญสังขละบุรี ยังได้มีการจัดตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมมอญแห่งประเทศไทยขึ้น ที่ตำบลวังกระแจะ อำเภอสังขละบุรี โดยได้ก่อตั้งและเปิดศูนย์อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2547

4. องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำโลงศพ

4.1 ประวัติการทำโลงศพ

โลงศพในยุคแรกเกิดจากความหวาดกลัวคนตายของคนที่ยังอยู่เป็นสิ่งสำคัญ จึงมีมาตรการที่เข้มงวดต่าง ๆ เพื่อกันคนตายกลับมาหลอกหลอน เช่น มัดร่างกายและศีรษะติดกับเท้าของคนตาย และเพื่อไม่ให้คนตายกลับมาบ้านถูกและญาติพี่น้องจะแบกศพผู้ตายออกจากบ้านทางช่องที่เจาะไว้ และช่องจะถูกปิดไว้ทันทีที่ศพออกไป การบรรจุศพลงในโลงก่อนเผา เป็นมาตรการที่เพิ่มความปลอดภัย ยิ่งถ้าตอกตะปูที่ฝาโลงด้วยยิ่งเป็นการดี เมื่อหย่อนโลงศพลงไปในหลุมแล้ว มาตรการขั้นสุดทำคือการวางก้อนหินใหญ่ลงบนฝาโลง ก้อนขุดดินกลบปากหลุม หินก้อนใหญ่นี้

เองเป็นต้นกำเนิดของแผ่นหินเหมือนหลุมศพ สมัยต่อมา ญาติพี่น้องนิยมจารึกข้อความที่แสดงความอาลัยต่อผู้ตายลงบนแผ่นหิน และมาเยี่ยมคารวะผู้ตายที่สุสานในโอกาสต่าง ๆ

4.2 ศิลปะการทำโลงศพ

การสร้างโลงศพเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมการตายของมนุษย์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบุญกรรมวิญญูณ ตลอดจนชีวิตหลังความตายทั้งโลกนี้และโลกหน้า ในอดีตเราจะพบว่า การสร้างโลงศพต้องสร้างตามพิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ เช่น พิธีเบิกโลงซึ่งมีพิธีกรรมค่อนข้างมาก เช่น ในโลงศพจะต้องทำไม้รอดขวาง 4 อัน ฝือก(ฟาก)ไม้ไผ่ 7 ซี่ วางกันโลง และกรองถักเป็น 3 เปลาะ ไม้ปากกา 8 อัน เสียบปากโลง เทียน 8 เล่ม ติดปากโลง ชั้นน้ำมนต์ 1 ชั้น แล้วหมอกก็ทำพิธีกรรมซึ่งในความเชื่อเหล่านี้มีปริศนาธรรมแฝงอยู่ เช่น ไม้รอด 4 อัน หมายถึง การข้ามห้วงทั้ง 4 คือ กาม ภพ ทิฐิ อวิชชา ส่วนฝือกหรือฟาก 7 ซี่ วางบนไม้รอดถัก 3 เปลาะนั้น มีปริศนาธรรมว่า ฟาก 7 ซี่ หมายถึง พระธรรม 7 คัมภีร์และเชือก 3 เปลาะ หมายถึง พระสูตร พระวินัย พระปรัตถธรรม ซึ่งเป็นเครื่องช่วยข้ามพ้นห้วงทั้ง 4 ไปได้ นอกจากนั้นยังมีการวางบันไดจำลองเล็กๆ บนโลงศพอีกด้วยโดยมีการใช้ไผ่ซี่กเล็กๆ กว้างยาวเท่ากันปากหีบศพวางไว้บนหลังหีบศพ บางแห่งทำเป็น 3 ชั้น บางแห่งทำเป็น 4 ชั้น บันได 3 ชั้น หมายถึง กามภพ รูปภพ อรูปภพ ส่วนบันได 4 ชั้น หมายถึง เกิด แก่ เจ็บ ตาย คือ บันไดที่ทุกคนต้องเดินไปตามลำดับ

อุดม หนูทอง (2542: 7036) กล่าวว่า โลงศพที่นิยมทั่วไปมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าบรรจุศพตามความยาวของโลง เรียกว่า โลงนอน ส่วนโลงหนึ่งเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสทรงสูงปากผายเล็กน้อย เวลาบรรจุศพจะจัดให้ศพหนึ่ง ทรงเข้าพนมมือขึ้นส่วนโลงสามส่วนจะเป็นแบบผสมระหว่างโลงนอนและโลงหนึ่ง คือ ฐานเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนความยาวน้อยกว่าโลงนอน ทรงเตี้ยโลงหนึ่งปากผาย เวลาบรรจุศพจะวางครึ่งนั่งครึ่งนอน หรือเรียกว่า “ฟิงเอก” (เอกเขนก) โลงทั้ง 3 ชนิด โลงนอนนิยมใช้แพร่หลายมากที่สุด ส่วนโลงหนึ่งและโลงสามส่วนจะนิยมบางแห่งท้องที่ แต่โลงศพทั้ง 3 ชนิดนี้จะองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนเหมือนกัน คือ ตัวโลง ฐาน และยอด

สีบพงศ์ ธรรมชาติ (2543: 16) กล่าวว่า ข้างในโลงศพจะใช้ผ้าโยงบุโดยรอบเพื่อป้องกันและน้ำจากน้ำแข็งหรือจากซากศพไหลออกมา เพราะในสมัยก่อนโดยเฉพาะชนบทนั้นการรักษาศพโดยวิธีการฉีดยายังไม่แพร่หลายมากนัก ส่วนมากจะใช้ยาจุนและน้ำแข็งใส่ลงไปโลงศพเพื่อรักษาสภาพศพไว้ไม่ให้เน่าเปื่อยและมีกลิ่นเหม็น หรือบางครั้งอาจทำด้วยไม้กระดานแผ่นและใช้ชั้นยารอยต่อต่างๆ เพื่อไม่ให้อากาศเข้าและอาจมีการใช้น้ำผึ้งใส่ลงไปปากโดยใช้ยอดกล้วยไม้เป็นกรวยกรอกลงไปเพื่อรักษามิให้ศพเน่าเกินไป

นอกจากนี้ก็ยังมีการตกแต่งลวดลายต่างๆ เพื่อให้โลงศพมีความสวยงามมากขึ้น เช่น การตกแต่งลายเทพพนม นางฟ้า กนกลายไทย ที่บันเป็นลายหุ่นต่า และการตกแต่งด้วยกระดาษทอง กระดาษเงินหรือกระดาษสีต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเอาพรหมสีต่างๆ มาใช้จ่ายด้วยเพื่อตอบสนองความต้องการของการบริโภคของสังคม

วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม (2535: 140-141) ได้กล่าวถึงหีบศพเจ้านายว่า เป็นส่วนประกอบอันหนึ่งในการทำพิธีศพส่วนใหญ่จะเป็นหีบศพแบบติดเครื่องมงคล โดยใช้ได้กระบอกแผ่นใหญ่ติดเป็นตัวหีบ เรียกว่า “เหม” ซึ่งประกอบด้วยฐานหีบ เรียกว่า “แม่คิไฟสามชั้น” ต่อมาตามลำดับคือ วันม่วง เข้าพรหม โบกคว่า แอวขัน โบกหงาย(ที่ไหว้ศพ) ปากขัน ชั้นกระจิง หีบใหญ่ โบกคว่าหีบน้อย โบกหงายหีบน้อย โบกหงายหีบน้อย ชั้นกระจิงหีบน้อย นพศูลสามยอดรวมเป็นหีบเต็มยศ สำหรับผู้มีศักดิ์ ตัวหีบทำลวดบายรดน้ำหรือปรุลายทอง อันมีลายกำมปู ลายบัวรอบลายประจำยาม ลายทรงข้าวบิณฑ์ ลายเข้ายักษ์ ลายลูกแก้ว สีที่นิยมใช้คือสีทองและสีดำ มีสีแดงและสีน้ำเงินเป็นส่วนชั้นระหว่งลายใหญ่และลายกำมปู ส่วนหอแก้วนั้นปัจจุบันนิยมเป็นรูปมณฑป แบบพระเมรุ ภาคกลางเดินในอดีต เมรุรูปกนหส์ดีลิงค์ ตัวนกต้องนอนแนบดินคล้ายกับเตรียมทะยานบินสู่สวรรค์มีราชวัติฉัตรทองรอบล้อมเป็นเขตเท่านั้น ยอดเมรุเป็นรูปทรงนพศูลหรือดอกบัวแบบอีสานโดยยอดศูลต้องมีตัวมุขหน้าจั่วลายเทพพนม จึงจะถูกต้องตามแบบโบราณซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านต่างๆ ของชาวบ้านควรแก่การส่งเสริมและสืบทอดต่อไป

4.3 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงศพ

ความหมายของความเชื่อเกี่ยวกับการทำโลงศพ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ ดังนี้

นิตยา บุญสิงห์ (2546: 30) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีก็ตามว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ (2546: 42) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อกันมา และมีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มชนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความเชื่อจะมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ (ม.ป.ป.:35) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ตอนหนึ่งพอสรุปได้ว่า มนุษย์มีความจำเป็นต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อโดยมีอาจขาดความเชื่อได้ชีวิตมนุษย์มีทั้งที่มองเห็นได้เข้าใจได้และพิสูจน์ได้ ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจทำให้เกิดความสบายใจและความเชื่อทำให้มนุษย์บรรลุถึงความสำเร็จได้

ทัศนีย์ ทานตวนิช(2523: 224)กล่าวว่า “ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐาน เพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือเชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นจริงหรือมีอยู่จริง และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิด เหตุผลที่พิสูจน์ได้หรืออาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับศรัทธา การปฏิบัติสิ่งใดๆ โดยมีอิทธิพลเหนือจิตใจของบุคคลและมีการปฏิบัติสืบต่อ

กันมาจากเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์นอกจากนี้ความเชื่อในแต่ละท้องถิ่นก็ยังแตกต่างกันออกไปอย่างไรก็ตามความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน และผู้ที่ที่เชื่อถือก็มีใช้ชาวบ้านธรรมดาเท่านั้น แต่มีผู้ได้รับการศึกษาสูงๆ ก็ยังมีความเชื่อถืออย่างเคร่งครัดเหมือนกัน

ประเภทของความเชื่อ

เนื่องจากความเชื่อของคนในสังคมไทยมีมานานแล้วและมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่น จึงมีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของความเชื่อไว้ ดังนี้

นิตยา บุญสิงห์ (2546: 30-32) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อของคนไทยได้ 13 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเกิดการตาย เช่น หมูงท้องแก่ไม่ให้ไปงานศพ ผีตายโหงห้ามเข้าบ้าน
2. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางซึ่งเป็นสิ่งบอกเหตุล่วงหน้า เช่น ถ้าจิ้งจกร้องทักก็ไม่ให้ออกจากบ้าน เขม่นตามซ้ายจะได้ลาภ ขณะเดินทางถ้ามีสัตว์วิ่งตัดหน้าก็จะเป็นกลางร้าย
3. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและการทำนายฝัน เช่น ฝันว่าได้แหวนหรือได้สร้อยจะได้ลูก ฝันเห็นพระสงฆ์หรือกษัตริย์จะมีโชค โชคฝันว่าใครตายคนนั้นจะอายุยืน
4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม เช่น ห้ามตัดผมในวันพุธ ได้ตัดในวันอาทิตย์จึงจะดี ถ้าจะทำกรรมงคลให้ทำวันศุกร์
5. ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา เครื่องราง ของขลัง และไสยศาสตร์ เช่น เครื่องรางต่างๆ อันได้แก่ พระเครื่อง ตะกรู วาน ยันต์ พิสมร ลูกประคำ ฯลฯ จะช่วยให้อยู่ยงคงกระพัน ยิงไม่ออก ฟันไม่เข้า
6. ความเชื่อเกี่ยวกับการดูลักษณะดีชั่วของคนและสัตว์ เช่น ผู้หญิงที่เสียงห้าวเหมือนชายไม่ดี คนมีไฟที่ปากพูดเก่ง คนหูยานอายุยืน แมวหางกวักจะกวักเงินกวักทอง หากเลี้ยงไว้จะร่ำรวย ทำมาค้าขึ้น
7. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ต้นไฉ้ใหญ่มีเทวดารักษาจะตัดจะโค่นต้องทำพิธีบอกกล่าวเสียก่อน ต้องมีศาลพระภูมิประจำบ้านให้เจ้าที่เจ้าทางสิงสถิตและหากเคารพสักการะให้ดีจะมีคุณหากทำไม่ดีจะให้โทษ
8. ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ด เช่น ถ้าฟันหักและอยากให้ฟันขึ้นชิดกันให้ยื่นขาชิดกัน ฟันบนเหวียงลงใต้ถุนบ้านฟ้างโยนขึ้นบนหลังคา
9. ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอัปมงคล เช่น วันแต่งงาน ถ้าเจ้าสาวแต่งชุดสีม่วงหรือคนทะเลาะกันเป็นอัปมงคล
10. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ปีไหนหนาวมากปีนั้นน้ำมาก
11. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น เป็นแผลพุพองห้ามกินข้าวเหนียว คนมีประจำเดือนห้ามดื่มน้ำมะพร้าว

12. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ชาติอื่น ภพอื่น เช่นทำดีในชาตินี้ชาติหน้าจะได้เกิดมาพบกันอีก ดมดอกไม้ที่จะถวายพระเกิดในชาติหน้าจุมกโหว่

13. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร เช่น แม่ย่านางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือต้องบูชาและห้ามเหยียบหัวเรือ ถ้าทำดีแม่ย่านางจะช่วยให้ทำมาค้าขึ้น คนมือเย็นทำการเพาะปลูกแล้วพืชพันธุ์งดงามดี

เนื่องจากพิธีกรรมแห่งการตายของมนุษย์นั้นถือเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบุญกรรม วิญญาณ ตลอดจนชีวิตหลังความตายในโลกนี้และโลกหน้า ดังนั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตายจึงอุดมไปด้วยพิธีกรรมความเชื่อมากมาย การสร้างโลศพก็เช่นเดียวกัน ในอดีตเราจะพบว่าการสร้างโลศพและการนำมาใช้นั้นจะต้องมีวิธีการสร้างตลอดจนพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ดำรงอยู่มากมาย กล่าวคือ โลศพในยุคนั้นเมื่อสร้างเสร็จแล้วก่อนจะนำมาใช้จะต้องมีการทำพิธีเบิกโลศพก่อน ซึ่งจะมีพิธีกรรมค่อนข้างมาก โดยในโลศพจะต้องทำไม้รอดขวาง 4 อัน ผีอก (ฟาก) ไม้ไผ่ 7 ที่ขวางกันโลศพ เวลากรองถักเป็น 3 เปลาะ ห้ามกรองเชือกสลับไปมา ไม้ปากกา 8 อัน เสียบปากโลศพ เทียน 8 เล่มติดปากโลศพที่ระหว่างไม้ปากกาทั้ง 8 ช่อง ชั้นน้ำมนต์ 1 ชั้น แล้วหมอกี้จะทำพิธีกรรม ซึ่งในความเชื่อเหล่านี้มันมีปริศนาธรรมแฝงอยู่ว่า ไม้รอด 4 อัน หมายถึง การข้ามห้วงทั้ง 4 คือ กาม ภพ ทิฐิ อวิชชา นัยหนึ่งเรียกว่า “ไม้ข้ามแล” หมายถึง โอชะ ทั้ง 4 ที่ขวางกันเส้นทางพระนิพพาน ส่วนผีอกหรือฟาก 7 ที่ ขวางบนไม้รอดถัก 3 เปลาะนั้น มีปริศนาธรรมว่า ฟาก 7 ซึ่งหมายถึง พระธรรม 7 คัมภีร์ และเชือก 3 เปลาะ หมายถึง พระสูตร พระวินัย พระปรมาตถธรรม ซึ่งเป็นเครื่องช่วยข้ามพ้นห้วงทั้ง 4 ไปได้ ที่มีการห้ามกรองเชือกกลับไปกลับมาเพราะไม่ต้องการให้ผู้ตายมาเกี่ยวพันกับโลกอีกนั่นเอง

สรุปได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการตายเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องบุญ กรรม วิญญาณ ตลอดจนชีวิตหลังความตายในโลกนี้และโลกหน้า การทำโลศพจำเป็นต้องมีวิธีการในการทำตลอดถึงมีพิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

5. การทำโลงมอญ

การทำโลงมอญ หรือหีบศพมอญ เป็นงานศิลปกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีวัสดุที่ใช้ในการผลิตคือ ไม้ระกำ ไม้ระแนง กระจาด ไม้อัด กระจาดอังกฤษ กระจาดสะท้อนแสง เลื่อม ไม้ ดอกไม้ประดับ ตะปู กาว สี ลวด

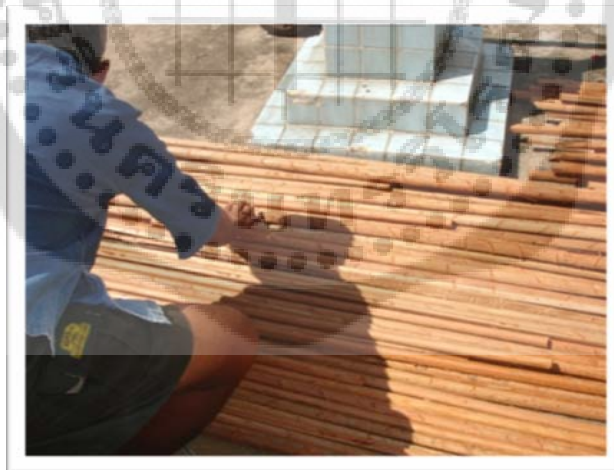
เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต ได้แก่

1. ค้อนหงอน ใช้ตอกตะปู ช่วยในการประกอบโลงและฝาโลงมอญ
2. ค้อนไม้ ใช้ตอกเครื่องมือตอกลาย เช่น สีว ตูตู่
3. กรรไกร ใช้ตัดกระจาดสีต่าง ๆ
4. เลื่อยลัดดา ใช้เลื่อยไม้ต่าง ๆ

5. มีด ขนาดต่าง ๆ ใช้ปอกไม้ระกำ และใช้ในการตกแต่งลาย
6. ดินสอ ใช้ตีเส้นระยะในการวางลาย
7. ไม้บรรทัด 1 ใช้วัดระยะ กำหนดขนาดให้ได้ตามมาตรฐาน
8. ไม้บรรทัด 2 ใช้ตีเส้นแบบให้ออกมามีลักษณะโค้งในด้านข้างของโลงมอญ
9. กบไสไม้ มี 2 ชนิด คือ กบผิว ใช้ไสไม้ให้เรียบ และกบบัว ใช้ไสไม้ให้เกิดความอ่อน

ช่วย

10. เครื่องมือตอกลาย ใช้ตอกลายกระดามีทั้งตอกลายทะเล และตอกลายไม้ทะเล
11. เครื่องมือในการฉลุลาย ใช้ในการฉลุลายให้มีความนูนขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสวยงาม
12. กาว ใช้ติดกระดาศีประกอบการทำโลงมอญ
13. ตะปู ใช้ยึดโครงโลงมอญ ฝาโลงมอญ ซึ่งมีหลายขนาด
14. เทปกาว ใช้ในการตกแต่งให้สวยงาม และใช้ยึดกระดากับตัวโลงมอญ
15. ไม้อัด ขนาด 0.5 เซนติเมตร ใช้ทำตัวโลงมอญและฝาโลงมอญ
16. ไม้ระแนง ใช้งาน ดังนี้
 - 16.1 ทำเป็นตะแกรงรองศพ
 - 16.2 ทำเป็นโครงฝาโลงมอญ
17. ไม้หน้า 4 ทำบัวติดที่ปากโลง

ภาพประกอบ 1 ไม้ระกำ

18. ไม้ระกำ ใช้งานดังนี้
 - 18.1 เปลือกไม้ระกำ ทำโครงฝาโลงมอญ
 - 18.2 เนื้อไม้ระกำนำมาทำเป็นไม้กระบอง โครงยอดครุ
19. ไม้ไผ่ ทำแกนยึดยอดครุ

20. ไม้สัก ทำลูกตั้งยึดตัวโงมอญ
21. กระดาดหลัง ทำด้วยยอดครุ
22. สีทาบ่าน ทาสีภายในโงมอญเพื่อให้เกิดความสวยงาม
23. ลวด ใช้ยึดโงมอญในเวลาตั้งโงมอญ เพื่อให้เกิดความมั่นคง
24. กระดาดสี่ ชนิดต่าง ๆ ใช้ตกแต่งโงมอญฝาโงมอญ
25. กระดาดหนึ่งสี่พิมพ์ กรุทำเป็นหลังคาของฝาโงมอญ

ขั้นตอนกระบวนการผลิต/วิธีทำ

การทำตัวโงมอญ แบ่งได้เป็นการประกอบและการตกแต่ง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ทำตัวโงมอญ ด้วยการตีเส้นแบ่งส่วนไม้อัดจำนวน 3 แผ่น ออกเป็นตัวโงมด้านหน้า และตัวโงมด้านข้าง ส่วนที่นำมาใช้เป็นตัวโงมด้านหน้ามักจะมีขนาดดังนี้ ฐานมีขนาด 185 เซนติเมตร ปากโงม 200 เซนติเมตร ส่วนสูง 55 เซนติเมตร

ตัวโงมด้านข้างมักจะมีขนาดดังนี้ ฐาน 30 เซนติเมตร ปากโงม 55 เซนติเมตร และความสูง 110 เซนติเมตร 200 ซม.

110 ซม.

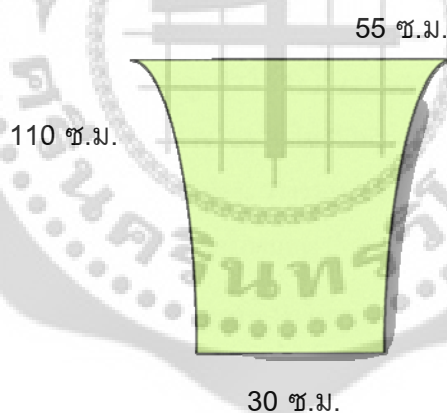
185 ซม.

ภาพประกอบ 2 ตัวโงมด้านหน้า ลักษณะแบบและขนาดของโงมอญด้านหน้า-หลัง

ภาพประกอบ 3 ด้านหน้า-ด้านหลัง ของตั้งโลงมอญ

2. ตัดแบบของตัวโลง ด้านหน้า – หลัง และด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ตามแบบที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น โดยจะมีลักษณะดังภาพประกอบ
ตัวโลงด้านข้าง

ภาพประกอบ 4 ลักษณะแบบขนาดของโลงมอญด้านข้าง

3. ทำฐานยึดตัวโลงด้านในด้วยไม้ระแนง ขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น และขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 9 อัน

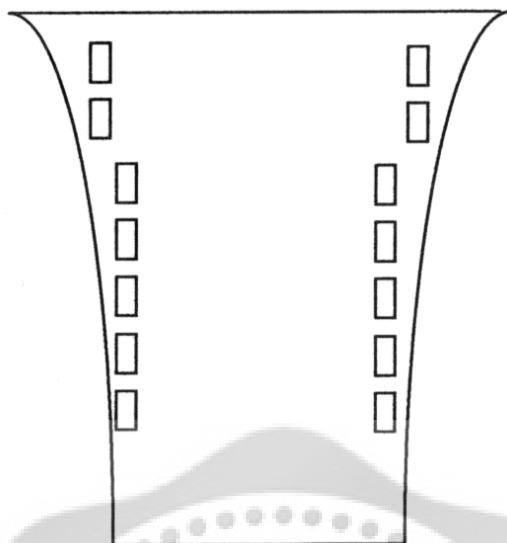
4. ทำบัวโลง กำหนดขนาดไม้หน้าสี่ ยาว 205 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น และขนาดกว้าง 65 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น นำกบมาใส่ที่ไม้หน้าให้เป็นบัว และตัดตามขนาดที่ได้กำหนดไว้

5. ทำลูกตั้ง ด้วยไม้สักให้มีขนาดยาว 7 เซนติเมตร จำนวน 28 ท่อน

6. การประกอบโลง

6.1 นำลูกตั้งมาตอกติดกับไม้อัดฝาด้านข้างตัวโลงข้างละ 2 แถว แถวละ 7 ลูก ดังภาพประกอบ

ด้านข้างของโลง

ภาพประกอบ 5 ลักษณะของแนวในการวางระยะของแนวการตอกลูกตั้ง

6.2 ประกอบไม้ฝาด้านหน้า-หลัง เป็นตัวโลง

6.3 ฐานยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยวางไม้ระแนงให้ห่างจากฐานโลงมอญ 5 เซนติเมตร ยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 ท่อน วางระหว่างไม้ฐานยึดโครงโลงมอญ ให้มีระยะห่างช่วงละ 25 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

ภาพประกอบ 6 ด้านในตัวของ (ก้นโลง) ใช้ไม้ระแนง ทำเป็นตะแกรง สำหรับรองรับศพ

6.4 ทำฐานรองรับตะแกรงรองศพ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลง ด้านหน้า-หลัง โดยห่างจากฐานยึดโครงโลงมอญ 15 เซนติเมตร โดยประมาณ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 5 ท่อน โดยกำหนดให้ไม้ระแนงอันที่ 1 และอันที่ 5 ห่างจากด้านข้างโลง 20 เซนติเมตร ส่วนอันที่ 2, 3, และ 4 มีช่วงห่างระหว่างกันช่วงละ 40 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

ภาพประกอบ 7 การประกอบบัวปากโลง

6.5 ประกอบบัวโลง นำไม้ทำบัวมาตัดทำมุม 45 องศา ที่มุมของไม้บัวทั้ง 4 ท่อน และทำการตอกยึดกับโครงโลงมอญส่วนปากโลง เริ่มจากด้านหน้า-หลังก่อนทาสีภายในตัวโลงมอญ โดยทาสีทับ 2 ครั้ง

การตกแต่งตัวโลงมอญ

ขั้นตอนในการตกแต่งโลงมอญให้สวยงามประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ร่างเส้นเพื่อวางลายประกอบที่ส่วนต่าง ๆ ของโลงมอญ เช่น ประกอบด้วยวางลายบัว หายคั่นด้วยคิ้ว ลายเม็ดขนุน คั่นด้วยคิ้ว วางลายลูกขนานนอก คั่นด้วยคิ้ว วางลายพื้น คั่นด้วยคิ้ว ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับสกุลช่างและการออกแบบของช่างแต่ละคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2. ตอกลาย บนกระดาษอังกฤษ ขั้นตอนในการตอกลาย ดังนี้

2.1 นำกระดาษอังกฤษ (คล้ายกับกระดาษฟรอยด์ ด้านหนึ่งมีสีฟรอยด์ อีกด้านหนึ่งจะเป็นสีต่าง ๆ มาเย็บเป็นปึก ๆ ละประมาณ 20 แผ่น

2.2 นำแม่แบบลายมาทาบบนกระดาษที่เย็บเสร็จแล้ว

2.3 ทำการตอกลายด้วยเครื่องมือตอกลายและดุนลาย

3. สอดสีกระดาษ การสอดสีกระดาษให้นำแบบลายทากาวที่ด้านหลังแล้วแปะลงบนกระดาษที่ต้องการสอดสีให้เกิดความสวยงามตามที่ช่างได้กำหนดสีไว้

4. การติดเม็ด เพื่อการตกแต่งลายให้เกิดความสวยงาม คือการติดกระดาษสีให้ติดกับกระดาษลาย โดยนำกระดาษสีมาเย็บเป็นปึก ใช้ตุ้ตู่เจาะรู จะได้กระดาษกลม ๆ นำลายที่ต้องการจะติดเม็ดมาทากาวในส่วนที่ต้องการติดเม็ด และนำเม็ดเข้าติด

ลายตกแต่งโลงมอญ ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการทำโลงมอญมีหลากหลาย ประกอบด้วย

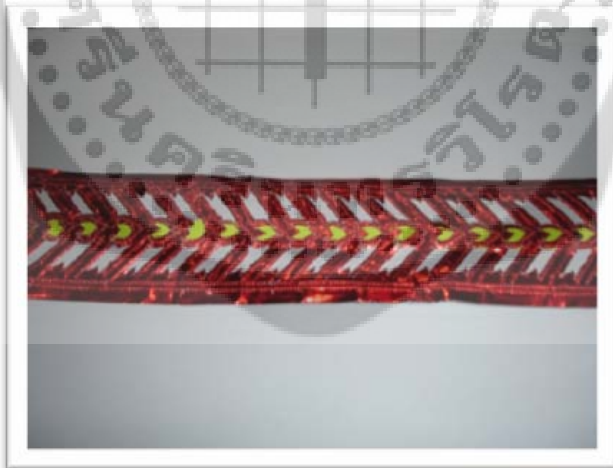
1. ลายบัวหงาย
2. ลายเม็ดขนุน(คือลายเข็มขัด)
3. ลายขอบโลงหรือลายลูกขนานนอก
4. ลายหน้ากระดาน
5. ลายขอบหน้าต่างหรือลายลูกขนานใน
6. ลายคิ้ว
7. ลายยอดซุ้ม
8. ลายม่าน
9. ลายฐานซุ้ม
10. ลายกงจักรใหญ่
11. ลายกงจักรเล็ก
12. ลายประดับที่จั่ว
13. ลายกระจิง
14. ลายชายหลังคา
15. ลายประดับฝาโลงมอญ
16. ลายฉัตร

ตัวอย่างภาพลักษณะลายตกแต่งโลงมอญ

ภาพประกอบ 8 ลายผ้าถุง

ลายผ้าถุง ลักษณะเป็นลายเส้นซ้ำกัน คล้ายลูกกรง มี 2 ชั้น ชั้นบนเป็นลายสี่เหลี่ยมไขว่กัน ชั้นล่างมีรูปร่างคล้ายคนจับมือกัน ยื่นเรียงซ้ำกัน ลายผ้าถุงใช้สำหรับตกแต่งบริเวณขอบด้านล่างของตัวโลง

ภาพประกอบ 9 ลายก้างปลา

ลายก้างปลา ลักษณะเป็นลายเส้น คล้ายก้างของปลาซ้ำกัน ลายก้างปลาใช้สำหรับตกแต่งบริเวณขอบด้านล่างของตัวโลง (ตำแหน่งเดียวกับลายผ้าถุง) ขึ้นอยู่กับช่างว่าจะเลือกใช้ลายใด

ภาพประกอบ 10 ลายสอดสร้อย

ลายสอดสร้อย ลักษณะเป็นดอกสี่กลีบเรียงแถว มีก้านลายเชื่อมดอกแต่ละลาย อยู่ตรงกลางมีเส้นลวดขนานทั้งด้านบน และด้านล่าง ใช้สำหรับเดินขอบหน้าต่างของตัวโลง

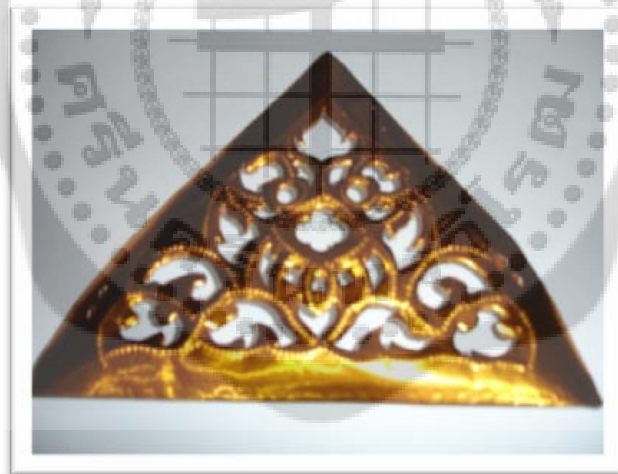
ภาพประกอบ 11 ลายกระจังหรือลายผีเสื้อ

ลายกระจัง หรือ ลายผีเสื้อ ลักษณะลายเป็นสามเหลี่ยม มีพญานาค 2 ตัว ทั้งข้างซ้าย และข้างขวา มีการผูกลายในรูปแบบสามเหลี่ยมอย่างลงตัว ใช้สำหรับตกแต่งหน้าจั่ว ของตัวฝาโลง

ภาพประกอบ 12 ลายเข็มขัด

ลายเข็มขัด ลักษณะเป็นดอก 4 กลีบ สลับกับลายวงกลม มีก้านลายใช้เชื่อมระหว่างลายดอกกับลายวงกลม ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณพื้นที่ติดกับขอบหน้าต่าง ของตัวโลง

ภาพประกอบ 13 ลายหน้าบัน

ลายหน้าบัน ลักษณะเป็นดอกบัวหงาย ออกแบบลวดลายตามจินตนาการของช่าง โดยใช้รูปแบบของดอกบัว ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณด้านข้าง ของตัวฝาโลง

ภาพประกอบ 14 ลายดอกพุดตาล

ลายดอกพุดตาลลักษณะลายเป็นดอกไม้ 4 แฉก สลับกับรูปวงรี มีก้านลายเชื่อมต่อผูก
ลาย ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณชั้นด้านในตัวลาย ของตัวโลง

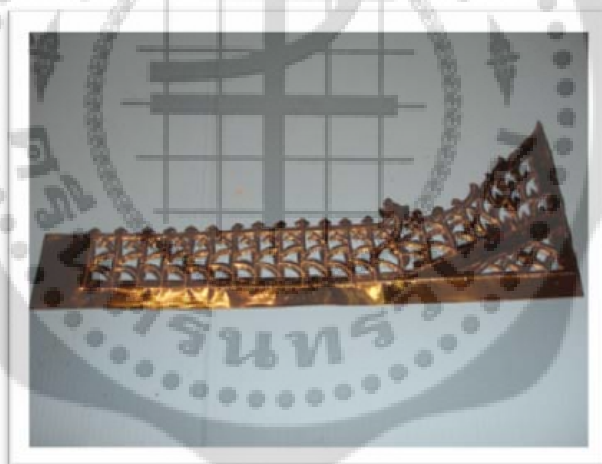
ภาพประกอบ 15 ลายดอกพิกุล

ลายดอกพิกุล ลักษณะเป็นลายดอกไม้ มี 4 กลีบ ลายดอกไม้ติดกันเรียงเป็นแถว ใช้
สำหรับกั้นลายเป็นแถวหน้ากระดานสามารถใช้กับลวดลายบนตัวโลงได้

ภาพประกอบ 16 ภาพลายมงกุฏ

ลายมงกุฏ ลักษณะของลายเป็นดอกสี่กลีบ มีก้านลายขดต่อกัน 2 วง มีขนาดกว้างกว่าลายอื่น จึงใช้สำหรับลายพื้นข้างช่องหน้าต่างเท่านั้น

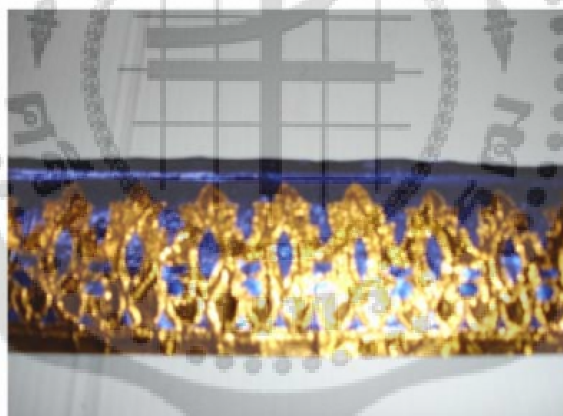
ภาพประกอบ 17 ลายหลังคา

ลายหลังคา ลักษณะเป็นลายเชิงหลังคาเข้ามูมรูปสามเหลี่ยม มีลายเส้นลวดคล้ายลูกกรง ต่อจากลายสามเหลี่ยมเรียงกันเป็นแผงยาว ใช้สำหรับตกแต่งบนจั่วบริเวณยอดฝาโลง

ภาพประกอบ 18 ลายเทพพนม

ลายเทพพนม ลักษณะเป็นลายคล้ายกลีบดอกบัว หรือลายพุ่ม ใช้สำหรับตกแต่งบนส่วนยอดของลายกระฉั่ง ของฝาโลง

ภาพประกอบ 19 ลายยอดฉัตร

ลายยอดฉัตร ลักษณะคล้ายรูปใบไม้เรียงต่อซ้ำกัน ใช้สำหรับพันบริเวณฉัตรส่วนยอดของยอดครู

ภาพประกอบ 20 ลายหน้ากระดาน

ลายหน้ากระดาน ลักษณะเป็นดอกสี่กลีบแบบมน มีใบไม้เล็กๆ ล้อมดอกเป็นวงกลม สลับกับดอกไม้ขนาดเล็ก สีแดงทั้งด้านบน และด้านล่าง ใช้สำหรับตกแต่งลายพื้นของตัวโลงที่มีขนาดใหญ่ (ใช้บริเวณเดียวกับลายข้าวหลามตัด ช่างมอญปากลัดไม่ค่อยนิยมใช้ แต่ช่างมอญน้ำเค็มนิยมใช้)

ภาพประกอบ 21 ลายดอกเบญจมาศ

ลายดอกเบญจมาศ ลักษณะเป็นลายดอกไม้รูปวงกลม มีใบไม้ล้อมรอบ เป็นลายอยู่ในพื้นที่สี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้สำหรับตกแต่งมุมของช่องลาย มีการแบ่งช่องลายตามมุมก้นห้องลายข้าวหลามตัด ของตัวโลง

ภาพประกอบ 22 ลายข้าวหลามตัด

ลายข้าวหลามตัด ลักษณะเป็นลายรูปทรงข้าวหลามตัด ตรงกลางไม่มีลวดลาย ลายจะอยู่รอบรูปทรงข้าวหลามตัดเป็นดอกเล็กๆ ใช้สำหรับตกแต่งพื้นของตัวโลง เป็นลายหลัก

ภาพประกอบ 23 ลายกงจักร

ลายกงจักร ลักษณะเป็นลายวงกลมขนาดใหญ่ คล้ายธรรมจักร มีรูปใบไม้อยู่ตรงมุมทั้งสี่ ด้าน ตัวลายอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณชั้นล่างสุดขอบของฝาโลง

ภาพประกอบ 24 ลายบัวปากโลง

ลายบัวปากโลงลักษณะเป็นการผูกลายในรูปดอกบัว มีการออกแบบเพื่อเชื่อมลาย ขึ้นอยู่กับช่างในการออกแบบลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณบนสุดของขอบปากโลง

ภาพประกอบ 25 ลายเม็ดขนุน

ลายเม็ดขนุน ลักษณะเป็นลายวงรีซ้อนกัน 2 ชั้น ด้านข้างมีลายวงกลมเรียงติดกัน 3 วง สลับกับเม็ดขนุน ใช้สำหรับตกแต่งลายของตัวโลงใช้ต่อจากลายบัวปากโลง

ภาพประกอบ 26 ลายนกยูง

ลายนกยูงลักษณะผูกลายอยู่ในสีเหลืองผืนผ้า แบ่งเป็น 2 ส่วน ด้านบนเป็นลายครึ่งวงกลม ด้านล่างตรงกลางเป็นรูปสามเหลี่ยม ขนาบข้างด้วยลายเส้นทั้ง 2 ข้าง ผูกลายเต็มพื้นที่สีเหลือง ใช้ตกแต่งบริเวณด้านหลังกระຈัง ของผ้าโลง

ภาพประกอบ 27 ลายกลีบบัว

ลายกลีบบัวลักษณะวงกลมสลักกับวงรีตรงกลางลายรูปวงกลมล้อมรอบด้วย

กระดาศที่ใช้สำหรับตอกเป็นตัวลวดลาย คือ กระดาศอังกฤษการเลือกใช้กระดาศอังกฤษนี้ มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม เนื่องจากความสวยงาม มันวาว มีความหนาไม่มากนัก พร้อมทั้งความยืดหยุ่นของตัวกระดาศ ขณะตอกลายจะซ้อนกระดาศอังกฤษหลายชั้น บางครั้งก็ซ้อนกันจนเป็นปีกทีเดียว ขึ้นอยู่กับน้ำหนักการตอกลายของช่างด้วย เมื่อตอกลายเสร็จแล้ว ต้องนำกระดาศอังกฤษมาคลี่กระดาศออกดูทีละแผ่น ว่าได้ลายตามต้องการหรือไม่ แผ่นไหนยังตอกไม่ขาด หรือไม่ทะลุจะได้ซ่อมแซมต่อไป

การสอดสี หรือการแทรกสีนั้น จะใช้กระดาษสี อย่างบางที่มีขายทั่วไป สีพื้นอ่อนๆ สีสะท้อนแสง นิยมใช้มาก เนื่องจากความสดใสของสี เมื่อติดประกอบลายกันแล้ว ลวดลายจะดูเด่นมีสีสันสวยงาม การแทรกสีจะติดด้านหลังของกระดาษอังกฤษ โดยติดด้านที่เป็นสีแทรกบริเวณร่องที่กระดาษอังกฤษดอกลายขาด

การติดแวว คือ การตกแต่งลายทำให้ลายมีความแวววาว มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น แววที่ใช้อาจเป็นกระดาษสีสะท้อนแสง หรือสีสไตส์ ใช้ติดตรงกลางตัวลาย ดอกของลาย ขึ้นอยู่กับช่างในการออกแบบลวดลาย วัสดุที่นิยมกันอีกอย่าง คือ การใช้เลื่อมสีต่างๆ (ที่ใช้ในการปักผ้า) ใช้เลื่อมหลังเต่า ติดทำแวว ทำให้ลายดูเป็นประกายเวลาระทบกับแสง

5. คัดลายตกแต่งบนตัวโลง ลายที่นำมาติดในตัวโลงประกอบด้วย

5.1 ติดลายเม็ดขนุนหรือลายเข็มขัด ที่ตำแหน่งต่ำกว่าบัวโลง 1 เซนติเมตร ติดลายรอบด้าน 4 ด้าน

5.2 ติดลายขอบโลงหรือลูกขนานนอก ต่ำจากลายเม็ดขนุนลงมา 1 เซนติเมตร

5.3 ติดกระดาษเพื่อทำเป็นสีพื้นให้ห่างจากลายลูกขนานนอก 1 เซนติเมตร ซึ่งการเลือกสีที่จะใช้จากเพศของผู้ตาย ดังนี้

5.3.1 ศพผู้ชายจะใช้สีเข้ม เช่น สีดำ สีน้ำเงิน สีเขียวแก่ เพื่อให้ดูหน้าเกรงขาม

5.3.2 ศพผู้หญิงจะใช้สีอ่อน เช่น ขาว บานเย็น เหลือง เพื่อให้ดูอ่อนหวาน

5.4 ติดลายกงจักร ลงบนมุมของพื้นโลงในทุกๆด้านและทุกๆมุมรวมทั้งสิ้น 16 มุม แบ่งเป็นด้านบน – ล่าง และด้านหน้า – หลัง

5.5 ติดลายขอบหน้าต่างนอกด้านหน้า – หลัง ห่างจากคิ้ว 1 เซนติเมตร ด้านหน้า – หลัง ของโลงจะเว้นช่องสำหรับทำหน้าต่าง ด้านละ 3 บานและด้านข้างอีกด้านละ 1 บาน

5.6 ติดลายบัวที่บัวโลงโดยรอบ

5.7 ติดลายขอบหน้าต่างใน ห่างจากขอบหน้าตานอก 1 เซนติเมตร

5.8 เจาะช่องหน้าต่าง ด้วยเลื่อย รวมทั้งหมด 8 ช่อง ด้านหน้า 6 ช่อง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้าง 7 – 7.5 นิ้ว ยาว 14 นิ้ว ด้านข้างเจาะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วคว่ำ ฐานกว้าง 3 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว

5.9 ทำคิ้วคั่นระหว่างลายทั้งหมด ตัดกระดาษสีที่มีสีสันตัดกันให้มีขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวและนำมาแปะที่โฟมหลังจากแห้งแล้วนำไปติดคั่นระหว่างลายทั้งหมด

5.10 การทำดอกคูนเป็นการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม และตำแหน่งในการติดดอกคูนมีดังนี้

5.10.1 ติดลายดอกคูนลงบนลายขอบหน้าต่างนอกและบายขอบหน้าต่างใน ใช้ไม้ระก้าขนาดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน ด้านหนึ่งติดกับกึ่งกลางของลายขอบหน้าต่างนอกและในด้านหนึ่งทากาว ติดแวว 8 เหลี่ยม

5.10.2 ติดดอกดุนลงบนสีพื้น นำลายดอกดุนทากาวและติดลงบนสีพื้น นำไม้ระก่าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน โดยด้านหนึ่งติดกับลายดอกดุนและอีกด้านหนึ่งติดลายดอกดุนซึ่งมีขนาดเล็กกว่าดอกดุนที่ติดบนสีพื้น นำไม้ระก่าขนาดยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน และนำไปติดที่ลายดอกดุนอีกด้านหนึ่งติดแหว 8 เหลี่ยม

5.10.3 ดอกดุนที่ติดกับลายงจักร นำไม้ระก่าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1.5 เซนติเมตร ทากาวติดที่ลายงจักร และอีกด้านหนึ่งติดลายดอกดุนกลม และนำไม้ระก่าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งมาทากาวที่ 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดลายดอกดุนชั้นที่ 2 นำไม้ระก่าขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดที่ดอกดุน ชั้นที่ 2 อีกชั้นหนึ่งติดลายดอกไม้

5.11 ติดแหวเพื่อความสวยงาม โดยจะติดบริเวณดอกดุน

5.12 แต่งมุมโลงทั้ง 4 ด้านด้วยติดไม้กระบองที่มุมโลงทั้งสี่ด้านเพื่อความเรียบร้อยและสวยงาม การทำไม้กระบองมีขั้นตอนดังนี้

5.12.1 นำไม้ระก่ามาเหลาให้กลมและมีขนาด 1 เซนติเมตร

5.12.2 พนด้วยกระดาษสีที่ทากาวไว้ด้านหนึ่งแล้ว

5.12.3 นำไปติดกับมุมของโลงมอญทั้ง 4 มุม

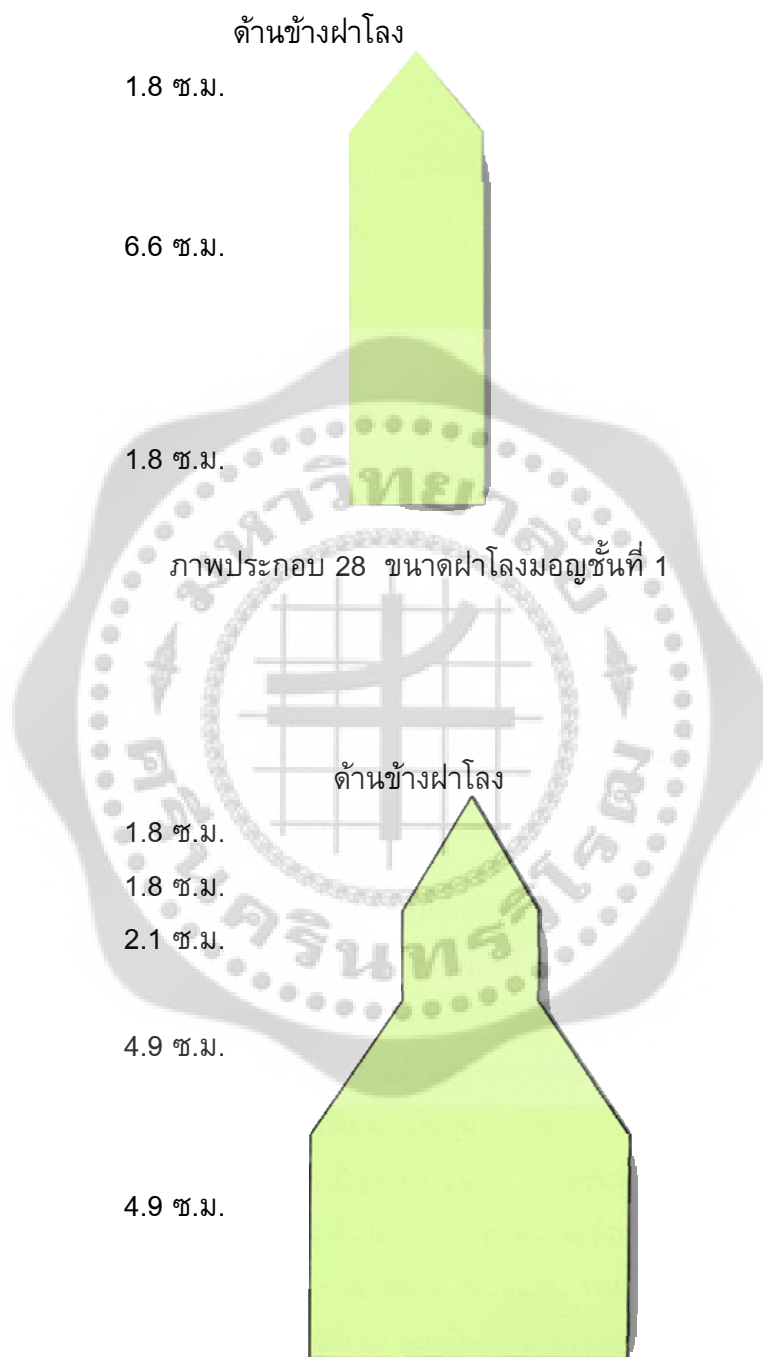
5.12.4 ใช้ตะปูตอกยึด

5.13 ใส่ตะแกรงรองศพ โดยนำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางขนานกัน นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางตอกยึดให้ห่างกันช่วงละ 45 เซนติเมตร

5.14 ตกแต่งลายม่านลงบนกระจกที่ประกอบเป็นหน้าต่างกระจก 6 บานที่อยู่ด้านหน้า-หลัง มีขนาด 25 * 40 เซนติเมตร จำนวน 6 บาน และกระจกข้างอีก 2 บาน มีขนาด 15 * 40 เซนติเมตร นำลายม่านที่ประกอบด้วยลายส่วนขอบหน้าต่าง และลายส่วนที่เป็นม่านมาติดลงบนกระจก

5.15 ใส่กระจกที่ติดลายม่าน ติดที่ด้านในของโลง โดยนำเทปกาวหนักรัดติดมุมทั้ง 4 ด้านของกระจกก่อนแล้วนำมาติดกับช่องหน้าต่างที่เตรียมไว้

การประกอบฝาโลงมอญ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้
 1. ร่างแบบโครงฝาโลงมอญให้มีขนาดดังนี้

ภาพประกอบ 29 ขนาดฝาโลงมอญชั้นที่ 2

ด้านข้างฝาโลง

1.8 ซม.

0.9 ซม.

1.8 ซม.

6.3 ซม.

ภาพประกอบ 30 ขนาดฝาโลงมอญชั้นที่ 3

ภาพประกอบ 31 ฝาโลงมอญ

2. ตัดตามแบบที่ได้กำหนดขนาดไว้
3. นำไม้ระแนงขนาดกว้าง 110 เซนติเมตร ยาว 2 เมตร มากำหนดขนาดยาว 212 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น ขนาด 63 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น
4. ทำการตัดตามขนาดที่กำหนดไว้
5. นำไม้ระแนงขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร ยาว 2 เมตร มากำหนดขนาด 61 เซนติเมตร จำนวน 9 แผ่นตัดตามขนาดที่กำหนดไว้

6. นำไม้ระแนงขนาด 1 เซนติเมตร มากำหนดขนาดยาว 39 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน
7. ตัดไม้ระแนงขนาด 18 เซนติเมตร จำนวน 20 อัน และ 54 เซนติเมตร จำนวน 7 แผ่น ขนาด 108 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น
8. ตัดเปลือกไม้ระก้า เป็นท่อน ขนาด 39 เซนติเมตร จำนวน 6 อัน ขนาด 14 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน และ 28 เซนติเมตร จำนวน 8 อัน
9. ตัดไม้สักให้มีความยาวท่อนละ 7 เซนติเมตร จำนวน 4 อัน
10. นำไม้ระแนงขนาดกว้าง 10 เซนติเมตร มาประกอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม โดยใช้ไม้สักมาตอกยึดตามมุมทั้ง 4 ด้าน
 11. ตอกไม้ระแนงเป็นแนวนอน 3 แผ่น เป็นฐานล่าง
 12. ตอกไม้ระแนงเป็นแนวตั้ง 6 แผ่น เป็นตัวยึด
 13. นำแบบหลังคาโลงมอญมาติดไม้ระแนงที่เตรียมไว้ทั้ง 6 อัน ที่ด้านพื้นฐาน
 14. ติดไม้ระแนง ขนาด 18 เซนติเมตร ที่มุมต่อระหว่างแบบที่ 1 และแบบอันที่ 2
 15. ติดไม้ระแนง ขนาด 54 เซนติเมตร ที่เป็นแบบอันที่ 3
 16. ติดไม้ระแนง ขนาด 108 เซนติเมตร ที่แบบอันที่ 2 ติดไม้ระแนงขนาด 39 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น ที่มุมแบบที่ 1 และมุมของฐานฝาโลงมติดไม้ระก้าขนาด 39 เซนติเมตร ติดไม้ระก้าขนาด 14 เซนติเมตร
 17. ทำการกรุกระดาษหนังสือพิมพ์ 2 ชั้น โดยตัดกระดาษหนังสือพิมพ์ให้ได้ตามขนาดของโครงฝาโลงและทากาวที่โครงไม้ นำกระดาษมาปิด โดยต้องระวังมิให้กระดาษโป่ง

ภาพประกอบ 32 โครงสร้างฝาโลง ด้านหน้า

ภาพประกอบ 33 โครงสร้างฝาโลง ด้านข้าง

ภาพประกอบ 34 การเตรียมพื้น ฝาโลงใช้หนังสือพิมพ์ปูพื้นให้ทั่วทั้งฝาโลง

ภาพประกอบ 35 ใช้กระดาษสีปูทับบนหนังสือพิมพ์ก่อนตกแต่งลวดลายต่อไป

การตกแต่งที่ฝาโลงมอญ มีขั้นตอนในการทำดังนี้

1. ทำการกรูกระดาษสี 1 ชั้น ทำการตัดกระดาษสีตามช่วงขนาดของโครงฝาโลง นำกระดาษมาทากาว และปิดในส่วนที่ต้องการโดยเริ่มที่จากส่วนที่เป็นมุมแหลมก่อน
2. ติดลายกงจักรใหญ่ นำลายกงจักรมาทากาวและปิดในบริเวณที่ได้ทำการกำหนดไว้
3. ติดลายกงจักรเล็ก นำลายกงจักรเล็กมาทากาวและนำมาติดที่ฐานของฝาโลงมอญ
4. ทำการตัดสีที่ฝาโลงให้สวยงาม
5. การติดลายกระจิง ขั้นตอนการทำกระจิงและติดกระจิงที่ฝาโลงมอญ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 การทำกระจิงจะเริ่มจากตัดลายกระจิงแล้วทำการสอดสีนำไปติดก้านธงที่กระจิงทำการติดเทปปิดระหว่างธงและตัวกระจิง

5.2 ติดกระจิงที่ฝาโลง นำกระจิงมาทาบในตำแหน่งที่ต้องการจะติดกระจิงนำส่วนเจาะรูที่กระจิงกับโครงฝาโลงแล้วนำนอตยึดกระจิงกับโครงฝาโลง

6. ติดลายเชิงหลังคา นำลายเชิงหลังคามาทากาวและติดทับตามส่วนบนของฝาโลงมอญ โดยที่ด้านบนสุดเว้นช่องสำหรับวางยอดครุ และเจาะรูสำหรับสวมก้านยอดครุ

7. ติดตัวหนูที่ลายกงจักรเล็ก ขั้นตอนในการทำตัวหนูมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

7.1 ตัดกระดาษเป็นรูปสี่เหลี่ยม

7.2 นำใส่แบบอัด

8. ติดธงที่ก้านธง

9. ติดห่วงหิ้วสี่มุมของฝาโลง

การทำยอดครุ คือการทำส่วนที่อยู่บนสุดของโลงมอญ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญมากในการทำโลงมอญ เพราะมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ยอดครุเปรียบดังตัวแทนของครุ ดังนั้นเมื่อจะทำการฌาปนกิจศพโดยใช้โลงมอญจำไม่นิยมเผายอดครุไปด้วย โดยช่างที่ทำโลงมอญจะเก็บส่วนยอดครุเอาไว้ ลำดับขั้นตอนในการทำยอดครุสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

ภาพประกอบ 36 ตัวยอดครุ รูปทรงขนมเปียกปูน สกูลช่างพระประแดง

การทำตัวครุ

1. นำกระดาษลงมาตัดให้ได้ขนาดกว้าง 44 เซนติเมตร ยาว 42 เซนติเมตร ตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแล้วจัดวางจากฐานเข้ามา 10 เซนติเมตร แล้วตัดเป็นรูปปากฉลาม แล้วพับไว้

2. ตัดโฟม จำนวน 5 ชั้น ให้มีขนาดดังนี้

ชั้นที่ 1	กว้าง 12.5	เซนติเมตร	ยาว 17.5	เซนติเมตร	จำนวน 2 อัน
ชั้นที่ 2	กว้าง 6.0	เซนติเมตร	ยาว 8.5	เซนติเมตร	จำนวน 1 อัน
ชั้นที่ 3	กว้าง 9.0	เซนติเมตร	ยาว 13.0	เซนติเมตร	จำนวน 1 อัน
ชั้นที่ 4	กว้าง 12.5	เซนติเมตร	ยาว 17.0	เซนติเมตร	จำนวน 1 อัน
ชั้นที่ 5	กว้าง 16.0	เซนติเมตร	ยาว 21.5	เซนติเมตร	จำนวน 1 อัน
ชั้นที่ 6	กว้าง 18.5	เซนติเมตร	ยาว 26.0	เซนติเมตร	จำนวน 1 อัน

โดยทั้งหมดตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำโฟมทั้งหมดมาเจาะรูตรงกลางแล้วพับไว้

3. เหลาไม้ไผ่ให้มีลักษณะกลม มีความยาว 100 เซนติเมตร โดยประมาณรัศมีรอบประมาณ 0.5 เซนติเมตร พักไว้

4. นำโฟมชั้นที่ 1 ที่ตัดไว้นำไปทากาวและนำไปสอดปิดที่กระดาษด้านหลังบน 1 ชั้น และสอดเข้าไปที่กระดาษหลังอีกชั้นโดยให้ห่างจากส่วนล่างประมาณ 10 เซนติเมตร

5. นำไม้ไผ่มาสอดที่กระดาษหลังโดยด้านหลังพื้นมา 20 เซนติเมตร และด้านล่างพื้นมาประมาณ 40 เซนติเมตร

ทำฐานรองฉัตร

1. นำโฟมชั้นที่ 2 ถึง 6 มาทากาวด้านหลังและล่างของโฟมแล้วนำไปวางซ้อนกัน รอจนแห้งแล้วนำไปวางที่ส่วนบนของลังกระดาษโดยส่วนนี้จะเป็นฐานยอดครุ

2. ใช้มีดตัดแต่งฐานชั้นที่ 5 และ 4 ให้กลมมน

3. ใช้กระดาษอังกฤษคืดทากาวแปะฐานทั้ง 2 ชั้น

การทำยอดฉัตร

1. นำไม้ระกามาตัดให้ขนาดยาว 12 นิ้ว 1 ท่อน ยาว 6 นิ้ว 2 ท่อน ยาว 3 นิ้ว 2 ท่อน

2. นำไม้ระก้าขนาด 6 นิ้ว และ 3 นิ้ว มาผ่าซีกทากาวติดไม้ระก้า

3. ทำการตกแต่งไม้ระก้าใช้ฐานมีรูปทรงระฆังคว่ำ และเหนือขึ้นไปทำเป็นลูกแก้ว 3 ลูก โดยมีขนาดลดหลั่นกันเองลงมา ส่วนบนเหนือลูกแก้วทำเหมือนยอดเจดีย์สำหรับรองรับกับฉัตร

4. นำยอดไปทาสีหรือติดกระดาษอังกฤษ

5. เจาะรูที่ฐานยอดนำมาสวมกับไม้ไผ่ที่ได้ทากาวเตรียมไว้แล้ว นำยอดมาสวมกับไม้ไผ่ที่ยื่นมาจากฐาน

ทำฉัตร

1. ตัดโพมให้เป็นรูปวงกลม 3 อัน มีขนาดดังนี้
 - โพมชั้นที่ 1 รัศมี 4 นิ้ว จำนวน 1 อัน
 - โพมชั้นที่ 2 รัศมี 3 นิ้ว จำนวน 1 อัน
 - โพมชั้นที่ 3 รัศมี 2 นิ้ว จำนวน 1 อัน
2. เหลาไม้ใผ่ให้มีขนาด 30 เซนติเมตร
3. นำไม้ใผ่เสียบกับโพมทั้ง 3 ชั้น ให้โพมชั้นที่ 1 ห่างจากปลายไม้ด้านล่างประมาณ 15 เซนติเมตร โพมชั้นที่ 2 ห่างจากชั้นที่ 1 5 เซนติเมตร โพมชั้นที่ 3 ห่างจากโพมชั้นที่ 2 5 เซนติเมตร

การตกแต่งยอดครู

1. ตัดลายมอญที่ตัวครู ที่ฐานยอดครู ที่ฉัตร
2. ตัดดอกกุดนที่ตัวยอดครู
3. นำกระดาษอังกฤษมาทำกรวยเพื่อนำมาเสียบวางยอดไม้โดยมีความสูงประมาณ 15 – 20 เซนติเมตร ฐานกรวยห่างประมาณ 1 – 1.5 เซนติเมตร
4. ตัดกรวยที่ฉัตรชั้นบนสุด
5. ตัดแหวที่ดอกกุดน
6. ร้อยยอดดอกจ่าปีที่ฉัตร ฉัตรละ 7 พวง

การทำโลงศพตลอดจนการประดับตกแต่งโลงแต่ละโลงนั้น ต้องใช้ช่างมอญผู้ที่มีฝีมือในการทำโลงมอญโดยเฉพาะ และจะมีลูกมือช่วย 2 – 3 คนโลงหนึ่งๆ ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 – 2 เดือน

ในอดีต การทำโลงมอญเป็นความยุ่งยากอย่างมาก จะทำก็ต่อเมื่อมีคนตายเท่านั้นทำงานแข่งกับเวลา ค่าใช้จ่ายสูง ต้องใช้คนที่มีความชำนาญเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนมากจะเป็นพระชาวมอญ แต่ด้วยความเชื่อ ความศรัทธาและเป็นประเพณีที่นับถือสืบทอดต่อกันมา การทำโลงมอญจึงยังคงมีอยู่ในสังคมของผู้ที่มีเชื้อสายมอญ

ในปัจจุบัน รูปแบบการทำโลงมอญได้รับการพัฒนาให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น มีการแยกทำเป็นส่วนๆ เก็บเตรียมไว้ เช่น ตัวโลงมอญและฝาโลง ทำที่วัดและเก็บฝากไว้ที่วัด ส่วนที่เป็นงานกระดาษจะทำหน้าที่บ้านในทุกชั้นตอน เสร็จแล้วจึงนำงานทั้งหมดมาเก็บสำรองไว้ที่วัด

เมื่อมีผู้เสียชีวิต จึงนำชิ้นงานทั้งหมดมาประกอบเป็นโลงมอญสำเร็จ ทำให้เกิดความสะดวก ทันเวลา และมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ

โลงมอญจะมีรูปทรงและมีลวดลายที่แตกต่างจากโลงอื่นๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นจึงเป็นศิลปหัตถกรรมของชาวมอญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอีกหลายพิธีที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องกระทำเพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อปัดความไม่ดีไม่งามต่างๆ ตามความเชื่อ

6. ความเป็นมาของวัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วัดทรงธรรมวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสร้างพร้อมกับสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ ระหว่าง พ.ศ. 2357-2358 พระอุโบสถเป็นเครื่องไม้ฝากระดาน และได้รับการปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ 4

สถานที่ตั้งวัดเดิมอยู่ห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ประมาณ 12 เส้น เมื่อกรมพระราชวังบวรสถานมงคลสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดให้ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นศักดิ์พลเสพ เป็นแม่กองมาสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เพิ่มเติมใน พ.ศ. 2363 และได้สร้างป้อมขึ้นใหม่อีกป้อมหนึ่ง คือ “ป้อมเพชรหึง” ในที่ดินซึ่งเป็นอาณาเขตของวัดทรงธรรม และโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายวัดเข้ามาอยู่ด้านในกำแพงป้อม การย้ายครั้งนี้ได้สร้างศาลาการเปรียญ และกุฏิขึ้น 3 คณะ กล่าวกันว่า ศาลาการเปรียญหลังนี้เคยเป็นศาลาทรงธรรม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 2 และ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล

ในรัชกาลที่ 3 เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาถวายผ้าพระกฐินได้ทอดพระเนตรเห็นวัดชำรุดทรุดโทรมมาก จึงโปรดให้พระยาดำรงราชพลขันธ์ (จัวคชเสนีย์) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองในขณะนั้น จัดการบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยรื้อกุฏิทั้ง 3 คณะ มาสร้างรวมกันเป็นหมู่เดียว

วัดทรงธรรมวรวิหารนี้เป็นวัดรามัญ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 2 โดยให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล สร้างขึ้น ก็ด้วยมีพระราชประสงค์ให้ชาวรามัญที่อพยพมาจากประเทศพม่าได้มีที่บำเพ็ญกุศลกิจทางพระพุทธศาสนา ชาวรามัญมักยกย่องผู้มีคุณธรรมโดยกล่าวเป็นภาษารามัญว่า “ชะเมินโท” ซึ่งแปลว่า “ผู้ทรงธรรม” จึงเรียกวัดนี้ว่า วัดทรงธรรม อีกกระแสหนึ่งกล่าวกันว่า วัดนี้มีชื่อว่าวัดทรงธรรม ก็เพราะมีศาลาทรงธรรม ซึ่งเชื่อว่าเป็นศาลาทรงธรรมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นอกจากชื่อ ชะเมินโท แล้ว ชาวรามัญยังเรียกวัดนี้ว่า “แม่เมิกแซม” ซึ่งแปลว่า “วัดหน้าโบสถ์” และยังเรียกกันในสมัยต่อมาอีกว่า “แม่พระครู” คือ วัดพระครู

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงพระนิพนธ์ไว้ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 2 ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2505 ว่า “การสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์สำเร็จ ได้ตั้งพิธีฝังอัฐรพณ์ปักหลักเมือง เมื่อ ณ วันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุนสัปตศก จุลศักราช 1177 พ.ศ. 2385 ครั้งนั้น กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสร้างพระอารามขึ้นไว้ในเมือง พระราชทานนามว่า วัดทรงธรรมพระอาราม 1 พระอุโบสถเป็นแต่เครื่องไม้ฝากระดาน แล้วจึงโปรดตั้งสมิงทอมา บุตรพระยาแจ้ง ซึ่งเป็นพระยาพระรามน้องเจ้าพระยามหาโยธา เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดี ศรีสิทธิสงคราม ผู้รักษาเมืองแลตั้งกรมการพร้อมทุกตำแหน่ง พระยาแจ้งคนนี้เป็นหัวหน้าพวกมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยครั้งกรุงธนบุรี และเป็นต้นสกุล “คชเสนี”

ส่วนหนังสือที่กรมการศาสนาอนุญาตให้พิมพ์เมื่อเดือนธันวาคม 2513 นั้น ได้กล่าวถึงวัดทรงธรรมว่า เป็น พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร จังหวัดพระประแดง (ปัจจุบันอำเภอพระ

ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ)เคยถือกันว่า เป็นวัดวังหน้า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างเมื่อครั้งไปทำป้อม แต่ป้อมไม่แล้ว กรมหลวงรักษนเรศทำต่อและได้รื้อพระอุโบสถกระดานเดิมทำเป็นฝาผนัง แต่ก่อไม่ทันแล้ว ในรัชกาลที่ 4 ไม่ได้ทรงปฏิสังขรณ์ ฟังได้ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่ในรัชกาลที่ 5

7. ความเป็นมาของวัดเจ็ตรี้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วัดเจ็ตรี้ว ตั้งอยู่เลขที่ ๑/๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลเจ็ตรี้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ก่อนที่จะได้กล่าวถึงประวัติวัดเจ็ตรี้ว ซึ่งเป็นวัดใน ชุมชนมอญขนาดใหญ่แห่งนี้นั้น ควรจะได้กล่าวถึงความ เป็นมาของชาวมอญกลุ่มนี้เสียก่อน กล่าวคือชาวมอญเจ็ตรี้ว ต่างได้รับการบอกเล่าสืบต่อกันมาถึงต้นตระกูลของตน ว่า อพยพมาจากเมืองมอญ (ประเทศพม่าในปัจจุบัน) เมื่อราว พ.ศ. ๒๓๕๘ ในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ครั้งนั้นชาวมอญได้อพยพเข้ามายังแผ่นดินไทย เป็นเรือนหมื่น เนื่องด้วยแผ่นดินตกเป็นของพม่า ชาวมอญ ได้รับการกดขี่ทารุณแสนสาหัส จึงพากันบ้ายหน้ามาพึ่งพระ บรมโพธิสมภารในเมืองไทย ด้วยทราบว่าเป็นดินไทยสงบร่มเย็น มีภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติคล้าย คลึงกับบ้านเมืองตน รวมทั้งทราบว่าก่อนหน้านี้มีชาวมอญ จำนวนมากที่อพยพเข้ามาในนั้น ล้วนได้รับการต้อนรับอย่างดี จากพระเจ้าแผ่นดินไทย อนุญาตให้อาศัยอยู่ทำมาหากิน และ หลายคนได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นใหญ่เป็นโต ถึงชั้นเจ้าพระยา

บรรดาชาวมอญที่อพยพเข้ามาในนั้น ประกอบไปด้วย ชาวมอญจากหลายเมือง และหลายหมู่บ้าน กลุ่มหนึ่งเป็นชาว บ้าน กะมาวัก เมืองมะละแหม่ง ซึ่งชาวมอญกลุ่มนี้เดินทางมา ยังสมุทรสาครโดยตรง มิได้อพยพมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ อย่างเป็นทางการ เพราะในครั้งนั้นชาวมอญถูกพม่ากดขี่อย่างหนัก จึงอพยพทะลักเข้าเมืองไทยหลายทิศทาง บางส่วน ก็แยกย่อยมา กลุ่มเล็ก ๆ ไม่ได้มีใบบอกเข้ามา อย่างการอพยพ ในกลุ่มใหญ่ ๆ ดังพระราชพงศาวดารบันทึกไว้ ซึ่งพระเจ้า แผ่นดินมักโปรดฯ ให้จัดทหารพร้อมเสบียงออกไปรับมาจาก ชายแดนเข้ามายังพระราชอาณาจักร และโปรดฯ พระราชทาน ที่อยู่ให้เป็นหลักแหล่ง แต่อย่างทีกล่าวแล้วว่าชาวมอญจากบ้านกะมาวักนี้คงเป็นกลุ่มเล็ก มากันตามลำพัง อาจมุ่งตรง หรือพลัดหลงก็ไม่ทราบได้ จึงมาลงหลักปักฐานกันที่สมุทร สาคร และเป็นมอญกลุ่มเดียวที่ไม่ปรากฏเครือญาติอยู่ที่อื่นใด เลยในเมืองไทยไม่ว่าสามโคก หรือพระประแดง

ชาวมอญในจังหวัดสมุทรสาคร ที่มาจากบ้านกะมาวัก นี้ เริ่มแรกอาศัยอยู่กับบริเวณพื้นที่ตำบลบ้านเกาะ และตำบล ท่าทราย แม้ว่าความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีโดยรวมแล้ว จะคล้ายคลึงกับมอญ ที่อื่น ๆ แต่ก็มีข้อปลีกย่อยที่ต่างออกไป และชาวมอญในเมืองไทยกลุ่มอื่น ๆ มักเรียกขานมอญที่ สมุทรสาครว่า มอญน้ำเค็ม

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกตุอัมพร ชั้นอินทร์งาม (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญ เกาะเกร็ด พบว่า ชาวมอญเกาะเกร็ดเป็นกลุ่มชนที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีของตน โดยเฉพาะพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ชาวมอญแบ่งลักษณะการตายเป็น 2 ประเภท คือ ตายแบบปกติ และตายแบบไม่ปกติ การตายแบบปกติมีขั้นตอนและพิธีกรรมคือ การบอกข่าวการตายเบื้องต้น การอาบน้ำศพ การแต่งตัวศพ การนำหมากและเงินใส่ปากศพ การปิดปากศพด้วยใบพลู การมัดศพ การตั้งศพ การนำศพลงโลง การเคลื่อนย้ายและการจูงศพ การฝังศพ การจัดวางพินเผาบนเชิงตะกอน การเผาศพ ซึ่งมีพิธีโยนผ้าราไฟ การกลับจากการเผาศพ การเก็บอัฐิ พิธีปล่อยพระ ส่วนพิธีกรรมการจัดการศพแบบไม่ปกติมีขั้นตอนที่แตกต่างจากศพปกติคือ เมื่อมีคนตายต้องรีบฝัง จะไม่มีการทำบุญเลี้ยงพระ จะทำได้หลังจากวันตายแล้ว 7 วัน ทำทานด้วยอาหารดิบ การขุดศพขึ้นมาเผานั้นต้องไม่ต่ำกว่า 3 ปี ยกเว้นศพที่เป็นโรคติดต่อจะไม่มีการเผา การจัดพิธีศพพระภิกษุสงฆ์จะไม่แบ่งประเภทการมรณภาพ พิธีศพพระลูกวัดจะจัดคล้ายฆราวาสที่ตายแบบปกติ ส่วนการจัดพิธีกรรมแบบการสร้างปราสาทเพื่อฌาปนกิจนั้นขึ้นอยู่กับสมณศักดิ์ตั้งแต่พระพิธีธรรมขึ้นไป และการจำพรรษานานตั้งแต่ 20 พรรษา รวมทั้งพระที่เป็นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส พระผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก ซึ่งการจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับศพของพระภิกษุสงฆ์ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะชาวมอญมีความเชื่อว่า ได้อานิสงฆ์เหมือนถวายเพลิงพระพุทธรเจ้า มีขั้นตอนการข่าวการตาย โดยใช้สัญญาณการเคาะระฆัง การอาบน้ำศพ ไม่มีการมัดตราสังข์ ไม่ต้องนำเหรียญมาใส่ปากศพ และไม่มีการประพรมเครื่องหอม มีพิธีสวดพระอภิธรรม 7 วัน การฌาปนกิจจะสร้างปราสาทแทนเมรุ ไม่ต้องจุดไฟเผา จะใช้การจุดลูกหนูแทน มีมอญร้องให้ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้ในพิธีกรรมนั้นเป็นปริศนาธรรมที่มีคุณค่าต่อชาวมอญเป็นอย่างมาก ต่อมาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ดเปลี่ยนแปลงไป เรื่องการจัดพิธีศพที่ตายแบบไม่ปกติเดิมจะต้องฝังแล้วขุดขึ้นมาเผา ปัจจุบันจะเผาอย่างเดียว สวดพระอภิธรรมได้ตามแต่เจ้าภาพกำหนด เพราะไม่มีสถานที่ฝังศพ รวมทั้งเป็นความยุ่งยากของเจ้าภาพ และความเจริญทางวัตถุนิยม

สรุชชา เวชพฤติ (2539: 274) ได้ศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มปัจจัยภายในที่ช่วยในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยความทันสมัย ความเป็นเมือง ความเป็นอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสื่อมวลชน กลุ่มปัจจัยภายนอกทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายในท้องถิ่นพบว่า ผู้นำประเภทต่าง ๆ ในชุมชนมีบทบาทในการธำรงรักษาวัฒนธรรมในท้องถิ่นชาวมอญที่แตกต่างกัน กลุ่มปัจจัยภายนอกที่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพบว่า ความทันสมัย ความเป็นเมือง ความเป็นอุตสาหกรรม และสื่อมวลชน มีส่วนทำให้ชุมชนชาวมอญเกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สุพิศวง ธรรมพันทา และกฤษ เจริญน้ำทองคำ (2545: 5 – 8) ได้ศึกษาวัฒนธรรมมอญ พระประแดง: กรณีศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านการทำโลงมอญ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้ศึกษาความเป็นมาทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญพระประแดงโดยเฉพาะการทำโลงมอญพระประแดง เพื่อบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร พบว่า โลงมอญสกุลช่างปากลัด ประกอบจากงานไม้และงานกระดาษเป็นหลัก ขั้นตอนเริ่มจากการทำตัวโลงและการตกแต่งโลง การทำฝาโลง การตกแต่งฝาโลง และตัวโลงมอญมีความพอดีกันสามารถประกอบกันได้อย่างสนิท การประดับตกแต่งลายที่ตัวโลง ฝาโลง และยอดครุ ใช้ลวดลายประมาณ 20 – 30 ลาย เช่น ลายบัวหงาย ลายหน้ากระดาน ลายม่าน เป็นต้น ตัวโลงเจาะช่องหน้าต่างและประดับลวดลายที่เรียกว่า ลายขุนแผนเปิดม่าน โลงมอญมีฐานรอง โลงมอญทำจากไม้แกะสลักหรือวาดรูปเป็นพญานาค โลงส่วนที่เรียกว่ายอดครุ สกุลช่างปากลัดนั้นทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน การทำโลงมอญใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 – 2 เดือน ช่างและลูกมือทุ่มเทจิตวิญญาณทำโลงอย่างเต็มความสามารถ โลงมอญเป็นคุณค่าทางศิลปะและสะท้อนภูมิปัญญาของมอญที่ล้ำเลิศ เช่น การสอนธรรมจากการอุปมา ลายกระดังที่ตกแต่งฝาโลงมอญหมายถึง อากาศ 32 ของมนุษย์ หน้าต่างด้านหน้า 6 บาน หมายถึงอายตนะภายใน 6 เป็นต้น ขณะนี้ช่างผู้ทำโลงมอญเหลือน้อยลงทุกที สมควรถ่ายทอดวิชาตลอดจนบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

สุรินทร์ ทั้บรอด (2541: 138) ได้ศึกษาพิธีรำผีเมืองในงานศพของชาวมอญพระประแดง ผลการวิจัยพบว่า ชาวมอญพระประแดงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านความทุกข์ยากมาแต่บรรพกาล ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคียึดมั่นในกลุ่มชนอย่างเหนียวแน่น และมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ที่มีการสืบทอดต่อกันมาหลายอย่าง เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ แต่เนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ทำให้ความนิยมในการถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างของชาวมอญมีน้อยลงเป็นลำดับ รวมทั้งสภาพการศึกษาของคนสมัยใหม่ที่เห็นว่าการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของล้าสมัย และปราศจากคุณประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น การนับถือผีในหลายแห่งได้เลิกกระทำกัน เพราะเห็นว่าผีไม่ได้ให้คุณแต่อย่างใด มีแต่ให้โทษเพียงอย่างเดียว ประกอบกับชาวมอญในเมืองไทยกำลังผสมกลมกลืนไปกับคนไทย ทำให้ลักษณะพิเศษของชนชาติมอญกำลังสูญหายไป วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างจึงได้ลดบทบาทและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

สุภาพร มากแจ้ง (2540: 186) ได้ศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวมอญบางกระดีมีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนที่พึ่งตนเอง มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน มีช่างฝีมือประจำหมู่บ้าน มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ มีผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ โดยตรวจสอบกับคัมภีร์โลกสิทธิ์และโลกสมมุติ ชาวมอญบางกระดีนิยมปลูกบ้านเรือนไทยใต้ถุนสูง มีระเบียบบันไดนอกบ้านเพื่อความสะดวกในการจัดงานศพตามความเชื่อว่า ห้ามนำศพลอดใต้ถุนบ้าน นิยมการแต่งกายตามประเพณีมอญเมื่อมีงาน

เทศกาล มีอาหารประจำเทศกาลเช่น ข้าวแช่ กาละแมในเทศกาลสงกรานต์ กระจยาสารทในเทศกาลออกพรรษา มีคณะทะแยและมอญรำประจำหมู่บ้าน ชาวมอญบางกระดีมีความเชื่อทั้งเรื่องผี และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งความเชื่อโชคลางและสิ่งอัปมงคล จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผี เช่น การบูชาผีเรือน การรำผี การทรงเจ้า การช้อนขวัญ รวมไปถึงพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ฟังธรรม ถือนุโบสถศีล ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวมอญบางกระดีประกอบด้วย การโกนผมไฟหรือโกนจุก การบวช การแต่งงาน และการตาย ซึ่งการตายเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก การจัดการศพต้องแยกกว่าเป็นการตายแบบใด พิธีศพมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่าง ๆ มากมายตามหลักฐานในคัมภีร์โลกสมมุติ ส่วนประเพณีทางศาสนาส่วนใหญ่มีการทำบุญถือศีลในวันสำคัญทางศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย ที่ต่างไปมี 2 เรื่อง ได้แก่ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง กลางเดือน 10 และประเพณีตักบาตรดอกไม้ในวันออกพรรษา

จากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยต่างๆเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัย ซึ่งนับได้ว่ามีความสำคัญ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาหลายที่ใช้ระดับตกแต่ง โลงมอญ ในชุมชนชาวมอญ โดยเฉพาะในเขตภาคกลางครั้งนี้ได้เลือกการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มาเป็นวิธีในการศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวลึกเป็นหลัก โดยกำหนดประเด็นการศึกษาดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. ข้อจำกัดในการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกพื้นที่ครั้งนี้ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกศึกษาวัดมอญที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวมอญ เฉพาะในเขตภาคกลาง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการและวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ที่ยังดำรงความรู้และการผลิตโลงมอญ หรือโลงเหมแบบมอญ โดยมีเหตุผลที่เลือกศึกษาวัดมอญในพื้นที่นี้คือ เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง และยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน จะทำให้เห็นถึงบทบาทของวัดที่มีต่องานศิลปหัตถกรรมได้ชัดเจน

กลุ่มที่เป็นผู้รู้ (key informants) ในการสร้างโลงมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลแนวลึกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างโลงมอญ ได้แก่ ช่างต่อโลงมอญ เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงงานช่างในการสร้างโลงมอญ และข้อมูลที่เป็นประวัติของช่าง รูปแบบการสืบทอดงานช่างจากวัดและมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ช่างมาทำงานให้กับวัด ซึ่งช่างฝีมือประจำวัดอาจจะเป็นพระหรือฆราวาสที่มาเป็นช่างทำงานให้กับวัด โดยคาดหวังว่าจะได้ข้อมูลระดับบุคคลในส่วนของงานผลิตและการสืบสานงานสร้างโลงมอญ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ (Questionnaire) โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการแล้วนำไปสัมภาษณ์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำโลงมอญในพื้นที่ ที่ทำการวิจัยซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด

- 1.1 ศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ให้ครบถ้วนตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย และ
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.3 นำโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติมโดย
ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

1.4 การนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ ในการเก็บข้อมูลจากผู้รู้

2. การบันทึกภาพ (Field record) เป็นการบันทึกข้อมูลในขณะสังเกตการณ์พูดคุย
หรือสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งโดยจะจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริงจากสภาพแวดล้อม
สถานที่บุคคลเรื่องราวในการทำโลงมอญ ขั้นตอนการใช้โลงมอญในพิธีกรรมและลักษณะของ
ลวดลายที่ใช้ประดับ โลงมอญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ประวัติการอพยพของชุมชนชาวมอญในประเทศไทย

1.2 บริบททางสังคมวัฒนธรรมของชาวมอญ

2. ข้อมูลเฉพาะ

2.1 ในฐานะเป็นแหล่งผลิต

2.2 ชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

2.3 ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตอย่างไรบ้าง

2.4 ข้อมูลระดับกลุ่ม (วัด)

2.5 วัดมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

2.6 วัดให้ความร่วมมือในการผลิตในลักษณะใดบ้าง

2.7 ข้อมูลระดับบุคคล (ช่าง)

2.8 โอกาสที่เป็นเหตุให้เกิดโลงมอญ

2.9 ในการผลิตจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี (เครื่องมือและอุปกรณ์) อะไรบ้างในการผลิต

2.10 มีวัสดุอื่น หรือสิ่งอื่นที่ใช้ในการประดับตกแต่งอีกหรือไม่

2.11 จำเป็นต้องใช้ความรู้ อะไรในการผลิต

2.12 จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบอะไรในการผลิต

2.13 ใครเป็นเป็นออกแบบลวดลายและทำต้นแบบ

2.14 ลายที่ใช้มีชื่ออะไรบ้าง

2.15 มีวิธีการเลือกใช้สีอย่างไร

2.16 กระทบกับการใช้สลักลายหรือฉลุลายนั้นมีความสัมพันธ์กันหรือไม่

2.17 กระทบกับการเลือกใช้ตกแต่งส่วนต่าง ๆ ของโลงมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

2.18 ช่างมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

2.19 มีวิธีใดบ้างในการรักษามาตรฐานการผลิต

3. ในฐานะที่เป็นแหล่งสืบสาน

3.1 ข้อมูลระดับชุมชน

3.2 บุคคลที่ให้การสนับสนุนในการสืบสานงานโลงมอญ อย่างไรก็ตาม

3.3 ชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการสืบสานงานโลงมอญอย่างไร

3.4 ข้อมูลระดับกลุ่ม (วัด)

3.5 วัดให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้ให้ความรู้ ผู้รับความรู้ และผู้สนับสนุน การถ่ายทอดความรู้ได้อย่างไร

3.6 ข้อมูลระดับบุคคล (ช่าง)

3.7 ความรู้ใดที่สามารถถ่ายทอดได้บ้าง

3.8 ต้องใช้เทคโนโลยีอะไรบ้างในการถ่ายทอดความรู้

3.9 ต้องใช้วัตถุดิบอะไรบ้างในการถ่ายทอดความรู้

3.10 ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความรู้ มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดความรู้เพื่ออะไร

3.11 นายช่างได้รับความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง

3.12 จะมีวิธีรักษามาตรฐานของการสืบทอดความรู้ได้อย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ทราบประวัติการอพยพของชาวมอญที่เข้ามาในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการและตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการค้นคว้าจากเอกสารชั้นรอง (secondary data) เช่น วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำโลงมอญ วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการอพยพของชาวมอญเข้ามาในประเทศไทย เป็นต้น

2. การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย (Field Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับงานช่างโลงมอญ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานโลงมอญในส่วนของชุมชน

2.1 ในการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยจะมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยขณะที่สัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก ประกอบกับใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกข้อมูล

2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสรุปและจัดหมวดหมู่ของคำตอบตามแนวทางที่ได้ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิที่ได้จากการสังเกตการสัมภาษณ์และการบันทึกภาคสนามแล้วจึงนำวิเคราะห์ความเหมือนหรือความแตกต่างของผลที่ได้ใช้ระดับโลงมอญในแต่ละพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

1. ขั้นตรวจสอบข้อมูลและความเพียงพอของข้อมูล
2. ขั้นจัดระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการถ่ายภาพ บันทึกภาพ การศึกษาจากแหล่งข้อมูล และการสัมภาษณ์มาแยกหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดขึ้น
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากการถ่ายภาพ บันทึกภาพ การศึกษาจากแหล่งข้อมูล และแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดขึ้นแล้วอภิปรายในรูปความเรียงซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายและขอบเขตที่กำหนดตามขั้นตอน คือ ขั้นตอนการจัดระเบียบข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิเคราะห์เนื้อหาร่วมกับแบบสังเกตและแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามแล้วนำเสนอโดยการบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัย ตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้ เพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย และเพื่อศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย
2. การศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
3. การศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย

ภูมิปัญญาการทำโลงมอญในชุมชนมอญวัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาในที่นี้ออกเป็น 4 เรื่องประกอบด้วยชนิดของโลงมอญสรุปความเชื่อประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญการอนุรักษ์การทำโลงมอญการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโลงมอญ มีรายละเอียดดังนี้

ชนิดของโลงมอญ

ลักษณะของโลงมอญโดยทั่วไปแล้วมีอยู่ 4 แบบคือ

ภาพประกอบ 37 สุกุลช่างมอญพระประแดง (วัดทรงธรรมราชวรวิหาร)

1. โลงมอญน้ำจืด (มอญทางพระประแดง) เป็นโลงมอญสกุลช่างปากลัดหรือช่างพระประแดงลักษณะของฝาโลงตัวโลงมอญมีความพอดีกันสามารถประกบกันได้อย่างสนิทลักษณะของลวดลายที่ติดตัวโลงมอญและฝาโลงมอญไม่มากนักโดยทั่วไปแล้วลายของโลงมอญมีประมาณ 20–30 ลายการทำยอดจะมีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่ตัวโลงยังเจาะช่องหน้าต่างประดับลวดลายที่เรียกโดยทั่วไปกันว่าลายขุนแผนเปิดม่านที่ฐานของโลงจะรองรับด้วยตัวพญานาคที่ทำจากไม้ที่นำมาแกะสลักหรือวาดเป็นรูปพญานาคเป็นโลงมอญที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา

ภาพประกอบ 38 โลงมอญ สกุลช่างสมุทรสาคร

2. โลงมอญน้ำเค็ม (มอญทางสมุทรสาคร) เป็นโลงมอญสกุลช่างสมุทรสาครมีความแตกต่างจากโลงมอญสกุลช่างปากลัดที่ฝาโลงมอญทำเป็น 2 ชั้นและทำลายประดับรอบที่ฝาโลงมอญลาดลายตกแต่งจะมีมากกว่าละเอียดมากลายที่ใช้ในการติดโลงมอญมีประมาณ 30-50 ลายด้วยกันส่วนยอดนั้นทำเป็นรูปหกเหลี่ยมที่ตัวโลงมอญไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่างแต่ถ้าทำการเจาะช่องหน้าต่างจะทำเป็นซุ้มที่มีความคล้ายคลึงกับซุ้มประตูโบสถ์และฐานของโลงไม่นิยมประดับเป็นรูปสัตว์ต่างๆอันเป็นเอกลักษณ์ของมอญทางสมุทรสาครเป็นโลงมอญที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา

3. โลงญี่ปุ่นลักษณะที่คล้ายกับโลงมอญน้ำจืดและโลงมอญน้ำเค็มแต่ต่างกันที่ฝาโลงคือฝาโลงญี่ปุ่นมีลักษณะที่ทรงปั้นหยาคลายสี่เหลี่ยมคางหมูและตัวโลงไม่ได้เจาะเป็นรูปหน้าต่างเหมือนกันสองโลงที่กล่าวมาที่เรียกว่าโลงญี่ปุ่นเพราะฝาโลงทำเป็นทรงเลียนแบบหลังคาบ้านของ

ญี่ปุ่นโลงญี่ปุ่นนี้สมัยก่อนชาวมอญพระประแดงนิยมใช้กันมากแต่ปัจจุบันนี้มิใช่น้อยมากเพราะมีความสวยงามสู่โลงมอญแบบน้ำจืดไม่ได้

ภาพประกอบ 39 เมรุปราสาทมอญ ๕ ยอด วัดทรงธรรมสร้างและออกแบบโดยเจ้าคุณพระสิทธิพัฒนาทร (หลวงพ่อบุญ) วัดทรงธรรม

4. โลงทิม (ปราสาทมอญ) การสร้างโลงทิมหรือโลงยอดปราสาทใช้สำหรับพระผู้ใหญ่ที่มรณภาพรูปลักษณะของโลงทิมคล้ายกับปราสาทราชวังโดยจำลองแบบมากรณีถ้าพระลูกวัดจะสร้างเป็นปราสาทยอดเดี่ยวแต่ถ้าเป็นระดับเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่จะสร้างปราสาทตั้งแต่ 5 ยอดขึ้นไป

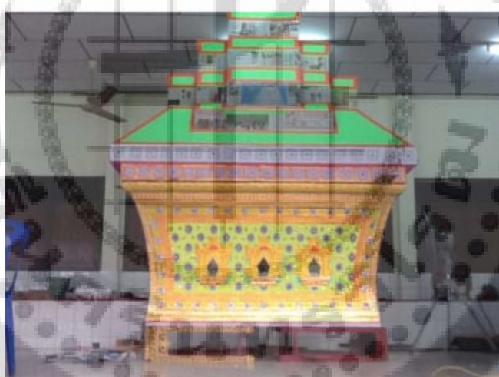
โลงมอญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า สกุลช่างมอญพระประแดง

ภาพประกอบ 40 โลงมอญทำจากไม้สักทองแกะสลักลงรักปิดทอง (วัดทรงธรรม)

ภาพประกอบ 41 โลงมอญวัดทรงธรรม

ภาพประกอบ 42 ช่างฉลุใหญ่กุ่ม วัดกลาง พระประแดง

ภาพประกอบ 43 พระอาจารย์เขี้ยว วัดทรงธรรม

โลงมอญที่ผู้วิจัยใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ของวัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอลำปาง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 โลง ตามภาพที่ 1, 2 และ 4 เป็นโลงมอญที่ผลิตจากวัดทรงธรรม ช่างที่ทำโลงมอญเป็นพระทั้งสิ้น จะมีลูกมือก็เป็นลูกศิษย์วัด และภาพที่ 3 เป็นโลงมอญในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ช่างผู้ใหญ่กึ่ง อดีตท่านเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อนชาวบ้านเลยเรียกกันติดปากว่า ผู้ใหญ่กึ่ง ท่านทำโลงมอญที่วัดกลาง เป็นการช่วยกันลงแรง โลงมอญสร้างขึ้นเพื่อไว้ศพพระภิกษุสงฆ์

ลักษณะเด่นของสกุลช่างพระประแดง ตัวโลงจะมีสีสันสดใส สีหวาน หรือสีสะท้อนแสง ต่างๆ ตัวโลงดูสวยที่เห็นได้ชัดเจนเป็นเอกลักษณ์ ใช้ลายข้าวหลามตัด ตกแต่งบริเวณพื้นที่ว่างของตัวโลง นิยมฝาโลงมอญแบบ 4 ชั้น ยอดครูเป็นรูปทรงข้าวหลามตัด นิยมตั้งโลงบนฐานรูปพญานาค

โลงมอญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า สกุลช่างมอญสมุทรสาคร

ภาพประกอบ 44 โลงมอญที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า สกุลช่างมอญสมุทรสาคร

โลงมอญสกุลช่างสมุทรสาคร ของช่างย่อย ชะวาใต้ ชุมชนบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 4 โลง ทั้งหมดเป็นฝีมือของช่างย่อย และทีมงานทั้งสิ้น มีผู้ว่าจ้างให้ทำโลงมอญไปจัดงาน

ศพในชุมชนชาวมอญ พื้นที่ต่าง ๆ อาทิเช่น นนทบุรี ปทุมธานี ราชบุรี เป็นต้น ลักษณะที่โดดเด่นของโลงมอญสกุลช่างสมุทรสาคร ความสูงของฝาโลงจะสูงสง่า ยอดครุเป็นแบบ 6 เหลี่ยม บริเวณพื้นที่ว่างของตัวโลง นิยมใช้ลาย “ไม้ลาย” ในการตกแต่ง สีสันทที่ใช้ นิยมพื้นลายสีขาว สอดสีด้วยกระดาษสีสะท้อนแสง ใช้การตกแต่งของลวดลาย เพื่อให้ผลงานดูมีสีสันมากขึ้น มักใช้เลื่อม หรือกระดาษมันวาวหนูนลายเป็นดอกไม้ไหวระยิบระยับ

ศิลปะการทำโลงมอญ

การประกอบตัวโลงในสมัยที่ยังไม่มีไม้อัดแผ่นบาง ๆ จะใช้ไม้ยางที่ใช้ทำฝาบ้าน ซึ่งมีความหนาแข็ง และตัดยาก แต่ต้องทำให้อ่อนช้อยจึงต้องใช้เวลาและอดทนมากให้เนื้อถึงการต่อเรือตั้งเกเอกก็แล้วกันกว่าจะตัดไม้ให้เข้ารูปทรงอย่างที่ต้องการนั้นยากและเสียเวลามากการทำโลงมอญก็เช่นเดียวกัน ต้องมีลูกมือช่วยจับ ช่วยตอก และต้องใช้ความอดทนใช้เวลา จึงจะได้ความอ่อนช้อยตามที่ต้องการ

ปัจจุบันใช้ไม้อัดแผ่นเดียวเอามาประกอบเป็นตัวโลงจะตัดให้อ่อนช้อยอย่างไรก็ได้ตามที่ใจต้องการและใช้เวลาในการประกอบไม่เกิน 23 ชั่วโมง

การประกอบฝาครอบโลงในสมัยก่อนต้องเอาเลื่อยมาซอยไม้ระแนงให้บาง กว้างประมาณ 1.5 ซม. เพื่อตีเป็นโครงทำเป็นหลังคาโลง และใช้ไม้ระแนงเล็ก ๆ นั้นมาตีตะปูเป็นรูปจั่ว ดูแล้วยุ่งยากเสียเวลาปัจจุบันทำฝาครอบโลงง่ายขึ้นโดยใช้ไม้อัดตัดเป็นรูปจั่วไม่ต้องเอาไม้ระแนงมาซอยมาตอกตะปูเป็นโครงสร้างให้ลำบากยุ่งยากเสียเวลา

กระดาษที่ทำลายต้องใช้กระดาษอังกฤษ หาซื้อมาทั้งเล่ม เล่มหนึ่งประมาณ 100 แผ่น เอามาตอกทำเป็นลาย ที่ใช้กระดาษอังกฤษเพราะตอกलय่ง่ายเดินเม็ดลายก็สวยกว่ากระดาษธรรมดา แต่เวลาลอกออกจะยากหน่อย อาจจะใช้กระดาษสีลายก็ออกจะยาก เสี่ยงต่อการขาด การสอดสีลายก็ออกจะยากเพราะกระดาษอังกฤษลื่น แฉงหรือกาวไม่ติดทน ถ้าติดได้นาน ๆ มักจะล่อนออกง่าย

กาวใช้แป้งข้าวเจ้าปนแป้งข้าวเหนียว เติมน้ำ ตั้งไฟ เคี่ยวให้เข้ากันเมื่อคลุกแล้วจะเหนียวหรือใช้หนังควายเติมน้ำตั้งไฟเคี่ยวก็ได้

สมัยเดิมใช้ไม้ระก้าที่เป็นเส้นตรง เหล่าให้มีความกว้างประมาณ 1 ซม. หนาครึ่ง ซม. เพื่อทำคิ้วโลง และโลง 1 ใบ ต้องใช้ไม้คิ้วจำนวนมาก จึงมีความลำบากพอสมควร แต่ปัจจุบันใช้โฟมทำคิ้วโลง โดยใช้โฟมบางมาตัดเป็นคิ้ว ง่ายกว่าการเหล่าไม้ระก้าใช้เวลาไม่ถึงชั่วโมงก็ติดคิ้วโลงได้ทั้งใบ ส่วนไม้ระก้าก็ยังคงยังใช้อยู่ เช่น

1. ใช้ประกอบหน้าจั่ว หรือหน้าบันทั้งสามชั้น
2. ใช้ติดลายที่เป็นแผง กระฉังทั้ง 6 แผ่น

3. ใช้ติดลายที่ต้องยกดอก เพราะเหมาะแก่การที่จะเอาตะปูเข็มเสียบแวกกะพริบเมื่อเวลาโดนลมก็จะไหวเพิ่มความสวยงาม โดนแสงไฟก็สวยงาม ถ้าวัสดุอื่น เช่น โฟมก็จะหลุดง่าย ไม่ดูดี และเหนียวเหมือนกระดาษ

4. ใช้ก๊อปปี้ให้กลมตามขนาดที่ต้องการ ติดกระดาษสลับลี พื้นเป็นรูปกระเบื้องยกยักติดตามมุมโลง ทั้งสี่ด้านทำให้ดูสวยงามมากขึ้น

การประกอบตัวโลงและการประกอบฝาโลงศพนั้นต้องใช้สมาธิ ความสามารถ ประสบการณ์ ความอดทนใจเย็น เพราะต้องตอกกลดลายต่างๆ การสอดสีลายให้ดูสวยงามขึ้นอยู่กับวัยของผู้วายชนม์นอกจากนี้แล้ว การยกโลงมอญ (ชะลาบ็อก) จะใช้แคร่ยกเพื่อป้องกันการจับต้องตัวโลงที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ไม่ให้หลุดขาดไป

เมื่อถึงเวลาเผา จะเผาที่เมรุกลางแจ้ง (เมรุลอย) คือเผาทั้งโลงเลย ต้องคอยพรมน้ำที่ตัวโลงให้ค่อยๆ ไหม้ไปพร้อมกับศพ

การทำโลงมอญ

การทำโลงมอญ จะประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการทำโลงมอญ ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทำโลงมอญค้อนหงอน ใช้ตอกตะปู ช่วยในการประกอบโลงและฝาโลงมอญค้อนไม้ ใช้ตอกเครื่องมือตอกลาย เช่น สีว ตัดตุ้ดเล็กยลัดดา ใช้เลื่อยไม้ต่างๆไปไสไม้มี 2 ชนิด คือ กบผิว ใช้ไสไม้ให้เรียบ และกบบัว ใช้ไสไม้ให้เกิดความอ่อนช้อยเครื่องมือตอกลาย ใช้ตอกลายกระดาษมีทั้งตอกลายทะเล และตอกลายไม้ทะเลเครื่องมือในการดุนลาย ใช้ในการดุนลายให้มีความนูนขึ้นมา เพื่อให้เกิดความสวยงาม

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำโลงมอญกรรไกร มีด ขนาดต่างๆ ดินสอ ไม้กาว ตะปู ฝาโลงมอญ ซึ่งมีหลายขนาดเทปกาว ไม้อัด ขนาด 0.5 เซนติเมตร ใช้ทำตัวโลงมอญและฝาโลงมอญไม้ระแนง ใช้งาน ดังนี้ทำเป็นตะแกรงรองศพทำเป็นโครงฝาโลงมอญไม้หน้า 4 ทำบัวติดที่ปากโลงไม้ระก่า ใช้งานดังนี้เปลือกไม้ระก่า ทำโครงฝาโลงมอญเนื้อไม้ระก่านำมาทำเป็นไม้กระเบื้อง โครงยอดครุไม้ไผ่ ทำแกนยึดยอดครุไม้สัก ทำลูกตั้งยึดตัวโลงมอญกระดาษลึง ทำตัวยอดครุสีทาบ้าน ใช้ทาสีภายในโลงมอญเพื่อให้เกิดความสวยงาม ลวด ใช้ยึดโลงมอญในเวลาตั้งโลงมอญ เพื่อให้เกิดความมั่นคงกระดาษสี ชนิดต่างๆ ใช้ตกแต่งโลงมอญฝาโลงมอญกระดาษหนังสือพิมพ์ กรุทำเป็นหลังคาของฝาโลงมอญ(สุพิศวง ธรรมพินทาและกฤษฎเจริญน้ำทองคำ. 2545: 60; อ้างอิงจาก พระครูวิจิตรวิหารการพระครูสมุห์หลายสุวัฒน์โนพระมหาปรภาทรและสมพิศมงคลพันธ์. 2543)

ขั้นตอนกระบวนการผลิต

วิธีทำการทำตัวโลงมอญ แบ่งได้เป็นการประกอบและการตกแต่ง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ทำตัวโลงมอญ ด้วยการตีเส้นแบ่งส่วนไม้อัดจำนวน 3 แผ่น ออกเป็นตัวโลงด้านหน้า และตัวโลงด้านข้าง ส่วนที่นำมาใช้เป็นตัวโลงด้านหน้ามักจะมีขนาดดังนี้ ฐานมีขนาด 185 เซนติเมตร

ปากโลง 200 เซนติเมตร ส่วนสูง 55 เซนติเมตร ตัวโลงด้านข้างมักจะมีขนาดดังนี้ ฐาน 30 เซนติเมตร ปากโลง 55 เซนติเมตร และความสูง 110 เซนติเมตร

ตัดแบบของตัวโลง ด้านหน้า - หลัง และด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ตามแบบที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น

ทำฐานยึดตัวโลงด้านในด้วยไม้ระแนง ขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น และขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 9 อัน

ทำบัวโลง กำหนดขนาดไม้หน้าสี่ ยาว 205 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น และขนาดกว้าง 65 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น นำกบมาไสที่ไม้หน้าให้เป็นบัว และตัดตามขนาดที่ได้กำหนดไว้

ทำลูกตั้ง ด้วยไม้สักให้มีขนาดยาว 7 เซนติเมตร จำนวน 28 ท่อน

การประกอบโลง

นำลูกตั้งมาตอกติดกับไม้ฉัตรด้านข้างตัวโลงข้างละ 2 แถว แถวละ 7 ลูก ประกอบไม้ฝาด้านหน้า-หลัง เป็นตัวโลง

ฐานยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยวางไม้ระแนงให้ห่างจากฐานโลงมอญ 5 เซนติเมตร ยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 ท่อน วางระหว่างไม้ฐานยึดโครงโลงมอญ ให้มีระยะห่าง ช่วงละ 25 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

ทำฐานรองรับตะแกรงรองศพ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยห่างจากฐานยึดโครงโลงมอญ 15 เซนติเมตร โดยประมาณ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 5 ท่อน โดยกำหนดให้ไม้ระแนงอันที่ 1 และอันที่ 5 ห่างจากด้านข้างโลง 20 เซนติเมตร ส่วนอันที่ 2, 3, และ 4 มีช่วงห่างระหว่างกันช่วงละ 40 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

ประกอบบัวโลง นำไม้ทำบัวมาตัดทำมุม 45 องศา ที่มุมของไม้บัวทั้ง 4 ท่อน และทำการตอกยึดกับโครงโลงมอญส่วนปากโลง เริ่มจากด้านหน้า-หลังก่อนทาสีภายในตัวโลงมอญ โดยทาสีทับ 2 ครั้งทำการกรูกระดาษหนังสือพิมพ์ 2 ชั้น โดยตัดกระดาษหนังสือพิมพ์ให้ได้ตามขนาดของโครงฝาโลงและทากาวที่โครงไม้ นำกระดาษมาปิด โดยต้องระวังมิให้กระดาษโป่ง

การทำยอดครุ คือ การทำส่วนที่อยู่บนสุดของโลงมอญ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญมากในการทำโลงมอญ เพราะมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ยอดครุเปรียบดังตัวแทนของครุ ดังนั้นเมื่อจะทำการฌาปนกิจศพโดยใช้โลงมอญจำไม่นิยมเผายอดครุไปด้วย โดยช่างที่ทำโลงมอญจะเก็บส่วนยอดครุเอาไว้

การทำตัวครุ

นำกระดาษลังมาตัดให้ได้ขนาดกว้าง 44 เซนติเมตร ยาว 42 เซนติเมตร ตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแล้วจัดวางจากฐานเข้ามา 10 เซนติเมตร แล้วตัดเป็นรูปปากฉลาม แล้วพับไว้ตัดโฟมจำนวน 5 ชิ้น โดยทั้งหมดตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำโฟมทั้งหมดมาเจาะรูตรงกลางแล้วพับไว้เหลาไม้ไผ่ให้มีลักษณะกลม มีความยาว 100 เซนติเมตร โดยประมาณรัศมีรอบประมาณ 0.5 เซนติเมตร พักไว้ นำโฟมชิ้นที่ 1 ที่ตัดไว้นำไปทากาวและนำไปสอดปิดที่กระดาษลังด้านบน 1 ชิ้น และสอดเข้าไปที่กระดาษลังอีกชั้นโดยให้ห่างจากส่วนล่างประมาณ 10 เซนติเมตร นำไม้ไผ่มาสอดที่กระดาษลังโดยด้านบนพื้นมา 20 เซนติเมตร และด้านล่างพื้นมาประมาณ 40 เซนติเมตร

ทำฐานรองฉัตร

นำโฟมชิ้นที่ 2 ถึง 6 มาทากาวด้านบนและล่างของโฟมแล้วนำไปวางซ้อนกัน รองนแห่ง แล้วนำไปวางที่ส่วนบนของลังกระดาษโดยส่วนนี้จะเป็นฐานยอดครุใช้มีดตัดแต่งฐานชั้นที่ 5 และ 4 ให้กลมมนใช้กระดาษอังกฤษติดทากาวแปะฐานทั้ง 2 ชั้น

การทำยอดฉัตรนำไม้ระกำมาตัดให้ขนาดยาว 12 นิ้ว 1 ท่อน ยาว 6 นิ้ว 2 ท่อน ยาว 3 นิ้ว 2 ท่อน นำไม้ระกำขนาด 6 นิ้ว และ 3 นิ้ว มาผ่าซีกทากาวติดไม้ระกำ ทำการตกแต่งไม้ระกำให้ฐานมีรูปทรงระฆังคว่ำ และเหนือขึ้นไปทำเป็นลูกแก้ว 3 ลูก โดยมีขนาดลดหลั่นกันเองลงมา ส่วนบนเหนือลูกแก้วทำเหมือนยอดเจดีย์สำหรับรองรับกับฉัตรนำยอดไปทาสีหรือติดกระดาษอังกฤษเจาะรูที่ฐานยอดนำมาสวมกับไม้ไผ่ที่ได้ทากาวเตรียมไว้แล้ว นำยอดมาสวมกับไม้ไผ่ที่ยื่นมาจากฐาน

ข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายประดับโลงมอญ

การตกแต่งตัวโลงมอญ ขั้นตอนในการตกแต่งโลงมอญให้สวยงามประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ ร่างเส้นเพื่อวางลายประกอบที่ส่วนต่างๆ ของโลงมอญ เช่น ประกอบด้วยวางลายบัวหงายคั่นด้วยคิ้ว ลายเม็ดขนุน คั่นด้วยคิ้ว วางลายลูกขนานนอก คั่นด้วยคิ้ว วางลายพื้น คั่นด้วยคิ้ว ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับสกุลช่างและการออกแบบของช่างแต่ละคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดอกกลาย บนกระดาษอังกฤษ ขั้นตอนในการดอกกลาย ดังนี้ นำกระดาษอังกฤษ (คล้ายกับกระดาษพรอยด์ ด้านหนึ่งมีสีพรอยด์ อีกด้านหนึ่งจะเป็นสีต่างๆ มาเย็บเป็นปึกๆ ละประมาณ 20 แผ่น นำแม่แบบลายมาทาบบนกระดาษที่เย็บเสร็จแล้วทำการดอกกลายด้วยเครื่องมือดอกกลายและดุนลายสอดสีกระดาษ การสอดสีกระดาษให้นำแบบลายทากาวที่ด้านหลังแล้วแปะลงบนกระดาษที่ต้องการสอดสีให้เกิดความสวยงามตามที่ช่างได้กำหนดสีไว้

การติดเม็ด เพื่อการตกแต่งลายให้เกิดความสวยงาม คือการติดกระดาษสีให้ติดกับกระดาษลาย โดยนำกระดาษสีมาเย็บเป็นปึก ใช้ตุ้ดตุ้เจาะรู จะได้กระดาษกลมๆ นำลายที่ต้องการจะติดเม็ดมาทากาวในส่วนที่ต้องการติดเม็ด และนำเม็ดเข้าติด

เจาะช่องหน้าต่าง ด้วยเลื่อย รวมทั้งหมด 8 ช่อง ด้านหน้า 6 ช่อง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้าง 7 -7.5 นิ้ว ยาว 14 นิ้ว ด้านข้างเจาะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วคว่ำ ฐานกว้าง 3 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว

ทำคิ้วคั่นระหว่างลายทั้งหมด ตัดกระดาษสีที่มีสีสันตัดกันให้มีขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวและนำมาแปะที่โฟมหลังจากแห้งแล้วนำไปติดคั่นระหว่างลายทั้งหมดการทำดอกคูนเป็นการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม และตำแหน่งในการติดดอกคูนมีดังนี้

ติดลายดอกคูนลงบนลายขอบหน้าต่างนอกและบายขอบหน้าต่างใน ใช้ไม้ระก้าขนาดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน ด้านหนึ่งติดกับกึ่งกลางของลายขอบหน้าต่างนอกและในด้านหนึ่งทากาว ติดแหว 8 เหลี่ยม

ติดดอกคูนลงบนสีพื้น นำลายดอกคูนทากาวและติดลงบนสีพื้น นำไม้ระก้าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน โดยด้านหนึ่งติดกับ ลายดอกคูนและอีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูนซึ่งมีขนาดเล็กกว่าดอกคูนที่ติดบนสีพื้น นำไม้ระก้าขนาดยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน และนำไปติดที่ลายดอกคูนอีกด้านหนึ่งติดแหว 8 เหลี่ยม

ดอกคูนที่ติดกับลายกงจักร นำไม้ระก้าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1.5 เซนติเมตร ทากาวติดที่ลายกงจักร และอีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูนกลม และนำไม้ระก้าขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งมาทากาวที่ 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูน ชั้นที่ 2 นำไม้ระก้าขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดที่ดอกคูน ชั้นที่ 2 อีกชั้นหนึ่งติดลายดอกไม้

ติดแหวเพื่อความสวยงาม โดยจะติดบริเวณดอกคูนแต่งมุมโล่งทั้ง 4 ด้านด้วยติดไม้กระบองที่มุมโล่งทั้งสี่ด้านเพื่อความเรียบร้อยและสวยงาม การทำไม้กระบองมีขั้นตอนดังนี้ นำไม้ระก้ามาเหลาให้กลมและมีขนาด 1 เซนติเมตร พันด้วยกระดาษสีที่ทากาวไว้ด้านหนึ่งแล้วนำไปติดกับมุมของโล่งมอญทั้ง 4 มุมใช้ตะปูตอกยึด

ใส่ตะแกรงรองศพ โดยนำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางขนานกัน นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางตอกยึดให้ห่างกันช่วงละ 45 เซนติเมตร

ตกแต่งลายม่านลงบนกระจกที่ประกอบเป็นหน้าต่างกระจก 6 บานที่อยู่ด้านหน้า - หลัง มีขนาด 25 * 40 เซนติเมตร จำนวน 6 บาน และกระจกข้างอีก 2 บาน มีขนาด 15 * 40 เซนติเมตร นำลายม่านที่ประกอบด้วยลายส่วนขอบหน้าต่าง และลายส่วนที่เป็นม่านมาติดลงบนกระจกใส่กระจกที่ติดลายม่าน ติดที่ด้านในของโล่ง โดยนำเทปกาวหนึ่งใกติดมุมทั้ง 4 ด้านของกระจกก่อนแล้วนำมาติดกับช่องหน้าต่างที่เตรียมไว้

การตกแต่งฝาโล่งมอญ มีขั้นตอนในการทำดังนี้ทำการกรูกระดาษสี 1 ชั้น ทำการตัดกระดาษสีตามช่วงขนาดของโครงฝาโล่ง นำกระดาษมาทากาว และปิดในส่วนที่ต้องการโดยเริ่มที่จากส่วนที่เป็นมุมแหลมก่อนติดลายกงจักรใหญ่ นำลายกงจักรมาทากาวและปิดในบริเวณที่ได้ทำการกำหนดไว้ติดลายกงจักรเล็ก นำลายกงจักรเล็กมาทากาวและนำมาติดที่ฐานของฝาโล่งมอญทำ

การตัดสีที่ฝาโลงให้สวยงามการติดลายกระจิง ขั้นตอนการทำกระจิงและติดกระจิงที่ฝาโลงมอญ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

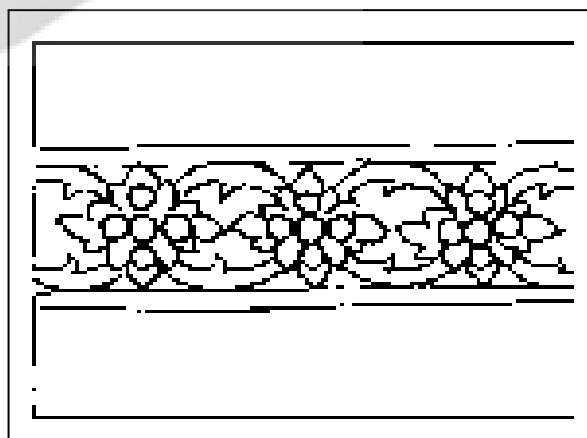
การทำกระจิงจะเริ่มจากตัดลายกระจิงแล้วทำการสอดสีนำไปติดก้านธงที่กระจิงทำการติด เทปปิดระหว่างธงและตัวกระจิงติดกระจิงที่ฝาโลง นำกระจิงมาทาบในตำแหน่งที่ต้องการจะติด กระจิงนำสว่านเจาะรูที่กระจิงกับโครงฝาโลงแล้วนำนอตยึดกระจิงกับโครงฝาโลงติดลายเชิงหลังคา นำลายเชิงหลังคามาทากาวและติดทับตามส่วนบนของฝาโลงมอญโดยที่ด้านบนสุดเว้นช่องสำหรับ วางยอดครุ และเจาะรูสำหรับสวมก้านยอดครุติดตัวหนูที่ลายกงจักรเล็ก ขั้นตอนในการทำตัวหนูมี ขั้นตอนดังต่อไปนี้ตัดกระดาษเป็นรูปสี่เหลี่ยมนำใส่แบบอัดติดตรงที่ก้านธงติดห่วงทั้งสี่มุมของฝาโลง การตกแต่งยอดครุมีขั้นตอนในการทำดังนี้ต่อลายมอญที่ตัวครุ ที่ฐานยอดครุ ที่ฉัตรติดดอกคุดนที่ ตัวยอดครุนำกระดาษอังกฤษมาทำกรวยเพื่อนำมาเสียบวางยอดไม้โดยมีความสูงประมาณ 15 -20 เซนติเมตร ฐานกรวยห่างประมาณ 1 - 1.5 เซนติเมตรติดกรวยที่ฉัตรชั้นบนสุดติดแววที่ดอกคุดน ร้อยยอดดอกจាំปีที่ฉัตร ฉัตรละ 7 พวง

การทำโลงศพตลอดจนการประดับตกแต่งโลงแต่ละโลงนั้น ต้องใช้ช่างมอญผู้ที่มีฝีมือใน การทำโลงมอญโดยเฉพาะ และจะมีลูกมือช่วย 2 - 3 คนโลงหนึ่งๆ ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 - 2 เดือนโลงมอญจะมีรูปทรงและมีลวดลายที่แตกต่างจากโลงอื่นๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นจึงเป็น ศิลปหัตถกรรมของชาวมอญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอีกหลายพิธีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องกระทำเพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อปัดความไม่ดีไม่งามต่างๆ ตามความเชื่อ

ลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบล ตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1. ลายสอดสร้อย

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 45 ลายสอดสร้อย

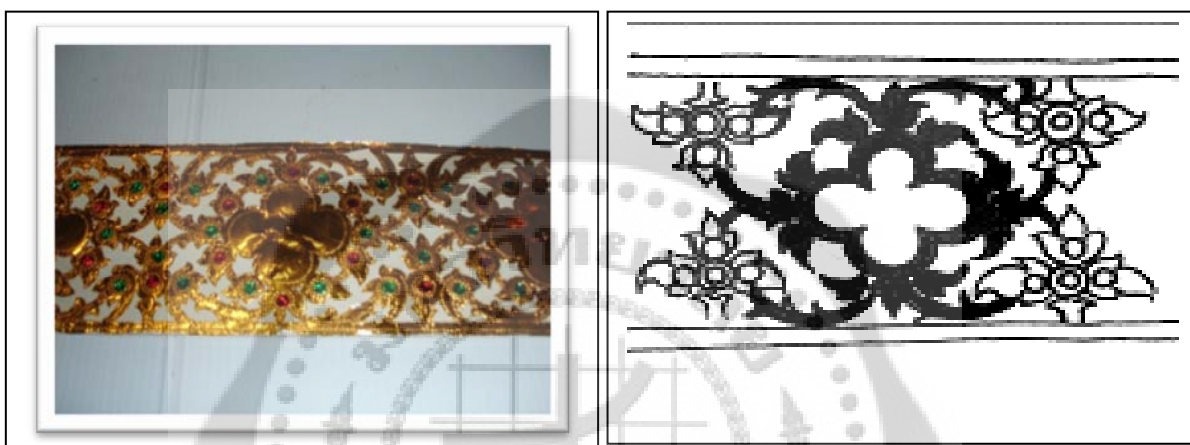
โครงสร้างของลวดลาย เป็นลายต่อเนื่อง เป็นเส้นยาว

ลักษณะของลวดลาย เป็นดอกสี่กลีบเรียงแถว มีก้านลายเชื่อมดอกแต่ละลาย อยู่ตรงกลางมีเส้นลวดขนานทั้งด้านบน และด้านล่าง สีเงินของตัวลาย คือ กระจาดอังกฤษ สอดสีด้วยสีน้ำเงิน และติดแววด้วยสีชมพู

การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับเดินขอบหน้าต่าง ของตัวโลง

2. ลายหน้ากระดาน

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 46 ลายหน้ากระดาน

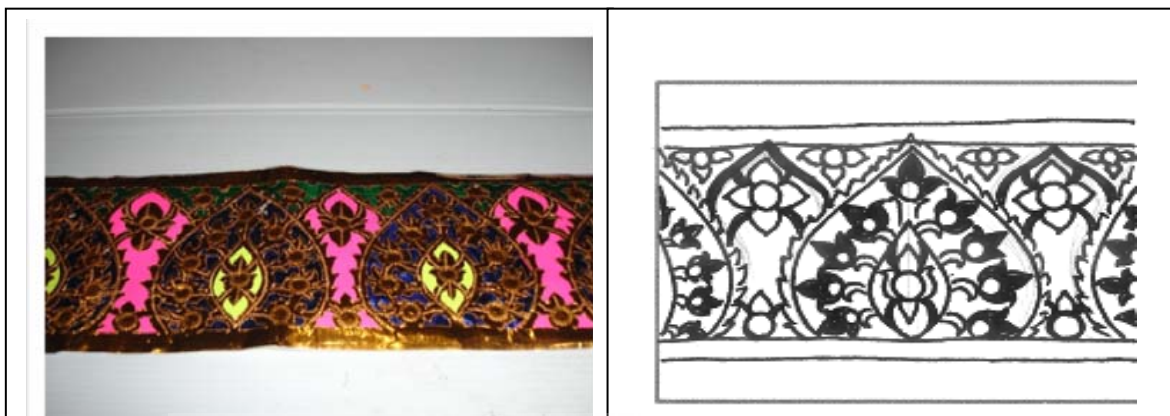
โครงสร้างของลวดลาย เป็นลายต่อเนื่อง เป็นเส้นยาว มีความกว้างมากที่สุดของลายหน้ากระดาน

ลักษณะของลวดลาย เป็นดอกสี่กลีบแบบมน มีใบไม้เล็กๆ ล้อมดอกเป็นวงกลม สลับกับดอกไม้ขนาดเล็ก สีแดงทั้งด้านบน และด้านล่าง กระจาดอังกฤษสีทอง ติดแววด้วยสีแดง สลับกับสีเขียว

การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งลายพื้นของตัวโลงที่มีขนาดพื้นที่มาก (ใช้บริเวณเดียวกับลายข้าวหลามตัด ช่างมอญปากมัดไม่ค่อยนิยมใช้ แต่ช่างมอญน้ำเค็มนิยมใช้)

3. ลายบัวปากโลง

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 47 ลายบัวปากโลง

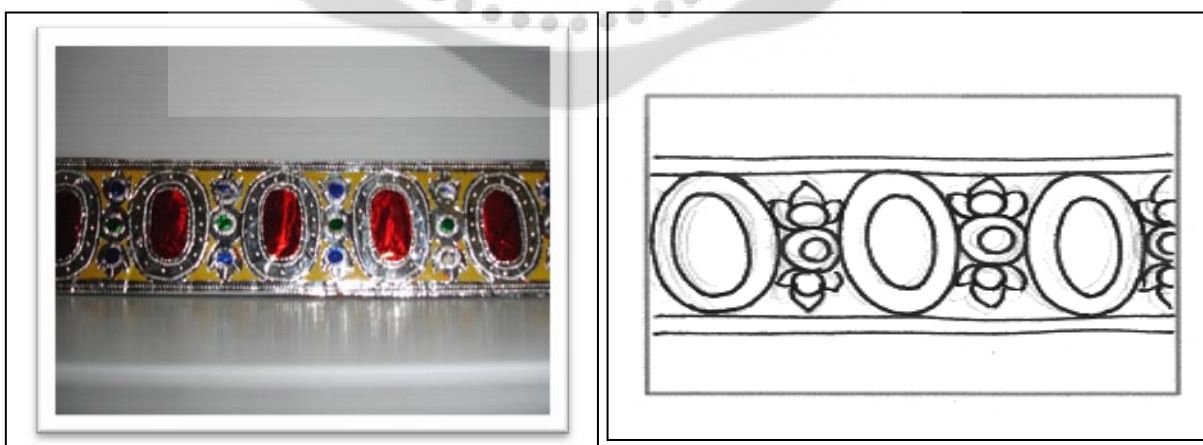
โครงสร้างของลวดลายเป็นลายต่อเนื่อง เป็นเส้นยาว มีความกว้างมากที่สุดของลายบัวปากโลง

ลักษณะของลวดลายเป็นการผูกลายในรูปดอกบัว มีการออกแบบเพื่อเชื่อมลาย ขึ้นอยู่กับช่างในการออกแบบลวดลาย กระดาษอังกฤษสีทอง พื้นหลังสอดสีชมพู ตัวลายสีน้ำเงิน แวดอกลายใช้สีเหลือง เข้กลายด้านบนสอดสีเขียว

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณด้านบนสุดของขอบปากโลง

4. ลายเม็ดขนุน

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 48 ลายเม็ดขนุน

โครงสร้างของลวดลายเป็นลายต่อเนื่องเส้นยาว สีเหลี่ยมผืนผ้า

ลักษณะของลวดลาย เป็นลายวงรีซ้อนกัน 2 ชั้น ด้านข้างมีลายวงกลมขนาดเล็กเรียงติดกัน 3 วง สลับกับเม็ดขนุน (วงรีใหญ่) กระจาดอังกฤษสีเงิน พื้นหลังสอดสีเหลือง แววมของดอกไม้ใหญ่ ใช้สีแดง

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งลายของตัวโลงใช้ต่อจากลายบัวปากโลง

5. ลายก้างปลา

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 49 ลายก้างปลา

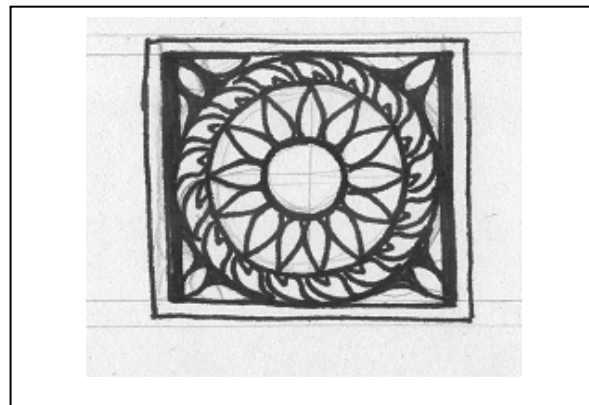
โครงสร้างของลวดลาย เป็นลายเส้นยาว มีขนาดเล็ก รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ลักษณะของลวดลาย เป็นลายเส้น คล้ายก้างของปลาซ้ำกัน กระจาดอังกฤษดอกลายสีแดง สอดสีตรงกลางลายด้วยสีเหลือง

การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งบริเวณขอบด้านล่างของตัวโลง (ตำแหน่งเดียวกับลายผ้าถุง) ขึ้นอยู่กับช่างว่าจะเลือกใช้ลายใด

6. ลายกงจักร

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 50 ลายกงจักร

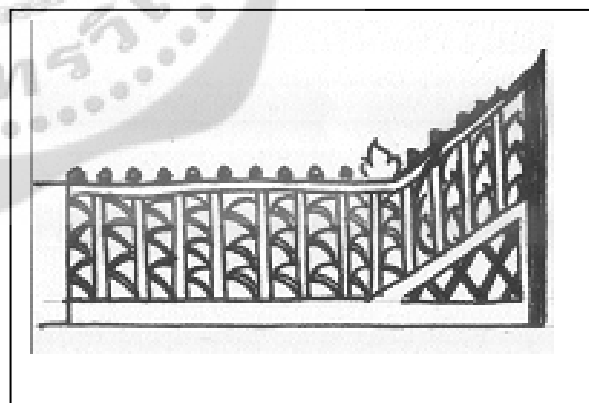
โครงสร้างของลวดลาย เป็นแผ่นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

ลักษณะของลวดลายเป็นลายวงกลมขนาดใหญ่ คล้ายธรรมจักร มีรูปใบไม้อยู่ตรงมุมทั้งสี่ด้าน ตัวลายอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กระดาษอังกฤษต่อกด้วยสีทอง พื้นหลังตรงกลางสอดสีชมพู ลายล้อมรอบวงกลมสอดสีเขียว และพื้นที่ว่างของลายสอดด้วยสีฟ้า

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณชั้นล่างสุดขอบของฝาโลง

7. ลายหลังคา

ภาพลายเส้น

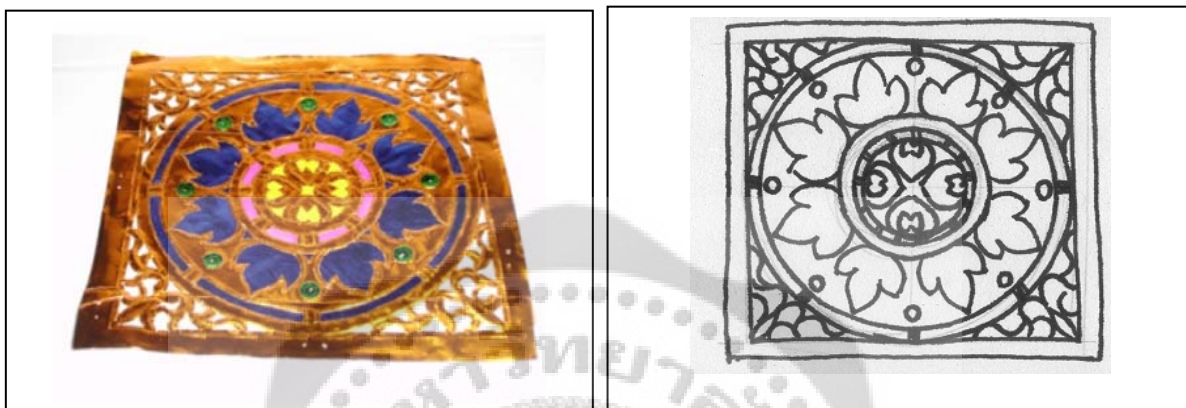
ภาพประกอบ 51 ลายหลังคา

โครงสร้างของลวดลายด้านหัวคล้ายรูปจั่วสามเหลี่ยม ต่อด้วยลวดลายสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นแถวยาว

ลักษณะของลวดลาย เป็นลายเชิงหลังคาเข้ามูมรูปสามเหลี่ยม มีลายเส้นลวดคล้าย ลูกกรงต่อจากลายสามเหลี่ยมเรียงกันเป็นแผงยาว ตกด้วยกระดาศอังกฤษสีทอง
การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งบนจั่วบริเวณยอดฝาโลง

8. ลายกลีบบัว

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 52 ลายกลีบบัว

โครงสร้างของลวดลายเป็นแผ่นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางลายเป็นรูปวงกลม
ลักษณะของลวดลายตรงกลางลายเป็นวงกลม ล้อมรอบด้วยกลีบดอกบัวสอดสีน้ำเงิน มีเกสรตรงกลางสอดสีเหลือง ช่องกั้นลายระหว่างเกสรกับดอกบัวสอดด้วยสีชมพู ติดแนวสีเขียว ตัวลายตกด้วยกระดาศอังกฤษ
การตกแต่งลวดลายใช้ติดบริเวณด้านล่างของลายหน้าจั่ว ฝาโลง

9. ลายเข็มขัด

ภาพลายเส้น

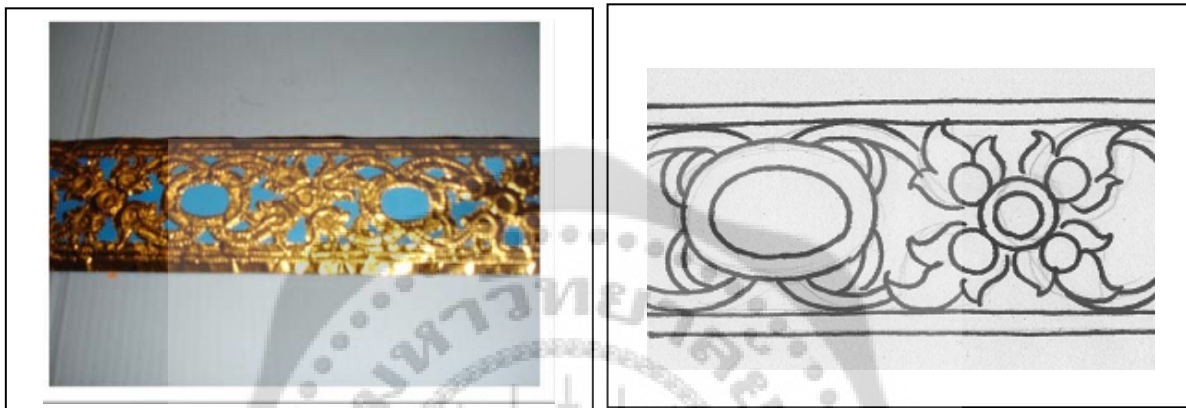
ภาพประกอบ 53 ลายเข็มขัด

โครงสร้างของลวดลายเป็นลายสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวต่อเนื่องกัน

ลักษณะของลวดลายเป็นดอก 4 กลีบ สลับกับลายวงกลม มีก้านลายใช้เชื่อมระหว่างลายดอกกับลายวงกลม หรือเรียกว่าเถาลาย ดอกด้วยกระดากอังกฤษสี่มุม พื้นหลังสอดสีเหลือง การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณพื้นที่ติดกับขอบหน้าต่าง ของตัวโถง

10. ลายดอกพุดตาล

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 54 ลายดอกพุดตาล

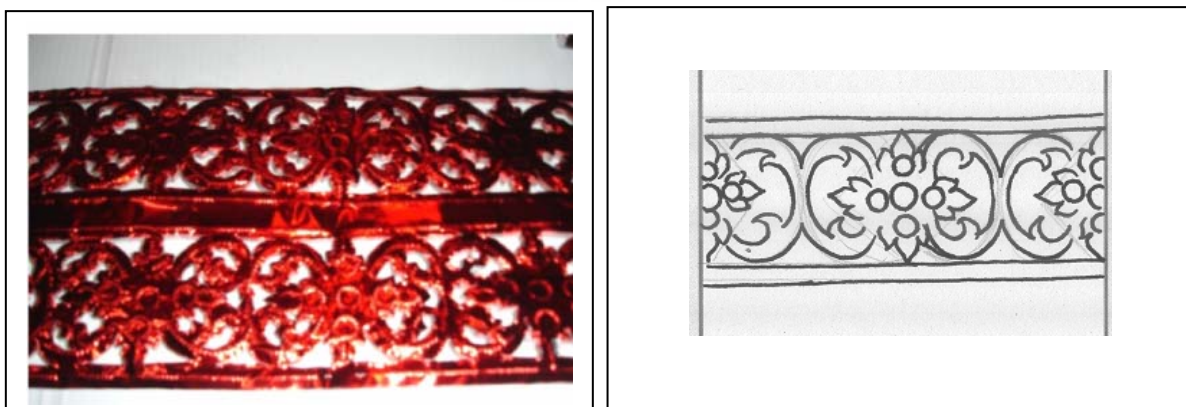
โครงสร้างของลวดลายเป็นเส้นแผ่นยาวต่อเนื่อง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ลักษณะของลวดลายเป็นดอกไม้ 4 แฉก สลับกับรูปวงรี มีก้านลายเชื่อมต่อผูกลายดอกกระดากอังกฤษสี่ทอน พื้นหลังสอดด้วยสีฟ้า

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณชั้นขอบด้านในตัวลายของโถง

11. ลายมงกุฎ

ภาพลายเส้น

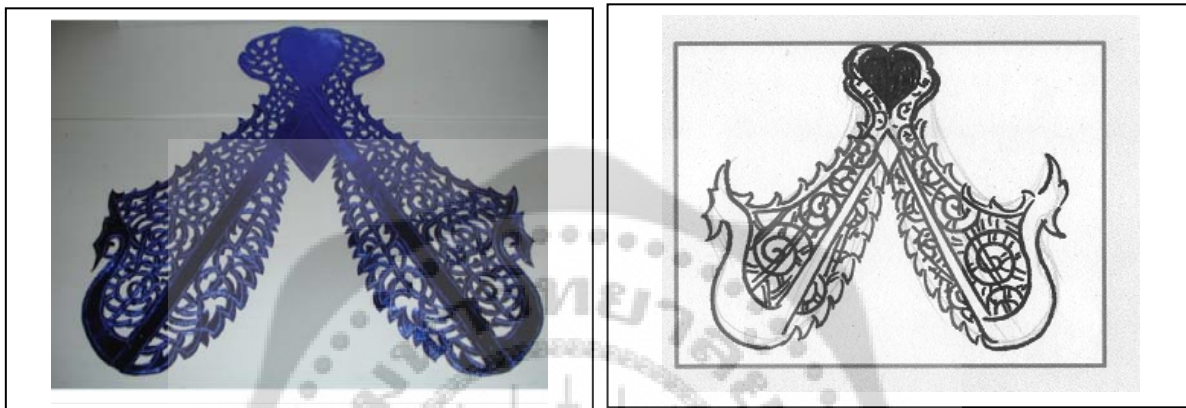

ภาพประกอบ 55 ลายมงกุฎ

โครงสร้างของลวดลายเป็นแผ่นยาวลายต่อเนื่องกัน รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ลักษณะของลวดลายเป็นดอกสี่กลีบ มีก้านลายขดต่อกัน 2 วง อยู่บนเส้นลวดทั้ง
ด้านบน-ด้านล่างขนาดความกว้างกว่าลายอื่นๆ ดอกลายกระดาดอังกฤษสีแดง
การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับลายพื้นข้างช่องหน้าต่างเท่านั้น

12. ลายกระจัง หรือ ลายผีเสื้อ

ภาพลายเส้น

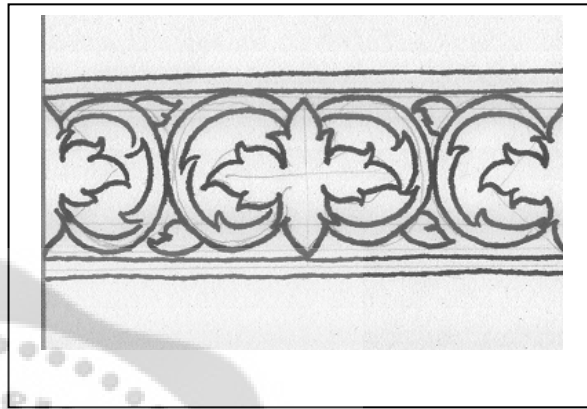
ภาพประกอบ 56 ลายกระจังหรือลายผีเสื้อ

โครงสร้างของลวดลายเป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนกันทั้งซ้ายและขวา
ลักษณะของลวดลาย มีพญานาค 2 ตัว ทั้งข้างซ้าย และข้างขวา มีการผูกลายใน
รูปแบบสามเหลี่ยมอย่างลงตัวการเจาะช่องลายเป็นก้านขดวงกลมจากลายใหญ่ แล้วค่อยเรียวเล็ก
ไปสู่ยอดลาย ดอกลายอังกฤษสีน้ำเงิน
การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งหน้าจั่ว ของตัวฝาโลงเท่านั้น

ลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดเจ็ดริ้ว ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว
จังหวัดสมุทรสาคร

1. ลายลูกขนานนอก

ภาพลายเส้น

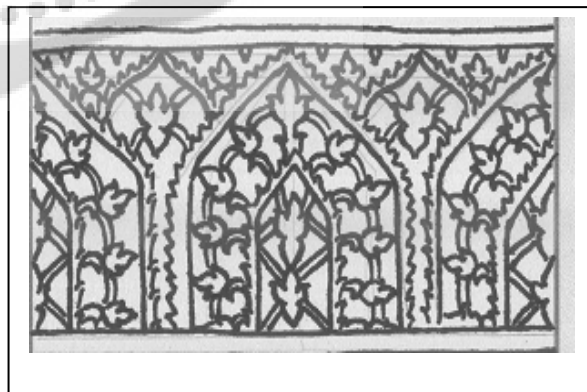

ภาพประกอบ 57 ลายลูกขนานนอก

โครงสร้างของลวดลายเป็นลายเส้น ยาวต่อเนื่องกัน รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
ลักษณะของลวดลายเป็นลายดอกไม้สี่กลีบ เรียงซ้ำๆกัน มีก้านลายขดวน อยู่รอบดอก
ดอกกระดาศอังกฤษสีทอง พื้นหลังสอดสีส้มสะท้อนแสง ติดแววด้วยเลื่อมหลังเต่า สีฟ้า และสีเขียว
การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับเดินเส้นลายขอบด้านนอกของตัวโลง

2. ลายหน้าด่าน

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 58 ลายหน้าด่าน

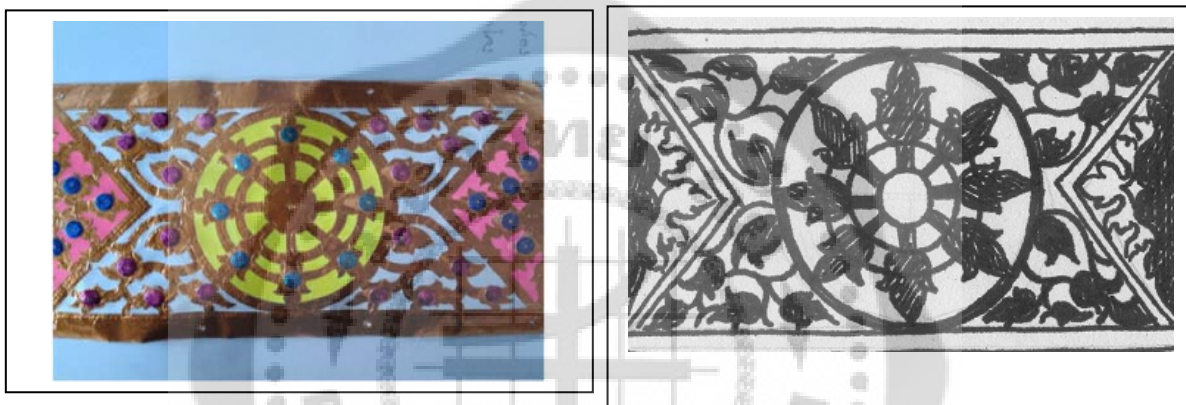
โครงสร้างของลวดลายเป็นลายหน้ากระดาน ขนาดใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ดอกลายเป็นวงกลม สลับกับ ลายสี่เหลี่ยม

ลักษณะของลวดลายตรงกลางดอกของลายเป็นลายวงกลมซ้อนๆกัน มีเส้นตัดในวงกลมเป็นแฉก ต่อกันมีลายเส้น เถา ใบไม้เล็กๆ ผูกลายบริเวณช่องว่างของลาย สลับกันมีลายดอกไม้อยู่ใบรูปแบบสี่เหลี่ยม ในแนวตั้ง

การตกแต่งลวดลาย ใช้ติดบริเวณชั้นลายหน้ากระดาน ด้านข้างจะขนาบด้วย ลายลูกขนาบนอก และใน

3. ลายบัวปากโลง

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 59 ลายบัวปากโลง

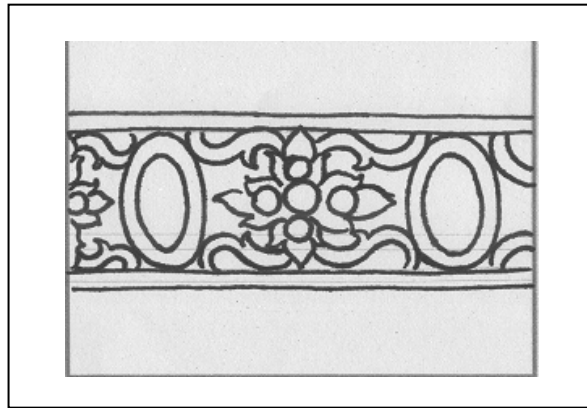
โครงสร้างของลวดลายเป็นลายต่อเนื่อง เป็นเส้นยาว มีความกว้างมากที่สุดของลายบัวปากโลง

ลักษณะของลวดลายเป็นการผูกลายในรูปดอกบัว มีการออกแบบเพื่อเชื่อมลายด้วยดอกไม้เล็กๆขอบลายออกแบบเป็นเส้นฟันปลา กระจ่างอังกฤษสีทอง พื้นหลังสอดสีเขียว ตรงกลางสี่เหลี่ยมติดแหวด้วยสีน้ำเงิน สีชมพู สีฟ้า และสีแดง

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณด้านบนสุดของขอบปากโลง (ตัวโลง)

4. ลายเม็ดขนุน

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 60 ลายเม็ดขนุน

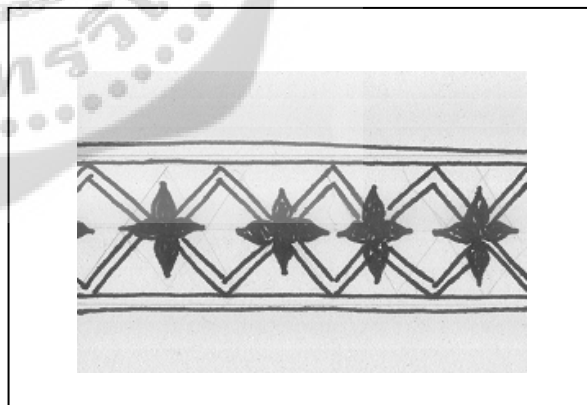
โครงสร้างของลวดลาย เป็นลายต่อเนื่องเส้นยาว สีเหลืองพื้นผ้า คล้ายเส้นลวด

ลักษณะของลวดลาย เป็นลายวงรีเรียงซ้ำกัน ด้านข้างมีลายดอกสี่กลีบสลับกับเม็ดขนุน (วงรีใหญ่) เชื่อมลายด้วยเส้นขาดไปมา คล้ายก้านเถาไม้ กระดาษอังกฤษสีทองสอดสีเม็ดขนุนสีส้ม และสีฟ้า ตัดแหวดอกไม้ด้วยสีม่วง และสีเขียว

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งลายของตัวโลงใช้ต่อจากลายบัวปากโลง

5. ลายเส้นลวด

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 61 ลายเส้นลวด

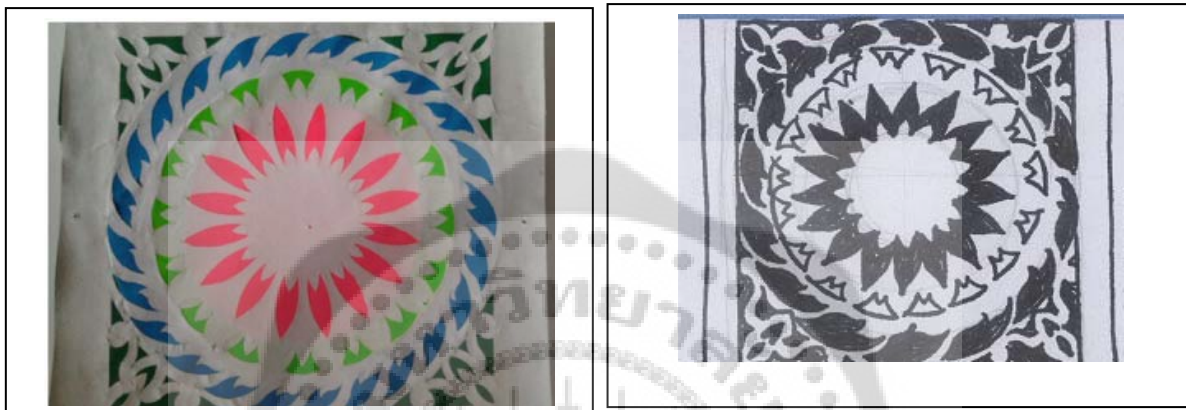
โครงสร้างของลวดลาย เป็นลายเส้นยาว มีขนาดเล็ก รูปสี่เหลี่ยมพื้นผ้า คล้ายเส้นลวดไขว่กันเป็นสี่เหลี่ยม

ลักษณะของลวดลายเส้นลวดไขว้ทับกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า มีลายดอกเล็กอยู่ตรงจุดตัด ของเส้น ดอกลายด้วยกระดาษอังกฤษสีชมพู พื้นลายสอดสีเหลือง

การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งเดินเส้น รอบรูป ลายจักร ทั้งหมด (มีหน้าที่กันลาย)

6. ลายกงจักรเล็ก

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 62 ลายกงจักรเล็ก

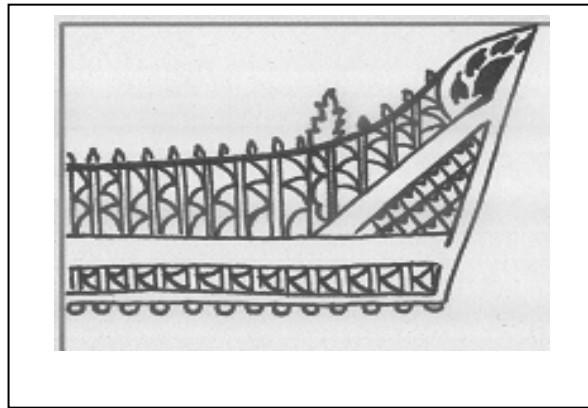
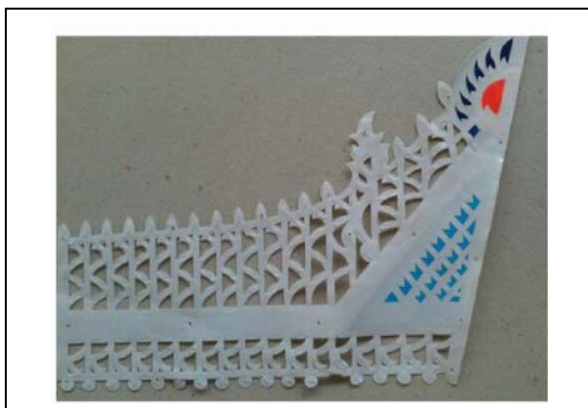
โครงสร้างของลวดลาย เป็นแผ่นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

ลักษณะของลวดลายเป็นลายวงกลมขนาดใหญ่ คล้ายธรรมจักร ตรงกลางดอกเป็นกลีบคล้ายดอกบัว มีรูปลายเส้นอยู่ตรงมุมทั้งสี่ด้าน ตัวลายอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตัวลายดอกด้วยกระดาษร่างแบบสีขาว กลีบดอกตรงกลางสอดสีชมพู ลายจักรในรูปวงกลมสอดสีฟ้า ชั้นลายด้วยสีเขียวอ่อน พื้นหลังของมุมทั้งสี่สอดสีเขียวเข้ม

การตกแต่งลวดลายใช้สำหรับตกแต่งบริเวณชั้นล่างสุดขอบของฝาโลง

7. ลายหลังคา

ภาพลายเส้น

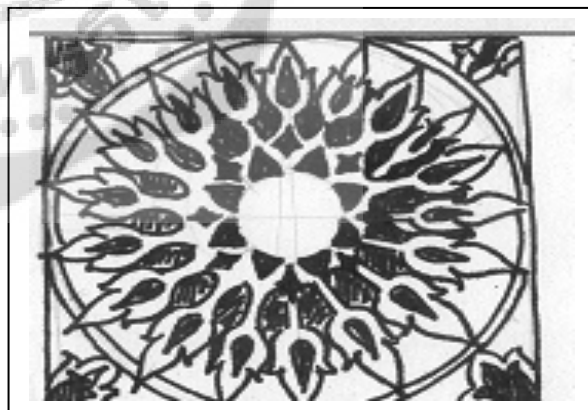
ภาพประกอบ 63 ลายหลังคา

ลวดลาย ด้านหัวคล้ายรูปจั่วสามเหลี่ยม ต่อด้วยลวดลายสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นแถวยาว
ลักษณะของลวดลาย เป็นลายเชิงหลังคาข้ามรูปสามเหลี่ยม มีลายเส้นลวดเป็นเส้น
ซิกแซกต่อจากลายสามเหลี่ยมเรียงกันเป็นแถวยาว ดอกด้วยกระดาษร่างแบบสีขาว สอดสีด้วยสีฟ้า
น้ำเงิน และสีส้ม

การตกแต่งลวดลาย ใช้สำหรับตกแต่งบนมุมจั่วบริเวณขอบหลังคาของฝาโลง

8. ลายจักรใหญ่

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 64 ลายจักรใหญ่

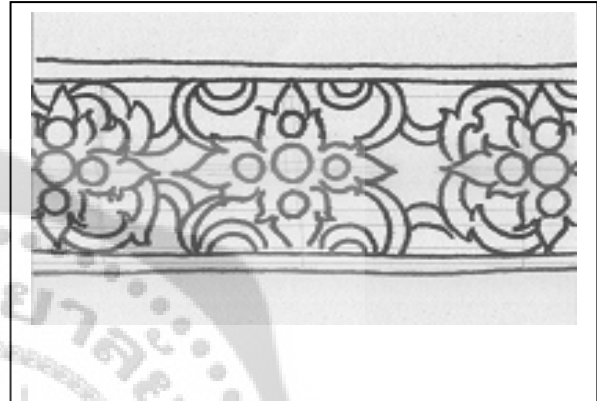
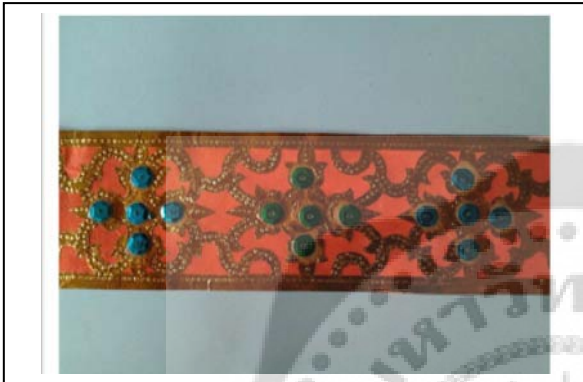
โครงสร้างของลวดลายเป็นแผ่นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางลายเป็นรูปวงกลม

ลักษณะของลวดลายเป็นดอกไม้ ดอกใหญ่ อยู่ตรงกลางดอก กลีบดอกบานกระจายเป็นแฉก อยู่บนพื้นลายรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตัวลายต่อกด้วยกระดาดร่างแบบสีขาว เกสรดอกสอดสีส้ม ชั้นที่ 2 สีเหลือง กลีบดอกสีเขียวสลับกับสีชมพู มุมของพื้นลายสอดสีชมพู

การตกแต่งลวดลายใช้ติดบริเวณด้านล่างของลายหน้าจั่ว ฝาโลง

9. ลายขนาบนอก

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 65 ลายขนาบนอก

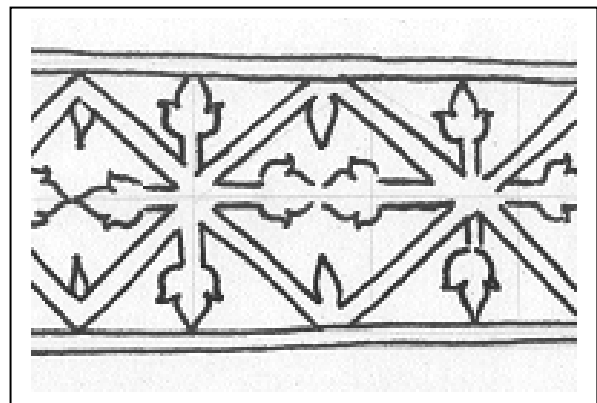
โครงสร้างของลวดลายเป็นลายเส้นต่อกันยาวต่อเนื่อง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ลักษณะของลวดลายเป็นดอกไม้กลีบ เรียงซ้ำๆกันปลายดอกแหลม มีก้านลายขดเป็นเส้นลวดเชื่อมลวดลาย ลายดอกกระดาดอังกฤษสีทอง พื้นลายสอดสีส้มสะท้อนแสง ติดแหวดด้วยสีเขียว และสีฟ้า

การตกแต่งลวดลาย ใช้ติดบริเวณตัวโลง ขอบด้านนอกของตัวโลงกั้นลายหน้าด้าน

10. ลายขนาบใน

ภาพลายเส้น

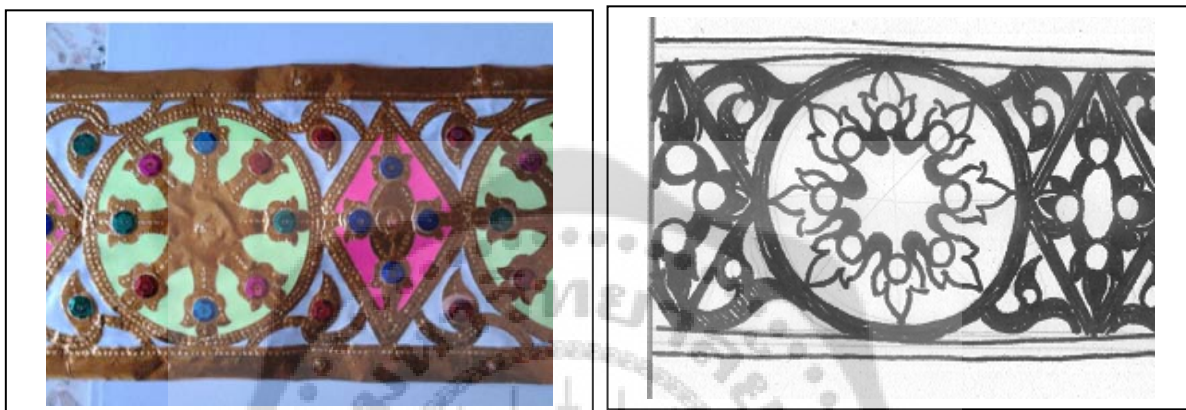

ภาพประกอบ 66 ลายขนาบใน

โครงสร้างของลวดลายเป็นลายเส้นลวดต่อกันยาวต่อเนื่อง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
 ลักษณะของลวดลายลายเป็นดอกไม้เล็กๆ อยู่ในเส้นลวดรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่าต่อกัน
 ตกปลายกระดาษอังกฤษสีทอง พื้นลายสอดสี เขียว ดิจแวนสีฟ้า และสีม่วง
 การตกแต่งลวดลายใช้ติดบริเวณตัวโลง ขอบด้านในของตัวโลงกันลายหน้าदान

11. ลายหน้าदान

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 67 ลายหน้าदान

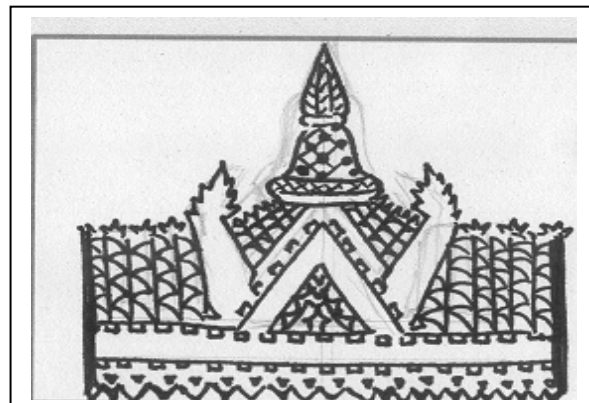
โครงสร้างของลวดลายเป็นลายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวต่อเนื่องกัน ลายเป็นรูปวงกลมสลับ
 กับรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน

ลักษณะของลวดลายลายดอกไม้ใหญ่อยู่ในวงกลม เป็นฉากพื้นของลายสอดสีเขียวอ่อน
 ดอกทรงรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน มีรูปดอกไม้ตรงกลางพื้นของลายสอดสีชมพู เชื่อมลายด้วยเถา
 ใบไม้เล็กๆ ดิจแวนสีแดง น้ำเงิน เขียว

การตกแต่งลวดลายใช้ติดลายหน้ากระดานของตัวโลงขนาดข้างด้วย ลายลูกขานนอก
 และใน

12. ลายทก (ยอดเจดีย์)

ภาพลายเส้น

ภาพประกอบ 68 ลายทก (ยอดเจดีย์)

โครงสร้างของลวดลายเป็นรูปสามเหลี่ยม คล้ายรูปหลังคาทรงปั้นหยา ยอดลายเป็นรูปเจดีย์

ลักษณะของลวดลายเป็นหน้าบ้านสามเหลี่ยมตรงกลาง มีลายเส้นซิกแซกติดกันเป็นหลังคา ยอดสี่ทอนด้านบนเป็นรูปเจดีย์ เรียกว่า ยอดทก

การตกแต่งลวดลาย ใช้ติดลายหน้าจั่ว เฉพาะลายบนฝาโลงเท่านั้น

สรูปลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญของวัดทรงธรรมราชวรมหาวิหารลักษณะเฉพาะของลวดลายนิยมใช้กระดาษอังกฤษในการตกแต่ง เนื่องจากความงามของกระดาษอังกฤษ ความหนาของกระดาษพอดี และมีความยืดหยุ่นไม่ขาดง่าย ช่างทำโลงจึงยังคงใช้กระดาษอังกฤษมาจนทุกวันนี้ การตกแต่งลวดลายในแต่ละลายนั้น เมื่อได้ลายจากการตอกกระดาษอังกฤษแล้ว ช่างจะทำการสอดสีของลาย โดยใช้กระดาษสี ที่มีขายทั่วไป อาจเป็นกระดาษสีเข้มบ้าง อ่อนบ้าง ที่ขาดไม่ได้ คือ กระดาษสีสะท้อนแสง สกอลช่างพระประแดงนิยมการสอดสีด้วยกระดาษสีสะท้อนแสงเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อสอดสีกระดาษสะท้อนแสงแล้วทำให้ลวดลายดูโดดเด่นมากยิ่งขึ้น การติดแวลงบนลวดลายช่างจะใช้เครื่องมือดุนลายตอกลงบนกระดาษอังกฤษให้เป็นร่อง หรือตอกเพื่อดุนลายให้มีความนูนขึ้น จากนั้นก็จะใช้เลื่อมสีต่าง ๆ ติดลงไปในเรื่องลายที่ได้ตอกเตรียมไว้ ขั้นตอนสุดท้าย คือ การหนูนลวดลายให้เกิดความพลิ้วไหว และคู่มือมีมิติช่างจะใช้ไฟม หรือไม้ระกำตัดเป็นท่อน เป็นชิ้นเล็กๆ ใช้ติดตรงกลางของลายแล้วนำลายดอกไม้ไหวติดทับซ้อนลายไปอีกชั้นหนึ่ง ในบางครั้งอาจจะหนูนลายถึงสองชั้นก็มี

ลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญของวัดเจ็ดริ้ว ลวดลายใช้กระดาดอังกฤษในการตกแต่งลายเช่นกัน แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะช่างจะใช้กระดาดสีขาว ที่เรียกกันว่ากระดาดร่างแบบนั้น ทำการตกแต่งลวดลาย เนื่องด้วยสกุลช่างสมุทรสาครนี้ นิยมการทำลวดลายตกแต่งโลงมอญสี่สันแบบเรียบๆ แต่จะเน้นในเรื่องของการดูนวล หนูนวลให้มีความพลิ้วไหว และมีมิติ เมื่อตกแต่งด้วยกระดาดสีขาวร่างแบบแล้ว ช่างจะทำการสอดสี ใช้กระดาดสีโดยทั่วไป แต่ช่างจะเลือกสีสันในการตกแต่งนั้นอย่างละเอียด อย่างเช่นจะไม่ใช้สีสะท้อนแสง ใช้สีเข้ม หรือสีอ่อนเพียงอย่างเดียว ช่างจะดูรายละเอียดว่าจะเน้นให้บริเวณไหนหลายไหนโดดเด่น ก็ค่อยใช้สีที่ดูจุดขาด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และดุลพินิจของช่าง การติดแวกกี้เช่นกันนิยมใช้เลื่อมสี ในการตกแต่ง การหนูนวลส่วนใหญ่ใช้ไม้ระกำทั้งหมดตัดเป็นท่อนเล็กๆ ในการหนูนวลถึง 2-3 ชั้น โลงมอญที่สำเร็จจะดูพลิ้วไหวสวยงาม

สรุปความเชื่อประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญ

ชาวมอญมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดมากประกอบกับการนับถือผีบรรพบุรุษของตนเองและมีความประณีตพิถีพิถันในการทำโลงมอญซึ่งการทำโลงมอญนั้นชาวมอญเชื่อว่ามีมาตั้งแต่เมืองรามัญเมื่อต้องอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภารเจ้าในประเทศไทยแล้วก็ยังมีการอนุรักษ์มีการสืบทอดวิธีการทำโลงศพมาจนถึงปัจจุบันนี้การทำโลงมอญนั้นถือได้ว่าเป็นการบูชาผู้ตายโดยมีการประดับประดาโลงมอญให้จิตรตระการตาสวยงามเหมือนใครได้ไปสถิตเหมือนได้อยู่ในวิมานสวรรค์และที่สำคัญโลงมอญนั้นก็แฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนามีคำสอนมาตั้งแต่โบราณว่าผู้ใดได้ทำโลงมอญได้สวยงามตระการตาผู้นั้นก็จะได้รับอานิสงส์ตั้ง 1,000 ชาตชาวมอญมีประเพณีเกี่ยวกับการทำโลงมอญกับศพเก็บเท่านั้นส่วนศพเผานั้นจะนิยมใช้โลงศพทั่วไปที่มีขายตามร้านขายหีบศพทั่วไปเนื่องจากว่าเจ้าภาพไม่สะดวกในการปฏิบัติและต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมายหากว่ายังทำตามรูปแบบเดิมคือให้จัดสวดตามวัดมากกว่าเพราะสะดวกสบายและเป็นการลดค่าใช้จ่ายตลอดจนความยุ่งยากในการจัดเตรียมเครื่องใช้ต่างๆ ด้วยการทำโลงมอญมีการทำอยู่ 2 สกุลคือสกุลช่างพระประแดง (ปากลัด) และสกุลช่างสมุทรสาคร ซึ่งทั้งสองสกุลนี้จะมีลักษณะทั่วไปที่คล้ายคลึงกันมากในปัจจุบันชาวมอญมีความนิยมในการใช้โลงมอญมากขึ้นกว่าเดิมเป็นเพราะชาวมอญมีฐานะดีขึ้นและการทำโลงมอญก็ใช้วิธีการทำที่ง่ายขึ้นและโลงมอญก็ยังเป็นความภาคภูมิใจของเหล่าลูกหลานมอญทุกคนที่มีบรรพบุรุษของตนเองคิดสร้างศิลปะให้ปรากฏแก่สายตาคนทั่วโลกถือได้ว่าโลงมอญนั้นเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญก็ว่าได้

การอนุรักษ์การทำโลงมอญ

การที่จะให้ภูมิปัญญาการทำโลงมอญให้คงอยู่ต่อไปนั้นสิ่งที่ควรทำอันดับแรกก็คือการปลูกจิตสำนึกให้กับลูกหลานชาวมอญและการทำหนังสืออนุสรณ์งานศพนั้นปัจจุบันก็ทำอยู่แล้วแต่เนื้อหาในเล่มที่เกี่ยวกับเรื่องมอญมีไม่มากควรมีการพัฒนาในเรื่องการทำหนังสืออนุสรณ์งานศพเพื่อให้

เป็นหนังสือที่มีคุณค่ามีประโยชน์สามารถศึกษาค้นคว้าได้การสร้างพิพิธภัณฑ์เป็นสิ่งที่ดีมากเป็นรูปธรรมให้เห็นชัดงบประมาณที่จะใช้ในการสร้างนั้นควรให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้งบประมาณสนับสนุนและอีกส่วนหนึ่งจากการบริจาค

การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโลงมอญ

ช่างที่ทำโลงมอญในปัจจุบันนับวันจะลดน้อยลงทุกวันช่างที่มีความชำนาญแต่ยังขาดการถ่ายทอดและสืบทอดที่เป็นระบบลายลักษณ์อักษร เพราะการทำโลงมอญ วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ช่างเป็นพระลูกมืออาจจะจะเป็นพระลูกวัด หรือลูกศิษย์วัดที่ว่างจากภารกิจช่วยทำในส่วนของงานตกแต่งการประกอบการทำสีเป็นต้นก็จะให้ลูกมือทำ ซึ่งลูกมือจะทำเป็นบางส่วนเท่านั้นโดยใช้วิธีครูพักลักจำ พระครูวิจิตรวิหารการ (สัมภาชนัน: 2551) ได้กล่าวว่าบางปีมีพระภิกษุสามเณรที่บวชใหม่เข้ามาฝึกทำมาช่วยในงานทำโลงบางส่วนพอจะเป็นก็ลาสิกขาออกไปทำนพระครูสุภัทรกิจจาทรช่างทำโลงมอญวัดคันลัด ตำบลทรงคะนอง จังหวัดสมุทรปราการถือว่าเป็นช่างที่ชำนาญการมากและท่านยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำโลงมอญให้กับท่านพระครูวิจิตรวิหารถือว่าเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกแต่ที่สำคัญท่านมีเชื้อสายจีนไม่มีเชื้อมอญเลยด้วยความที่ท่านมีความสนใจและเห็นความงามตลอดคุณค่าของศิลปะการทำโลงมอญ

การถ่ายทอดของท่านพระครูวินัยธรวิทยาช่างทำโลงมอญวัดแคตำบลตลาดจังหวัดสมุทรปราการ เป็นลูกศิษย์ของท่านพระครูสุภัทรกิจจาทรและพระครูวิจิตรวิหารถือว่าเป็นช่างมือใหม่แต่ผลงานที่ออกมาแล้วนั้นแสดงถึงความชำนาญอย่างมากและการถ่ายทอดของท่านในปัจจุบันนี้เป็นระบบมากโดยเข้าไปสอนในโรงเรียนนำความรู้ภาคทฤษฎีเกี่ยวกับการทำโลงมอญไปสอนจากนั้นท่านก็นำเด็กนักเรียนในช่วงเวลาที่ท่านสอนมาฝึกปฏิบัติจริงกับการทำโลงมอญที่เจ้าภาพได้สั่งทำงานที่มอบหมายให้เด็กนักเรียนทำส่วนใหญ่จะเป็นการติดลายทาสีตัวโลงการตกแต่งท่านยังกล่าวอีกว่าบางวันหลังเลิกเรียนแล้วเด็กนักเรียนก็จะมาช่วยทำเพราะว่าเด็กนักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงระบบการถ่ายทอดสืบทอดของท่านพระครูวินัยธรวิทยานันต์ถือว่าได้ผลพอสมควรแต่ถ้าจะให้เห็นผลมากก็ต้องขยายผลออกไปยังกลุ่มคนที่มีความสนใจจากเด็กนักเรียนขยายไปถึงนักเรียนนอกระบบหรือการศึกษาออกโรงเรียนรวมถึงศูนย์วัฒนธรรมชุมชนมอญ

ภาพตัวอย่างการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน และคนในชุมชน

ภาพประกอบ 69 พระมหาเหรียญชัย กอนบุญ ได้สาธิตการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการตอกกลวดลาย

ภาพประกอบ 70 การเตรียมโครงสร้างส่วนประกอบตัวโลงมอญฝาโลง

ภาพประกอบ 71 การเตรียมโครงสร้างของฝาลองสำเร็จเรียบร้อย

ภาพประกอบ 72 พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ สอนนักเรียนในการบุผนังของฝาลอง ปูพื้นด้วยหนังสือพิมพ์เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับที่จะตกแต่งลงรายละเอียดต่อไป

ภาพประกอบ 73 การปูพื้นฝาโลงด้วยกระดาษสี ต้องใช้ความชำนาญมากช่างมักจะทำด้วยตัวเอง หรือลูกมือที่มีความชำนาญ เนื่องจากถ้าปูพื้นไม่เรียบผลงานจะออกมาไม่สวยงาม

ภาพประกอบ 74 การหูนูนลายโดยใช้ไฟมติดเป็นฐาน แล้วติดเดินเส้นลายทับ

ภาพประกอบ 75 การเข้าไม้ ตัวโลงต้องใช้ความชำนาญทางเชิงช่างมาก เนื่องจากส่วนประกอบทุก ส่วนต้องประกอบกันได้แนบสนิทพอดี และรูปทรงของตัวโลงต้องสวยงามตามรูปแบบ

ภาพประกอบ 76 การเข้าไม้ บัวปากโลง ช่างจะต้องตัดท่อนไม้ให้ได้รูปพอดี เพื่อที่จะตอกไม้ตัวบัวปากโลงให้เสมอพอดีกับตัวขอบโลงให้สวยงาม

ภาพประกอบ 77 ช่างทำการเจียส่วนมุม และขอบต่างๆของตัวโลง ให้เรียบร้อยสวยงาม

ภาพประกอบ 78 ด้านในของพื้นกันโลง เป็นระแนงไม้ สำหรับวางศพ ทำเป็นพื้นตารางห่างๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

ภาพประกอบ 79 การตกแต่งตัวโลง

การตกแต่งตัวโลงเริ่มจากการติดลวดลายที่อยู่ด้านนอกสุดขอบตัวโลงก่อน เรียกว่าลายลูกขนานนอก จากนั้นวัดขนาดของลายแล้วจึงติดลายในชั้นต่อไป เมื่อติดลายเรียบร้อยแล้ว จะทำการฉุนลายให้หนุนสูงขึ้น ด้วยโฟม หรือไม้ระก้า ที่ตัดเป็นท่อนเล็กๆ (ทรงกระบอก) เพื่อให้หนูลายให้ดูมีมิติขึ้น และเมื่อมีลมพัดผ่านมา จะทำให้ลายพลิ้วไหว แว่ววาวดูสวยงามมาก

ขั้นตอนในการตกแต่งลวดลาย ตัวโลง และฝาโลง มีขั้นตอนการติดลายเหมือนกัน ต่างกันที่จะใช้ลายอะไรในการตกแต่ง และจะแยกลายของตัวโลง และฝาโลง ไว้ชัดเจน เช่น ลายข้าวหลามตัด ใช้ติดเฉพาะพื้นที่ว่างของตัวโลงเท่านั้น ลายชายหลังคา ใช้สำหรับติดบริเวณ ขอบของชั้นฝาโลง ในแต่ละชั้น ใช้สำหรับตกแต่งฝาโลงเพียงอย่างเดียว

ภาพประกอบ 80 การสัมภาษณ์พระมหาเหรียญชัย

วัดเจ็ดริ้วตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจุบันนี้ไม่มีการทำโลงมอญแล้ว แต่ยังคงมีการทำโลงมอญในชุมชนใกล้เคียง ช่างที่ทำโลงมอญ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจุบันช่างย่อยเป็นช่างชาวบ้านที่อาศัยพื้นที่ของวัดในการสร้างทำโลงมอญ ช่างย่อยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบิดามารดา เป็นการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น ในรูปแบบครอบครัว ปัจจุบันนี้ลูกหลานของช่างย่อยก็ช่วยในการทำโลงมอญด้วย ฝีมือของช่างย่อยเป็นช่างที่มีฝีมือดีเป็นที่ประจักษ์ของคนในชุมชน และบุคคลโดยทั่วไป เมื่อมีคนจ้างทำโลงมอญนอกเหนือจากในชุมชนแล้วช่างย่อยก็ได้เอาฝีมือไม่ลายมือให้คนมอญในพื้นที่อื่นๆ ได้ใช้สอยกัน ราคาในการจัดทำเฉพาะโลงมอญนั้น อยู่ที่ประมาณ 40,000 บาท แบบไม่เจาะช่องหน้าต่าง หากจะให้เจาะช่องหน้าต่าง นิยมเจาะด้านละ 3 ช่อง ทั้งด้านหน้า และด้านหลัง ของตัวโลง ราคาจะเพิ่มมากขึ้น ขึ้นอยู่กับความละเอียดสวยงามของลวดลาย และวัสดุอุปกรณ์ ถ้าใช้กระตาษอังกฤษอย่างดีนั้น ก็จะมีราคาเพิ่มพิเศษ จากผลงานที่เป็นที่ประจักษ์นั้น จึงมีหน่วยงานต่างๆ ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องการทำโลงมอญนั้น เข้ามาชื่นชมผลงาน และขอความรู้จากช่างย่อยเป็นจำนวนมาก มีการจัดทำหนังสือเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้การทำโลงมอญของชุมชนบ้านแพ้วได้คงอยู่สืบต่อไป

ภาพประกอบ 81 การติดแวบนลวดลาย หนูลวดลายให้สวยงามดูมีมิติ

ภาพประกอบ 82 การตั้งศพพิธีมอญมอญ โดยช่างย้อย ชะวาใต้ ผู้ทำโลงมอญ จังหวัดสมุทรสาคร

ภาพประกอบ 83 การสัมภาษณ์ช่างย้อย และนางสาวนริศา ชะวาใต้

ภูมิปัญญาการทำโลงมอญนั้นถ้าไม่มีการสืบทอดอนุรักษ์และพัฒนาแล้วอีกไม่นานคงจะสูญหายไปวิธีหนึ่งที่จะทำให้ภูมิปัญญาการทำโลงมอญนี้คงอยู่คือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมอญในท้องถิ่นอื่นที่ใกล้เคียงหาแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชนจำเป็นต้องทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มที่สำคัญคือการทำกิจกรรมใด ๆ ต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานราชการและควรให้ทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามความเหมาะสมเมื่อเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเข้มแข็งแล้วค่อยขยายเครือข่ายออกไปแนวทางในการทำกิจกรรมมุ่งเน้นให้ชาวมอญเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือการทำโลงมอญจะทำให้สร้างความสามัคคีความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ถ้ามีสิ่งที่ดีก็คอยส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันเมื่อพบจุดบกพร่องก็ช่วยกันหาแนวทางแก้ไขจะเป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงให้ชาวมอญมีความสมัครสมานสามัคคีกันยิ่งขึ้นมีความรักในเชื้อชาติและมีความรักหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างสมสืบทอดกันมาสิ่งสำคัญในการพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายชุมชนมอญคือการมองภาพต่างๆในแง่บวกเราทุกคนควรมีทัศนคติที่ดีต่อกันจึงจะเกิดการพัฒนาที่ดีได้การสร้างเสริมความรู้สึกที่ดีและปลูกฝังจิตสำนึกของลูกหลานต่อภูมิปัญญาการทำโลงมอญก็จะทำให้ลูกหลานชาวมอญอยากเรียนรู้ชาวมอญที่เป็นปราชญ์และผู้อาวุโสในชุมชนก็จะการถ่ายทอดความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ภูมิปัญญาการทำโลงมอญนั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าทางจิตใจของชาวมอญเป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาคุณค่าการทำโลงมอญโดยผ่านพิธีกรรมการจัดงานศพนั้นควรที่จะสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนมอญกล่าวคือกลุ่มของชาวมอญที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกลุ่มหนึ่งมีต่อกันและกันลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์กับภูมิปัญญาการทำโลงมอญและเชื่อมโยงซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดสายใยผูกพันของครอบครัวเพื่อนและคนรู้จักกันโดยทั่วไป ที่มีการเชื่อมโยงกันด้วยการใช้กิจกรรมในพิธีกรรมงานศพมีพิธีแข่งลูกหนูพิธีรำ 3 ถาดพิธีรำผีมอญทำให้ชาวมอญมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและเกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชาวมอญกันในชุมชนและขยายไปยังชุมชนมอญที่ใกล้เคียงเป็นการสร้างชุมชนชาวมอญให้ยิ่งใหญ่ขึ้นและในที่สุดก็เกิดการพัฒนากว้างขวางไปตามจังหวัดต่างๆ ที่มีชาวมอญอาศัยอยู่ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย และเพื่อศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ทรีว์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัย จึงขอสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า
2. ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. สรุปผลการศึกษา
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการตกแต่งโลงมอญด้วยการใช้ลวดลาย
2. เพื่อศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ทรีว์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นความสำคัญของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ทำให้ทราบลักษณะเฉพาะด้านผลงานโลงมอญของวัดทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และวัดเจ็ทรีว์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครในประเด็นกระบวนการสร้างสรรค์โลงมอญ ลักษณะของลวดลายที่ใช้ประดับโลงมอญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ก่อให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของความรู้ที่ได้จากท้องถิ่น
2. ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะการทำโลงมอญสืบต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญในเขตภาคกลาง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างของวัด จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดทรงธรรมราชวรวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4 โลง และวัดเจ็ทรีว์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครจำนวน 4 โลง รวมมีจำนวนโลงมอญที่ศึกษาลวดลายทั้งสิ้น 8 โลง โดลการศึกษาแบบเจาะจง

สรุปผลการศึกษา

1. ความเป็นมาการทำโลงมอญ

การทำโลงของชาวมอญ เป็นศิลปะงานช่าง และงานหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่ง โลงมอญหรือที่เรียกในภาษามอญว่า “อาลาบ็อก” มีคำสอนกันมาแต่โบราณว่าผู้ใดทำโลงให้วิจิตรได้รับอาณิสงฆ์ 1,000 ชาตจากเดิมการทำโลงมอญอันวิจิตรนี้จำกัดเฉพาะสมณสงฆ์ที่เปี่ยมด้วยบารมีเท่านั้นด้วยความเชื่อที่ว่าผู้ที่ดำรงสมณเพศนั้นเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ไม่ควรเผาพร้อมกับจิตกาธานของสามัญชนปัจจุบันกลับกลายเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนฐานะของคนเป็นและคนตายได้วิธีหนึ่ง จำแนกประเภทโลงมอญไว้ดังนี้

1.1 โลงมอญน้ำจืดโลงประเภทนี้ชาวพระประแดงนิยมใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นฝีมือช่างทางสมุทรปราการลักษณะฝาโลงและตัวโลงจะมีขนาดเท่ากันลวดลายที่ประดับตกแต่งจะไม่ละเอียดมากนักฐานของโลงนิยมประดับด้วยรูปพญานาค

1.2 โลงมอญน้ำเค็มจะใช้เรียกโลงที่ทำด้วยช่างทางสมุทรสาคร ลักษณะของฝาโลงจะยาวกว่าตัวโลงลวดลายมีความวิจิตรอ่อนช้อยกว่าโลงน้ำจืดฐานโลงไม่นิยมตกแต่งด้วยรูปสัตว์

1.3 โลงแบบญี่ปุ่นโลงประเภทนี้เดิมนั้นชาวพระประแดงจะนิยมใช้กันมากจะมีฝาโลงเป็นทรงปั้นหยาตัวโลงไม่เจาะช่องหน้าเหมือนโลงน้ำจืดและโลงน้ำเค็มเหตุที่ชื่อโลงญี่ปุ่นเนื่องจากฝาโลงเลียนแบบหลังคาบ้านชาวญี่ปุ่นนั่นเองปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมเพราะความสวยงามสู้โลงน้ำจืดไม่ได้

1.4 โลงทิมโลงประเภทนี้จะใช้กับพระผู้ใหญ่หากเป็นพระลูกวัดจะสร้างเป็นปราสาทยอดเดียวหากเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่จะสร้างปราสาท 5 ยอดบ้าง 7 ยอด จนถึง 9 ยอด วัดกลางสวน. (2553: ออนไลน์)

โลงมอญสกุลช่าง (ปากลัด) พระประแดงลักษณะของฝาโลงและตัวโลงมอญมีความพอดีกันสามารถประกบกันได้อย่างสนิทลักษณะของลวดลายที่ติดตัวโลงมอญและฝาโลงมอญไม่มากนักโดยทั่วไปแล้วลายของโลงมอญมีประมาณ 20 - 30 ลายการทำยอดจะมีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่ตัวโลงยังเจาะช่องหน้าต่างและประดับลวดลายที่เรียกโดยทั่วไปกันว่าลายขุนแผนเปิดม่านและที่ฐานของโลงจะรองรับด้วยตัวพญานาคที่ทำจากไม้ที่นำมาแกะสลักหรือวาดเป็นรูปพญานาค

โลงมอญสกุลช่างสมุทรสาครมีความแตกต่างจากโลงมอญสกุลช่างปากลัดที่ฝาลองมอญทำเป็น 2 ชั้นและทำลวดลายประดับรอบที่ฝาลองมอญลวดลายตกแต่งจะมีมากกว่าและละเอียดมากลายที่ใช้ในการติดโลงมอญมีประมาณ 30 - 50 ลายด้วยกันส่วนยอดนั้นทำเป็นรูปหกเหลี่ยมที่ตัวโลงมอญไม่นิยมเจาะช่องหน้าต่างแต่ถ้าทำการเจาะช่องหน้าต่าง จะทำเป็นซุ้มที่มีความคล้ายคลึงกับซุ้มประตูโบสถ์

2. ศิลปะการทำโลงมอญ

2.1 การประกอบตัวโลงในสมัยที่ยังไม่มีไม้อัดแผ่นบางๆ จะใช้ไม้ย่างที่ใช้ทำฝาบานซึ่งมีความหนาแข็ง และตัดยาก แต่ต้องทำให้อ่อนช้อยจึงต้องใช้เวลาและอดทนมากให้เนื้อถึงการต่อเรือตั้งเกเอาทีแล้วกันกว่าจะตัดไม้ให้เข้ารูปทรงอย่างที่ต้องการนั้นยากและเสียเวลามากการทำโลงมอญก็เช่นเดียวกัน ต้องมีลูกมือช่วยจับ ช่วยตอก และต้องใช้ความอดทนใช้เวลา จึงจะได้ความอ่อนช้อยตามที่ต้องการ

2.2 ปัจจุบันใช้ไม้อัดแผ่นเดียวเอามาประกอบเป็นตัวโลงจะตัดให้อ่อนช้อยอย่างไรก็ได้อย่างที่ใจต้องการและใช้เวลาในการประกอบไม่เกิน 1 วัน

2.3 การประกอบฝาดกรอบโลงในสมัยก่อนต้องเอาเลื่อยมาซอยไม้ระแนงให้บาง กว้างประมาณ 1.5 ซม. เพื่อตีเป็นโครงทำเป็นหลังคาโลง และใช้ไม้ระแนงเล็กๆ นั้นมาตีตะปูเป็นรูปจั่ว ดูแล้วยุ่งยากเสียเวลาปัจจุบันทำฝาดกรอบโลงง่ายขึ้นโดยใช้ไม้อัดตัดเป็นรูปจั่วไม่ต้องเอาไม้ระแนงมาซอยมาตอกตะปูเป็นโครงสร้างให้ลำบากยุ่งยากเสียเวลา

2.4 กระดาษที่ทำลายต้องใช้กระดาษอังกฤษ หาซื้อมาทั้งเล่ม เล่มหนึ่งประมาณ 100 แผ่น เอามาตอกทำเป็นลาย ที่ใช้กระดาษอังกฤษเพราะตอกลายง่ายเดินเม็ดลายก็สวยกว่ากระดาษธรรมดา แต่เวลาลอกออกจะยากหน่อย อาจจะได้การสอสีลายก็ออกจะยาก เสียงต่อการขาดการสอสีลายก็ออกจะยากเพราะกระดาษอังกฤษลื่น แป้งหรือกาวไม่ติดทน ถ้าติดได้นานๆ มักจะล่อนออกง่าย

2.5 กาวใช้แป้งข้าวเจ้าปนแป้งข้าวเหนียว เติมน้ำ ตั้งไฟ เคี่ยวให้เข้ากันเมื่อคลุกแล้วจะเหนียว หรือใช้หนังควายเติมน้ำตั้งไฟเคี่ยวก็ได้

2.6 สมัยเดิมใช้ไม้ระก้าที่เป็นเส้นตรง เหลลามีความกว้างประมาณ 1 ซม. หนาครึ่ง ซม. เพื่อทำคิ้วโลง และโลง 1 ใบ ต้องใช้ไม้คิ้วจำนวนมาก จึงมีความลำบากพอสมควร แต่ปัจจุบันใช้โฟมทำคิ้วโลง โดยใช้โฟมบางมาตัดเป็นคิ้ว ง่ายกว่าการเหลลไม้ระก้าใช้เวลาไม่ถึงชั่วโมงก็ติดคิ้วโลงได้ทั้งใบ ส่วนไม้ระก้าก็ยังใช้อยู่ เช่น

2.6.1 ใช้ประกอบหน้าจั่ว หรือหน้าบันทั้งสามชั้น

2.6.2 ใช้ติดลายที่เป็นแผง กระทั่งทั้ง 6 แผ่น

2.6.3 ใช้ติดลายที่ต้องยกดอกเพราะเหมาะแก่การที่จะเอาตะปูเข็มเสียบแนว

กะพริบเมื่อเวลาโดนลมก็จะไหวเพิ่มความสวยงาม โดนแสงไฟก็สวยงาม ถ้าวัสดุอื่น เช่น โฟมก็จะหลุดง่าย ไม่ดูดี และเหนียวเหมือนระก้า

2.6.4 ใช้กลิ้งให้กลมตามขนาดที่ต้องการ ตัดกระดาษสลัปสี พันเป็นรูปกระบอง ยักซ์ติดตามมุมโลง ทั้งสี่ด้านทำให้ดูสวยงามมากขึ้น

การประกอบตัวโลงและการประกอบฝาโลงศพนั้น ต้องใช้สมาธิ ความสามารถ ประสบการณ์ ความอดทนใจเย็น เพราะต้องตอกกลดตายต่างๆการสอดสีลายให้ดูสวยงามขึ้นอยู่กับ วยของผู้วายชนม์นอกจากนี้แล้ว การยกโลงมอญ (ชะลาบ็อก) จะใช้แคร่ยกเพื่อป้องกันการจับต้อง ตัวโลงที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ไม่ให้หลุดขาดไป

เมื่อถึงเวลาเผา จะเผาทั้งที่เมรุกลางแจ้ง (เมรุลอย) คือเผาทั้งโลงเลย ต้องคอยพรมน้ำ ที่ตัวโลงให้บ่อยๆ ใหม้ไปพร้อมกับศพ

3. ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญ

การทำโลงมอญเป็นการบูชาผู้ตายโดยเอาวัตถุสิ่งของในการทำโลงมาประดับประดาให้ วิจิตรสวยงามโลงศพมอญภาษาชามอญเขาเรียกว่าอะลาบ็อกซึ่งแปลว่าโลงอันวิจิตรถ้าใครได้ไปสถิต เหมือนได้อยู่ในวิมานและที่สำคัญโลงศพมอญนั้นก็แฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนามีคำ สอนมาตั้งแต่โบราณว่าผู้ใดได้ทำโลงศพมอญได้สวยงามตระการตาผู้นั้นก็จะได้รับอานิสงส์ 1,000 ชาติก่อนที่จะลงมือทำโลงมอญผู้ประกอบโลงหรือช่างต้องทำพิธีไหว้ครูหรือครอบครูเสียก่อนเพราะ ชาวมอญเชื่อว่าจะทำได้ดีแต่ถ้าหากไม่มีการครอบครูแล้วไซ้รผู้ทำอาจเสียดิได้เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้ว จึงเริ่มลงมือทำ หลังทำเสร็จแล้วก็จะทำพิธีประพรมน้ำมนต์ธรณีสาร

ชาวมอญมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดประกอบกับการนับถือผี บรรพบุรุษของตนเองและชาวมอญก็มีความประณีตพิถีพิถันในการทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย โดยเฉพาะการทำโลงมอญซึ่งภูมิปัญญาการทำโลงมอญนั้นชาวมอญเชื่อว่ามีมาตั้งแต่เมื่อครั้งต้อง อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยใต้พระบรมโพธิสมภารและได้รักษาสืบทอดการทำโลงมอญมา จนถึงปัจจุบันนี้และชาวมอญมีประเพณีการทำโลงมอญกับศพเก็บหรือศพแห้งเท่านั้นส่วนศพเผานั้น จะนิยมใช้โลงศพที่มีขายตามร้านขายหีบศพทั่วไปเนื่องจากว่าผู้เป็นเจ้าของไม่สะดวกในการปฏิบัติ และต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมายหากเจ้าภาพทำตามแบบเดิมและการสวดพระอภิธรรมก็จะจัดสวด ที่วัดเพราะสะดวกและลดค่าใช้จ่ายตลอดจนความยุ่งยากในการจัดเตรียมเครื่องใช้ต่างๆในปัจจุบัน ช่างทำโลงศพมอญมีแต่พระสงฆ์และอดีตพระชาวบ้านธรรมดาไม่มาทำนั้นก็เพราะว่าพระไม่ต้องมา รับผิดชอบต่อครอบครัวเมื่อมีผู้มาติดต่อให้ทำโลงศพมอญก็ไม่ได้เรียกราคาแล้วแต่ผู้มีจิตศรัทธาจะ บริจาคให้แก่วัดส่วนชาวบ้านนั้นต้องกินต้องใช้ถ้าจะทำโลงมอญคงไม่มีรายได้พอที่จะเลี้ยงครอบครัว เพราะโลงมอญนี้ปีหนึ่งๆจะมีผู้สั่งทำไม่เกิน 4- 5 ใบหรือบางปีไม่มีเลยดังนั้นชาวบ้านคนธรรมดาจึง ไม่นิยมทำโลงศพมอญเป็นอาชีพ

พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำโลงมอญนั้น ตั้งแต่เริ่มแรก ก่อนการทำโลงมอญจะต้องมีการ ไหว้ครูช่างก่อนทุกครั้ง เชื่อว่าการเคารพครูบาอาจารย์นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะให้ช่างผู้ทำโลง มอญมีความมุมานะที่จะทำโลงมอญให้สำเร็จ มีความวิจิตรสวยงาม เกิดขวัญกำลังใจในการ

สร้างสรรค์ผลงานโถงมอญและเชื่อกันว่าถ้าหากลงมือสร้างทำโถงมอญนั้นโดยไม่ไหว้ครู ไม่บอกกล่าวครูบาอาจารย์แล้วนั้น คนที่ทำอาจจะเป็นบุคคลที่ฟันเพื่อนไปก็มี

4. การทำโถงมอญ

การทำโถงมอญ จะประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการทำโถงมอญ ได้แก่

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทำโถงมอญค่อนหงอน ใช้ตอกตะปู ช่วยในการประกอบโถงและฝาโถงมอญค่อนไม้ ใช้ตอกเครื่องมือตอกกลาย เช่น สิว ตูดตุ่เลื่อยลัดดา ใช้เลื่อยไม้ต่างๆกับไสไม้มี 2 ชนิด คือ กบผิว ใช้ไสไม้ให้เรียบ และกบบัว ใช้ไสไม้ให้เกิดความอ่อนช้อยเครื่องมือตอกกลาย ใช้ตอกกลายกระดามีทั้งตอกกลายทะเล และตอกกลายไม้ทะเลเครื่องมือในการทุบลาย ใช้ในการทุบลายให้มีความนูนขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสวยงาม

4.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำโถงมอญกรรไกร มีด ขนาดต่างๆ ดินสอ ไม้กวาด ตะปู ฝาโถงมอญ ซึ่งมีหลายขนาดเทปกาว ไม้อัด ขนาด 0.5 เซนติเมตร ใช้ทำตัวโถงมอญและฝาโถงมอญไม้ระแนง ใช้งาน ดังนี้ทำเป็นตะแกรงรองศพทำเป็นโครงฝาโถงมอญไม้หน้า 4 ทำบัวติดที่ปากโถงไม้ระกำ ใช้งานดังนี้ไปเลือกไม้ระกำ ทำโครงฝาโถงมอญเนื้อไม้ระกำนำมาทำเป็นไม้กระบอง โครงยอดครุไม้ไผ่ ทำแกนยึดยอดครุไม้สัก ทำลูกตั้งยึดตัวโถงมอญกระดาดล่าง ทำด้วยยอดครุสีทาบ้าน ใช้ทาสีภายในโถงมอญเพื่อให้เกิดความสวยงาม ลวดใช้ยึดโถงมอญในเวลาตั้งโถงมอญ เพื่อให้เกิดความมั่นคงกระดาดสี่ ชนิดต่างๆ ใช้ตกแต่งโถงมอญฝาโถงมอญกระดาดหนึ่งสี่อพิมพ์ กรุทำเป็นหลังคาของฝาโถงมอญ(สุพิศวง ธรรมพันทาและกฤษเจริญนำทองคำ. 2545: 60; อ้างอิงจาก พระครูวิจิตรวิหารการพระครูสมุห์หลายสุวัฒน์พระมหาปรกัทรและสมพิศมงคลพันธ์. 2543)

4.3 ขั้นตอนกระบวนการผลิต/วิธีทำ การทำตัวโถงมอญ แบ่งได้เป็นการประกอบและการตกแต่ง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

4.3.1 ทำตัวโถงมอญ ด้วยการตีเส้นแบ่งส่วนไม้อัดจำนวน 3 แผ่น ออกเป็นตัวโถงด้านหน้า และตัวโถงด้านหลัง ส่วนที่นำมาใช้เป็นตัวโถงด้านหน้ามักจะมีขนาดดังนี้ ฐานมีขนาด 185 เซนติเมตร ปากโถง 200 เซนติเมตร ส่วนสูง 55 เซนติเมตรตัวโถงด้านหลังมักจะมีขนาดดังนี้ ฐาน 30 เซนติเมตร ปากโถง 55 เซนติเมตร และความสูง 110 เซนติเมตร

4.3.2 ตัดแบบของตัวโถง ด้านหน้า - หลัง และด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ตามแบบที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น

4.3.3 ทำฐานยึดตัวโถงด้านในด้วยไม้ระแนง ขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 แผ่น และขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 9 อัน

4.3.4 ทำบัวโถง กำหนดขนาดไม้หน้าสี่ ยาว 205 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น และขนาดกว้าง 65 เซนติเมตร จำนวน 2 แผ่น นำกบมาไสที่ไม้หน้าให้เป็นบัว และตัดตามขนาดที่ได้กำหนดไว้

4.3.5 ทำลูกตั้ง ด้วยไม้สักให้มีขนาดยาว 7 เซนติเมตร จำนวน 28 ท่อน

4.4 การประกอบโลง

4.4.1 นำลูกตั้งมาตอกติดกับไม้อัดฝาด้านข้างตัวโลงข้างละ 2 แถวแถวละ 7 ลูก

4.4.2 ประกอบไม้ฝาด้านหน้า-หลัง เป็นตัวโลง

4.4.3 ฐานยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยวางไม้ระแนงให้ห่างจากฐานโลงมอญ 5 เซนติเมตร ยึดโครงโลงมอญ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 ท่อน วางระหว่างไม้ฐานยึดโครงโลงมอญ ให้มีระยะห่าง ช่วงละ 25 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

4.4.4 ทำฐานรองรับตะแกรงรองศพ นำไม้ระแนงขนาด 175 เซนติเมตร ตอกที่ตัวโลงด้านหน้า-หลัง โดยห่างจากฐานยึดโครงโลงมอญ 15 เซนติเมตร โดยประมาณ นำไม้ระแนงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 5 ท่อน โดยกำหนดให้ไม้ระแนงอันที่ 1 และอันที่ 5 ห่างจากด้านข้างโลง 20 เซนติเมตร ส่วนอันที่ 2, 3, และ 4 มีช่วงห่างระหว่างกันช่วงละ 40 เซนติเมตร และตอกยึดกับโครงโลงมอญ

4.4.5 ประกอบบัวโลง นำไม้ทำบัวมาตัดทำมุม 45 องศา ที่มุมของไม้บัวทั้ง 4 ท่อน และทำการตอกยึดกับโครงโลงมอญส่วนปากโลง เริ่มจากด้านหน้า-หลังก่อนทาสีภายในตัวโลงมอญ โดยทาสีทับ 2 ครั้งทำการกรูกระดาษหนังสือพิมพ์ 2 ชั้น โดยตัดกระดาษหนังสือพิมพ์ให้ได้ตามขนาดของโครงโลงและทากาวที่โครงไม้ นำกระดาษมาปิด โดยต้องระวังมิให้กระดาษโป่ง

4.5 การทำยอดครุ คือ การทำส่วนที่อยู่บนสุดของโลงมอญ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญมากในการทำโลงมอญ เพราะมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า ยอดครุเปรียบดังตัวแทนของครุ ดังนั้นเมื่อจะทำการฃาปนกิจศพโดยใช้โลงมอญจำไม่นิยมเผายอดครุไปด้วย โดยช่างที่ทำโลงมอญจะเก็บส่วนยอดครุเอาไว้

4.6 การทำตัวครุ

นำกระดาษลึงมาตัดให้ได้ขนาดกว้าง 44 เซนติเมตร ยาว 42 เซนติเมตร ตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแล้วจัดวางจากฐานเข้ามา 10 เซนติเมตร แล้วตัดเป็นรูปปากฉลาม แล้วพับไว้ตัดโฟม จำนวน 5 ชั้น โดยทั้งหมดตัดให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน นำโฟมทั้งหมดมาเจาะรูตรงกลางแล้วพับไว้เหลาไม้ไผ่ให้มีลักษณะกลม มีความยาว 100 เซนติเมตร โดยประมาณรัศมีรอบประมาณ 0.5 เซนติเมตร พักไว้นำโฟมชั้นที่ 1 ที่ตัดไว้นำไปทากาวและนำไปสอดปิดที่กระดาษลึงด้านบน 1 ชั้น และสอดเข้าไปที่กระดาษลึงอีกชั้นโดยให้ห่างจากส่วนล่างประมาณ 10 เซนติเมตร นำไม้ไผ่มาสอดที่กระดาษลึงโดยด้านบนพื้นมา 20 เซนติเมตร และด้านล่างพื้นมาประมาณ 40 เซนติเมตร

4.7 ทำฐานรองฉัตร

นำโฟมชั้นที่ 2 ถึง 6 มาทากาวด้านบนและล่างของโฟมแล้วนำไปวางซ้อนกัน รอจนแห้งแล้วนำไปวางที่ส่วนบนของลึงกระดาษโดยส่วนนี้จะเป็ยฐานยอดครุใช้มีดตัดแต่งฐานชั้นที่ 5 และ 4 ให้กลมมนใช้กระดาษอังกฤษติดทากาวแปะฐานทั้ง 2 ชั้น

4.8 การทำยอดฉัตรนำไม้ระกำมาตัดให้ขนาดยาว 12 นิ้ว 1 ท่อน ยาว 6 นิ้ว 2 ท่อน ยาว 3 นิ้ว 2 ท่อน นำไม้ระกำขนาด 6 นิ้ว และ 3 นิ้ว มาผ่าซีกทากาวติดไม้ระกำ ทำการตกแต่งไม้ระกำให้ฐานมีรูปทรงระฆังคว่ำ และเหนือขึ้นมาทำเป็นลูกแก้ว 3 ลูก โดยมีขนาดลดหลั่นกันเองลงมา ส่วนบนเหนือลูกแก้วทำเหมือนยอดเจดีย์สำหรับรองรับกับฉัตรนำยอดไปทาสีหรือติดกระดาษ อังกฤษเจาะรูที่ฐานยอดนำมาสวมกับไม้ไผ่ที่ได้ทากาวเตรียมไว้แล้ว นำยอดมาสวมกับไม้ไผ่ที่ยื่นมาจากฐาน

ข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายประดับโลงมอญ

การตกแต่งตัวโลงมอญ ขั้นตอนในการตกแต่งโลงมอญให้สวยงามประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ ร่างเส้นเพื่อวางลายประกอบที่ส่วนต่างๆ ของโลงมอญ เช่น ประกอบด้วยวางลายบัว หงายคั่นด้วยคิ้ว ลายเม็ดขนุน คั่นด้วยคิ้ว วางลายลูกขนานนอก คั่นด้วยคิ้ว วางลายพื้น คั่นด้วยคิ้ว ฯลฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับสกุลช่างและการออกแบบของช่างแต่ละคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดอกลาย บนกระดาษอังกฤษ ขั้นตอนในการดอกลาย ดังนี้ นำกระดาษอังกฤษ (คล้ายกับกระดาษฟรอยด์ ด้านหนึ่งมีสีฟรอยด์ อีกด้านหนึ่งจะเป็นสีต่างๆ มาเย็บเป็นปึกๆ ละประมาณ 20 แผ่น นำแม่แบบลายมาทาบบนกระดาษที่เย็บเสร็จแล้วทำการดอกลายด้วยเครื่องมือดอกลายและดุนลาย สอดสีกระดาษ การสอดสีกระดาษให้นำแบบลายทากาวที่ด้านหลังแล้วแปะลงบนกระดาษที่ต้องการสอดสีให้เกิดความสวยงามตามที่ช่างได้กำหนดสีไว้

การติดเม็ด เพื่อการตกแต่งลายให้เกิดความสวยงาม คือการติดกระดาษสีให้ติดกับกระดาษลาย โดยนำกระดาษสีมาเย็บเป็นปึก ใช้ตุ้ดตุ้เจาะรู จะได้กระดาษกลมๆ นำลายที่ต้องการจะติดเม็ดมาทากาวในส่วนที่ต้องการติดเม็ด และนำเม็ดเข้าติด

เจาะช่องหน้าต่าง ด้วยเลื่อย รวมทั้งหมด 8 ช่อง ด้านหน้า 6 ช่องเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้าง 7 -7.5 นิ้ว ยาว 14 นิ้ว ด้านข้างจะเป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วคว่ำ ฐานกว้าง 3 นิ้ว ยาว 10 นิ้ว

ทำคิ้วคั่นระหว่างลายทั้งหมด ตัดกระดาษสีที่มีสีสันตัดกันให้มีขนาด 0.5 เซนติเมตร ทากาวและนำมาแปะที่โฟมหลังจากแห้งแล้วนำไปติดคิ้วระหว่างลายทั้งหมดการทำดอกดุนเป็นการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม และตำแหน่งในการติดดอกดุนมีดังนี้

ติดลายดอกดุนลงบนลายขอบหน้าต่างนอกและบายขอบหน้าต่างใน ใช้ไม้ระกำขนาดกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน ด้านหนึ่งติดกับกึ่งกลางของลายขอบหน้าต่างนอกและในด้านหนึ่งทากาว ติดแหว 8 เหลี่ยม

ติดดอกดุนลงบนสีพื้น นำลายดอกดุนทากาวและติดลงบนสีพื้น นำไม้ระกำขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน โดยด้านหนึ่งติดกับ ลายดอกดุนและอีกด้านหนึ่งติดลายดอกดุนซึ่งมีขนาดเล็กกว่าดอกดุนที่ติดบนสีพื้น นำไม้ระกำขนาดยาว 1 เซนติเมตร ทากาวทั้ง 2 ด้าน และนำไปติดที่ลายดอกดุนอีกด้านหนึ่งติดแหว 8 เหลี่ยม

ดอกคูนที่ติดกับลายกวงจักร นำไม้ระกำขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1.5 เซนติเมตร ทางกาวติดที่ลายกวงจักร และอีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูนกลม และนำไม้ระกำขนาดยาว 1 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ทางกาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งมาทากาวที่ 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดลายดอกคูนชั้นที่ 2 นำไม้ระกำขนาด 0.5 เซนติเมตร ทางกาวทั้ง 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งติดที่ดอกคูนชั้นที่ 2 อีกชั้นหนึ่งติดลายดอกไม้

ติดแววเพื่อความสวยงาม โดยจะติดบริเวณดอกคูนแต่งมุมโลงทั้ง 4 ด้านด้วยติดไม้กระบองที่มุมโลงทั้งสี่ด้านเพื่อความเรียบร้อยและสวยงาม การทำไม้กระบองมีขั้นตอนดังนี้ นำไม้ระกำมาเหลาให้กลมและมีขนาด 1 เซนติเมตรพันด้วยกระดาษสีที่ทากาวไว้ด้านหนึ่งแล้วนำไปติดกับมุมของโลงมอญทั้ง 4 มุมใช้ตะปูตอกยึด

ใส่ตะแกรงรองศพ โดยนำไม้ระแงงขนาด 175 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางขนานกัน นำไม้ระแงงขนาด 28 เซนติเมตร จำนวน 4 อันวางตอกยึดให้ห่างกันช่วงละ 45 เซนติเมตร

ตกแต่งลายม่านลงบนกระจกที่ประกอบเป็นหน้าต่างกระจก 6 บานที่อยู่ด้านหน้า - หลัง มีขนาด 25 * 40 เซนติเมตร จำนวน 6 บาน และกระจกข้างอีก 2 บาน มีขนาด 15 * 40 เซนติเมตร นำลายม่านที่ประกอบด้วยลายส่วนขอบหน้าต่าง และลายส่วนที่เป็นม่านมาติดลงบนกระจกใส่กระจกที่ติดลายม่าน ติดที่ด้านในของโลง โดยนำเทปกาวหนังไก่ติดมุมทั้ง 4 ด้านของกระจกก่อนแล้วนำมาติดกับช่องหน้าต่างที่เตรียมไว้

การตกแต่งฝาโลงมอญ มีขั้นตอนในการทำดังนี้ทำการกรูกระดาษสี 1 ชั้น ทำการตัดกระดาษสีตามช่วงขนาดของโครงฝาโลง นำกระดาษมาทากาว และปิดในส่วนที่ต้องการโดยเริ่มที่จากส่วนที่เป็นมุมแหลมก่อนติดลายกวงจักรใหญ่ นำลายกวงจักรมาทากาวและปิดในบริเวณที่ได้ทำการกำหนดไว้ติดลายกวงจักรเล็ก นำลายกวงจักรเล็กมาทากาวและนำมาติดที่ฐานของฝาโลงมอญทำการตัดสีที่ฝาโลงให้สวยงามการติดลายกระจิง ขั้นตอนการทำกระจิงและติดกระจิงที่ฝาโลงมอญ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

การทำกระจิงจะเริ่มจากตัดลายกระจิงแล้วทำการสอดสีนำไปติดก้านธงที่กระจิงทำการติดเทปปิดระหว่างธงและตัวกระจิงติดกระจิงที่ฝาโลง นำกระจิงมาทาบในตำแหน่งที่ต้องการจะติดกระจิงนำสว่านเจาะรูที่กระจิงกับโครงฝาโลงแล้วนำนอตยึดกระจิงกับโครงฝาโลงติดลายเชิงหลังคานำลายเชิงหลังคามาทากาวและติดทับตามส่วนบนของฝาโลงมอญโดยที่ด้านบนสุดเว้นช่องสำหรับวางยอดครุ และเจาะรูสำหรับสวมก้านยอดครุติดตัวหนูที่ลายกวงจักรเล็ก ขั้นตอนในการทำตัวหนูมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ตัดกระดาษเป็นรูปสี่เหลี่ยมนำใส่แบบอัดติดธงที่ก้านธงติดห่วงทั้งสี่มุมของฝาโลง การตกแต่งยอดครุมีขั้นตอนในการทำดังนี้ถอดลายมอญที่ตัวครุ ที่ฐานยอดครุ ที่ฉัตรติดดอกคูนที่ตัวยอดครุนำกระดาษอังกฤษมาทำกรวยเพื่อนำมาเสียบวางยอดไม้โดยมีความสูงประมาณ 15 -20 เซนติเมตร ฐานกรวยห่างประมาณ 1 - 1.5 เซนติเมตรติดกรวยที่ฉัตรชั้นบนสุดติดแววที่ดอกคูนร้อยยอดดอกจปีที่ฉัตร ฉัตรละ 7 พวง

การทำโลงศพตลอดจนการประดับตกแต่งโลงแต่ละโลงนั้น ต้องใช้ช่างมอญผู้ที่มีฝีมือในการทำโลงมอญโดยเฉพาะ และจะมีลูกมือช่วย 2 - 3 คนโลงหนึ่งๆ ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 - 2 เดือนโลงมอญจะมีรูปทรงและมีลวดลายที่แตกต่างจากโลงอื่นๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นจึงเป็นศิลปะหัตถกรรมของชาวมอญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมอีกหลายพิธีที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องกระทำเพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อปัดความไม่ดีไม่งามต่างๆ ตามความเชื่อ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ ของชุมชนชาวมอญ ในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ชาวมอญมีความเชื่อในเรื่องโลกหน้า เชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษอย่างเหนียวแน่น จึงทำให้ชาวมอญมีความพิถีพิถันในการปฏิบัติต่อประเพณีพิธีกรรมต่างๆ อย่างมาก ที่ชาวมอญมีความพิถีพิถันในการปฏิบัติต่อประเพณีพิธีกรรมนั้น เป็นความเชื่อ และความต้องการที่จะได้รับอานิสงส์ และเมื่อละโลกนี้ไปแล้วก็จะได้ไปสู่สุรวงสวรรค์ ชาวมอญมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำโลงมอญว่าช่างต้องทำพิธีไหว้ครุทุกปี ปีละครั้ง และก่อนที่จะทำโลงมอญนั้นก็ต้องทำการไหว้เครื่องมือก่อนทุกครั้ง หลังจากการทำโลงมอญเสร็จแล้ว ก็จะมีการประพรมน้ำมนต์ที่โลงมอญ และช่างที่ทำโลงมอญ เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย สิ่งอัปมงคลทั้งหลายทั้งปวง การให้ช่างไหว้ครุ ทำความเคารพเครื่องมือก่อน และระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ ในการเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ช่างมีความเชื่อว่าถ้าได้เคารพกราบไหว้เครื่องมือก่อนและหลังการทำงานจะสร้างความเป็นสิริมงคลให้ โดยนัยของการไหว้เพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งนั้น ยังคงมีจุดหมายอื่น คือ ต้องการให้ช่างได้ตรวจตราเครื่องมือเครื่องมือก่อนการทำงานทุกครั้ง ว่าเครื่องมืออยู่ในสภาพดีพร้อมใช้งานหรือไม่ หากเกิดชำรุดช่างก็จะเห็นก่อน เป็นการระมัดระวังอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ส่วนการระลึกถึงครูช่างก่อนการทำงานเป็นการช่วยรวบรวมสติ ให้มีสมาธิ เกิดความตั้งมั่นและจดจ่อต่องานที่ทำ ทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์งาน เนื่องจากมีสาเหตุความเชื่อตามแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาว่า ความเชื่อที่เกิดขึ้นนี้ เกิดจากความกลัวของมนุษย์ โดยการสมมุติให้สิ่งต่างๆ มีเทพ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำอยู่ ปกป้องรักษาอยู่ จึงต้องทำความเคารพ เพื่อให้เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้

วัดทรงธรรมราชวรรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทำโลงมอญลดน้อยลง ปัจจุบันนี้มีช่างที่ทำโลงมอญเป็นพระสงฆ์ไม่กี่รูป มีช่างชาวบ้านน้อยรายที่เข้ามาช่วยงาน หรือเป็นลูกมือทำโลงมอญมีไม่มากนัก ถือเป็นความโชคดีของชุมชนชาวมอญพระประแดงนี้ ที่มีบุคคลที่มีความตระหนักแลเห็นคุณค่าในการทำโลงมอญอย่างมาก คือ ท่านพระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ ท่านเป็นหนึ่งในช่างที่ทำโลงมอญ ณ วัดแค ตำบลตลาด อำเภอกระประแดง จ.สมุทรปราการ ซึ่งท่านได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำโลงมอญ และปราสาทมอญ โดยละเอียดสามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจในการทำโลงมอญได้อย่างถ่องแท้ และ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาอีกด้านหนึ่งของท่าน คือ การเข้าไปเผยแพร่ทำกรรมให้กับเด็ก ๆ ภายในโรงเรียนวัดแค ท่านก็จะสอดแทรกวิชาช่างในการทำโลงมอญที่ท่านมีความชำนาญให้แก่เด็ก ๆ ด้วย และชักชวนนักเรียนที่สนใจมาดู บ้างก็มาช่วยลงมือปฏิบัติทำโลงมอญกันก็มีรวมถึงครูอาจารย์บางท่านที่มีความสนใจ ก็เข้ามาเป็นลูกมือด้วยเช่นกัน เหตุที่จะทำให้การทำโลงมอญสูญหายไปนั้น เพราะคนรุ่นใหม่ขาดความสนใจ ขาดความรัก ในภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษของเขาได้สั่งสมมา ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อาจสืบเนื่องมาจากผลตอบแทนไม่คุ้มค่า อีกทั้งยังต้องใช้ระยะเวลายาวนานถึง 1-2 เดือน กว่าที่จะทำโลงมอญให้เสร็จ ในแต่ละปีความต้องการจะใช้โลงมอญนั้นก็ไม่มีมากมายนัก ปีๆหนึ่งมีความต้องการใช้ไม่ถึง 5 ใบ เพราะแต่แรกเริ่มการทำโลงมอญ และการสร้างปราสาทมอญ นั้น ใช้สำหรับกับศพของพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ หรือโยมอุปฐากที่มีคุณานุคุณต่อวัด หรือบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ส่วนยุคสมัยนี้ความต้องการใช้เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มีความพร้อมทางด้านปัจจัย ในการทำโลงมอญแต่ละครั้งจะใช้ค่าใช้จ่ายสูงผู้ที่จะทำโลงมอญนั้นต้องมีทักษะ มีความชำนาญ และความประณีตพิถีพิถัน และที่สำคัญต้องมีใจรักในงานช่าง หากไม่มีการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญานี้ไว้ ในไม่ช้าภูมิปัญญาการทำโลงมอญ และผู้ที่ถ่ายทอดก็อาจสูญหายไป

วัดเจ็ทรีว์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ปัจจุบันยังมีคนในชุมชน นิยมใช้โลงมอญอยู่ แต่ปัจจุบันนี้ทางวัดเจ็ทรีว์ ไม่ได้มีการทำโลงมอญแล้ว แต่ภายในชุมชนบ้านแพ้ว ยังมีช่างที่ทำโลงมอญอยู่ เป็นคนบ้านแพ้วโดยกำเนิด คือ ช่างย้อย ได้อาศัยพื้นที่ของวัด ภายในหมู่บ้านเป็นสถานที่ทำโลงมอญอยู่จนถึงปัจจุบัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโลงมอญของ ช่างนี้เป็นการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่นตัวช่างย้อยเองนั้น ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นพ่อ ซึ่งมีการทำ โลงมอญมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันนี้การทำโลงมอญเป็นอาชีพหลักของครอบครัวช่าง ทุกคนใน ครอบครัวช่วยกันทำโลงมอญ รวมไปถึงเครื่องญาติ และเพื่อนบ้านบางส่วนด้วย ฝีมือลายมือในเชิง ช่างของช่างย้อยเป็นที่ยอมรับของชุมชนชาวมอญโดยทั่วไป ทั้งในพื้นที่บ้านแพ้ว และชุมชนอื่นๆ เช่น ชุมชนมอญทางปากเกร็ด ชุมชนมอญปทุมธานี เป็นต้น ก็จะมีคนว่าจ้างให้ทำโลงมอญ และ นำไปจัดงานศพในชุมชนมอญพื้นที่ต่างๆ ลวดลายในการตกแต่งโลงมอญวิจิตรงดงาม โดดเด่นด้วยการหมุนลาย ดุลลายให้เห็นเด่นชัด ใช้ลายละเอียดค่อนข้างมาก ขึ้นอยู่กับผู้จ้างงานต้องการโลง มอญที่วิจิตรบรรจงมากเพียงใด ประการสำคัญ คือ วัสดุในการทำหากใช้กระดาษอังกฤษในการ ตกแต่งโลงมอญมาก ซึ่งก็จะมีความงามเหมือนกัน ราคา ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย หากใช้กระดาษสีมาก หน้อยต้นทุนในการทำก็จะไม่สูงมากนัก ในชุมชนบ้านแพ้วนี้ นิยมใช้โลงมอญกันแพร่หลาย ไม่ เฉพาะแค่พระสงฆ์เท่านั้น ช่างจึงสามารถที่จะทำโลงมอญเป็นอาชีพหลักเลี้ยงชีพได้ นอกจากการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาในแบบครัวเรือนแล้ว มีหน่วยงานของรัฐ เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของภูมิ ปัญญาการทำโลงมอญ ได้มาศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลการทำโลงมอญของช่างไว้ ถือเป็นการดี ที่จะเป็นการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาการทำโลงมอญ แบบมอญน้ำเค็ม มิให้สูญหายไป

การถ่ายทอดลวดลายในการทำโลงมอญนั้น ทางวัดทรงธรรมราชวรวิหาร ท่านพระ อาจารย์ได้จัดทำภาพถ่ายลวดลายต่างๆไว้อย่างมากมายหลากหลายราว 20-30 ลาย เพื่อเป็น

ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ สำหรับลักษณะของลวดลายที่ใช้ในการตกแต่งโลงมอญนั้น ส่วนหนึ่งเป็นลวดลายศิลปะแบบมอญ ได้แก่ ลายหงส์ ลายเม็ดขนุน หรือลายเข็มขัด ลายกระจัง หรือลายผีเสื้อ ลายมงกุฏ ลายหลังคา ลายกงจักร ลายนกยูง ลวดลายศิลปะไทย เป็นลายเถาต่างๆ ลายพฤกษา เป็นลักษณะของลายดอกไม้ ลายธรรมชาติ ได้แก่ ลายดอกพุดตาล ลายเทพพนม ลายหน้ากระดาน ลายบัวปากโลง ลายหน้าบัน ลวดลายที่ใช้ตกแต่งโลงมอญ ตั้งแต่ฐานของโลงมอญนิยมตั้งบนฐานรูปพญานาคตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา ตัวโลงฝาโลง และยอดครุ การเลือกลวดลายในการตกแต่งโลงมอญในส่วนต่างๆมีการกำหนดลายเฉพาะเป็นบางส่วนเท่านั้น เช่น ลายที่ใช้ตกแต่งพื้นที่ตามมุมของตัวโลง ต้องใช้ลายดอกเบญจมาศ หรือลายที่อยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตามแบบลายไทยคล้ายกับลายประจำยาม เพื่อเป็นการออกลายนั่นเอง ลายที่ใช้เดินขอบเพื่อกันลาย หรือเส้นลวด จะใช้ลายที่มีขนาดเล็ก จะใช้ลายก้างปลา ลายเทพพนม ใช้สำหรับติดบนยอดของลายกระจัง หรือลายผีเสื้อ ซึ่งใช้ประดับบริเวณฝาโลง ลายมงกุฏ ใช้ตกแต่งเฉพาะบริเวณชายหลังคาของฝาโลงเท่านั้น ลายยอดฉัตร ใช้ตกแต่งเฉพาะตัวฉัตร ของยอดครุ เป็นต้น ส่วนลวดลายต่างๆ เช่น ตัวโลงจะเลือกใช้ลวดลายที่มีขนาด ความกว้าง ความยาว หรือความสูง พอดีแต่อาจจะใช้ได้หลากหลายลายด้วยกัน ขึ้นอยู่กับช่างจะออกแบบลวดลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการรวบรวมองค์ความรู้จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นได้มีโอกาส เข้าไปถ่ายทอดภูมิปัญญาของท่าน

เหล่านั้น ในรูปแบบของโรงเรียน ชุมชน หรือหน่วยงานอื่นๆของรัฐ

1.3 ควรมีการจัดทำเอกสาร ข้อมูล หรือบทเรียน เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้

แพร่หลาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำปราสาทมอญ ของชุมชนมอญในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรศึกษากรณีสำรวจความต้องการใช้โลงมอญ ของชุมชนมอญ หรือชุมชน

ใกล้เคียง ในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เกตอัมพร ชันอินทร์งาม. (2550). การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวมอญเกาะเกร็ด. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธินิยมท้องถิ่น. มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์, ม.ป.ป.
- ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2523). การศึกษา และรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียง (ระยะต้น). กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ธีระ ทรงลักษณ์. (2553). วัดเจ็ดริ้ว จ.สมุทรสาคร. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=35&go_link=all_article.php&query
- นิตยา บุญสิงห์. (2546). วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เรืองแสงการพิมพ์.
- บุญลือ วันทายนต์. (2524, มิถุนายน). ไสยศาสตร์. พุทธจักร. 35(6): 47-50.
- บัณฑิต อินทร์คง. (2539). ประเพณีการทำศพมอญอย่างโบราณสู่วัฒนธรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บ้านเมือง, หนังสือพิมพ์. (2551). งานช่างฝีมือพื้นบ้าน ตอน "โลงมอญ". ฉบับวันจันทร์ที่ 20 ตุลาคม 2551.
- ประชิต สกฤษพัฒนา. (2546). วัฒนธรรมพื้นบ้าน และประเพณีไทย. (2546). กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา.
- ประพัฒน์ กองศรี. (2553). พิธีกรรมรำสามภาค. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://sites.google.com/site/monphapat/kha-sar-cak-chmrm/cheybricakh>
- พระครูโชติธรรมสุนทร (พระมหาช่วง อุเจริญ). (2553). วัฒนธรรมประเพณีมอญ: ประเพณีการทำศพของมอญ. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.thaiws.com/pmch/monstudies.htm>.
- พิศาล บุญผูก. (2553). ความเป็นมาการทำศพในปัจจุบัน. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.pongrang.com/web/wat/www.culture.go.th/knowledge/pculture/nonthaburi/2_1.html.
- พิพิธภัณฑวัดปรมัยยิกาวาส. (2555). โรงทำลูกหนู. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2553, จาก http://203.172.204.162/intranet/1027_sac/database/museums/G-Museums/03-nontaburi/wat_poramai/wat_poramai.htm.

- วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม. (2535). *คติโบราณต่อการสร้างเมรุยกหัตถ์ลึงค์ในพิธีปลงศพเจ้านาย และพระเถระชั้นผู้ใหญ่*. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะ และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วัดกลางสวน. (2553). *ศิลปะโลงมอญ (อะสาบ็อก)*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://raman2553.igetweb.com/index.php?mo=3&art=441957>.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2553). *ชาวมอญ*. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2553, จาก http://th.wikipedia.org/wiki/ชาวมอญ#cite_note-8.
- สนฉัตร จารุตามระ. (2551). *ประเพณีของชาวมอญปากลัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สีบพงศ์ ธรรมชาติ. (2543). *วัฒนธรรมในวรรณกรรมมุขปาฐะพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง*. สงขลา: สถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- สุพิศวง ธรรมพินทา; และกฤษ เจริญน้ำทองคำ. (2545). *วัฒนธรรมมอญพระประแดง: กรณีศึกษา ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำโลงมอญ พระประแดง สมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สวนกุหลาบ นนทบุรี, โรงเรียน. (2553). *ประเพณีการจุดลูกหนู*. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.skn.ac.th/skl/project/non69/I.htm>.
- (2553). *อุปกรณ์ในการจัดทำลูกหนู*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.skn.ac.th/skl/project/non69/II.htm>.
- (2553). *วิธีจุดลูกหนู*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.skn.ac.th/skl/project/non69/III.htm>.
- สุรัชชา เวชพฤติ. (2539). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม และกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคะนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ มน.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรินทร์ ทับรอด. (2541). *พิธีรำผี เนิ่งในงานศพของชาวมอญพระประแดง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2540). *การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “กรุงเทพฯ”*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2552). *มอญในเมืองไทย: การอพยพ ฐานะและการผสมผสานกลืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์ บรรจุน. (2553). *ประวัติศาสตร์มอญ*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2553, จาก http://monstudies.com/show_content.php?topic_id=34&main_menu_id=1.

- องค์ บรรจุน. (2553). *มอญเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=35&go_link=all_article.php&query.
- (2553). *มอญปากลัด (มอญพระประแดง) จ.สมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=36&main_menu_id=2.
- อุดม หนูทอง. (2542). *โลงศพ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย: ภาคใต้ เล่ม ๑๔ มุขนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์*.
- อระระโท โอชิมา. (2535). *ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาหาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ
: การศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาหาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่งโลงมอญ
ของชุมชนชาวมอญในจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ประกอบด้วยช่างทำโลงมอญ ลูกมือ และผู้อาวุโส
 ในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ความเป็นมา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ขั้นตอนการ
 ทำโลงมอญ แนวทางการอนุรักษ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาหาลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่ง
 โลงมอญ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

1. ประวัติส่วนตัวของช่าง และลูกมือช่าง/ ผู้ถ่ายทอดความรู้
 - 1.1 ชื่อ(นาย, นาง, นางสาว).....นามสกุล.....
 - 1.2 เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.อายุ.....ปี
 - 1.3 สถานภาพโสดสมรส
 - 1.4 คู่สมรสชื่อ.....นามสกุล.....
 - 1.5 มีบุตร.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน
 - 1.6 ที่อยู่ปัจจุบัน

2. ข้อมูลทั่วไป

- 2.1 ประวัติการอพยพของชุมชนชาวมอญในประเทศไทย

2.2 บริบททางสังคมวัฒนธรรมของชาวมอญ

3. ข้อมูลเฉพาะ

ในฐานะเป็นแหล่งผลิต

- 3.1 ชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

3.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตอย่างไรบ้าง

.....

.....

4. ข้อมูลระดับกลุ่ม (วัด)

4.1 วัดมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

.....

.....

4.2 ให้ความร่วมมือในการผลิตในลักษณะใดบ้าง

.....

.....

5. ข้อมูลระดับบุคคล (ช่าง)

5.1 โอกาสที่เป็นเหตุให้เกิดโลงมอญ

.....

.....

5.2 ในการผลิตจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี (เครื่องมือและอุปกรณ์)อะไรบ้างในการผลิต

.....

.....

5.3 มีวัสดุอื่น หรือสิ่งอื่นที่ใช้ในการประดับตกแต่งอีกหรือไม่

.....

.....

5.4 จำเป็นต้องใช้ความรู้อะไรในการผลิต

.....

.....

5.5 จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบอะไรในการผลิต

.....

.....

5.6 ใครเป็นคนออกแบบลวดลายและทำต้นแบบ

.....

.....

5.7 ลวดลายที่ใช้มีชื่ออะไรบ้าง

.....

.....

5.8 มีวิธีการเลือกใช้สืออย่างไร

.....

.....

5.9 กระจกกับการใช้ตอกกลายหรือฉลุกลายนั้นมีความสัมพันธ์กันหรือไม่

.....

.....

5.10 กระจกกับการเลือกใช้ตัดตกแต่งส่วนต่าง ๆ ของโถงมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

.....

.....

5.11 ช่างมีจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่ออะไร

.....

.....

5.12 มีวิธีใดบ้างในการรักษามาตรฐานการผลิต

.....

.....

6. ในฐานะที่เป็นแหล่งสืบสาน

ข้อมูลระดับชุมชน

6.1 บุคคลที่ให้การสนับสนุนในการสืบสานงานโถงมอญ อย่างไรก็ตามบ้าง

.....

.....

6.2 ชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการสืบสานงานโถงมอญอย่างไร

.....

.....

ข้อมูลระดับกลุ่ม (วัด)

6.3 วัดให้ความร่วมมือกับกลุ่มผู้ให้ความรู้ ผู้รับความรู้ และผู้สนับสนุน การถ่ายทอดความรู้ได้อย่างไร

.....

.....

ข้อมูลระดับบุคคล (ช่าง)

6.4 ความรู้ใดที่สามารถถ่ายทอดได้บ้าง

.....

.....

6.5 ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับใครบ้าง

.....

.....

6.6 ต้องใช้เทคโนโลยีอะไรบ้างในการถ่ายทอดความรู้

.....

.....

6.7 ต้องใช้วัตถุดิบอะไรบ้างในการถ่ายทอดความรู้

.....

.....

6.8 ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความรู้ มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดความรู้เพื่ออะไร

.....

.....

6.9 นายช่างได้รับความร่วมมือในการถ่ายทอดความรู้ในด้านใดบ้าง

.....

.....

6.10 จะมีวิธีรักษามาตรฐานของการสืบทอดความรู้อย่างไร

.....

.....

บันทึกเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา ถึง.....น.
สถานที่ในการสัมภาษณ์

แหล่งข้อมูลได้จาก

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์

.....

.....

รายชื่อบุคคลที่ให้การสัมภาษณ์

ท่านเจ้าคุณพระสิทธิพัฒนาทร ตำแหน่งท่านเจ้าอาวาส วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

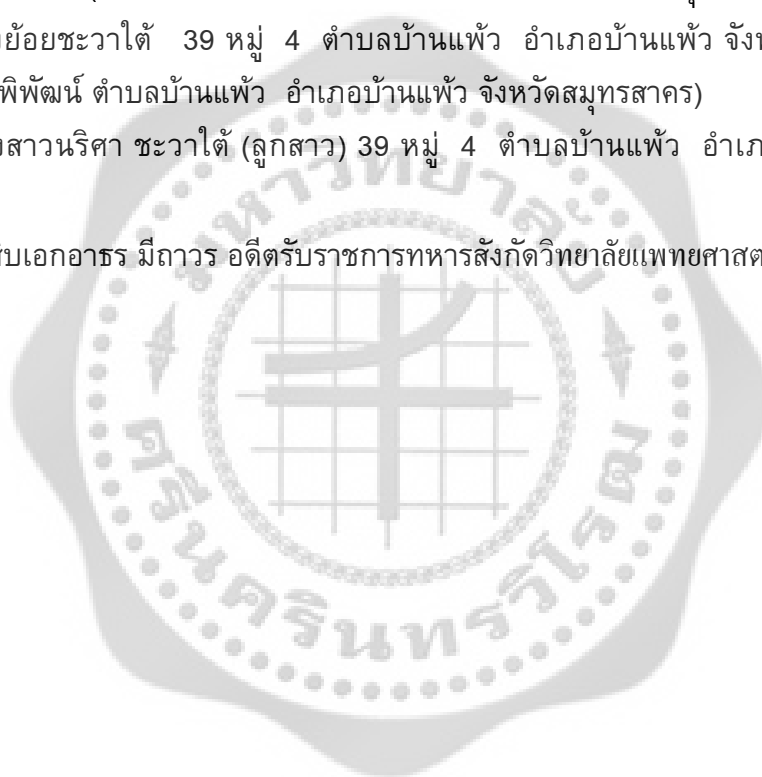
พระสมุห์ ชวลิต (พระเชียว) วัดทรงธรรมราชวรมหาวิหาร ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ วัดแค ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
คุณลุงมงคล สมประสงค์ (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) 3/1 ม.7 ตำบลบางพึ่ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ(วัดกลาง ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ)

ช่างย้อยชะวาใต้ 39 หมู่ 4 ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร(วัดธรรมเจดีย์ศรีพิพัฒน์ ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร)

นางสาวนริศรา ชะวาใต้ (ลูกสาว) 39 หมู่ 4 ตำบลบ้านแพ้ว อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

จำสืบเอกอาทร มีถาวร อดีตข้าราชการทหารสังกัดวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวนพวรรณ กรุดเพชร
วันเดือนปีเกิด	22 ตุลาคม 22
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	53/31 ม.9 ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2540	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนศรีอยุธยา กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2543	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คณะศิลปะประจำชาติ จาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง
พ.ศ. 2545	ศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกศิลปะไทย (ศษ.บ) ศิลปะไทย จาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
พ.ศ. 2556	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา (กศ.ม.) ศิลปศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ